

Oznaka poročila: ARRS-CRP-ZP-2019/2

ZAKLJUČNO POROČILO O REZULTATIH CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

A. PODATKI O RAZISKOVALNEM PROJEKTU

1. Osnovni podatki o raziskovalnem projektu

Šifra	V4-1631
Naslov	Potenciali in ovire za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji
Vodja	10584 Andrej Udovč
Naziv težišča v okviru CRP	4.2.2 Potencial za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji
Obseg efektivnih ur raziskovalnega dela	18
Cenovna kategorija	B
Obdobje trajanja	10.2016 - 03.2018
Nosilna raziskovalna organizacija	510 Univerza v Ljubljani 481 Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Raziskovalne organizacije - soizvajalke	581 Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Raziskovalno področje po šifrantu ARRS	4 BIOTEHNIKA 4.03 Rastlinska produkcija in predelava 4.03.08 Ekonomika agroživilstva in razvoj podeželja
Družbeno-ekonomski cilj	08. Kmetijstvo
Raziskovalno področje po šifrantu FORD	4 Kmetijske vede in veterina 4.01 Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo

2. Sofinancerji

	Sofinancerji		
1.	Naziv	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS	
	Naslov	Dunajska 22, 1000 Ljubljana	

B. REZULTATI IN DOSEŽKI RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

3. Povzetek raziskovalnega projekta¹

SLO

Izhajajoč iz izhodiščne opredelitve ciljev projekta, smo pri svoji raziskavi poskušali ugotoviti, kakšno je trenutno stanje dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji in kakšni razvojni trendi se kažejo v primerjavi s preteklimi obdobji. Analizirali smo, kakšne so razlike v obsegu, pogojih in v dohodkovni učinkovitosti med nosilci dopolnilnih dejavnosti in primerljivimi prijavljenimi nosilci sorodnih dejavnosti. Zanimalo nas je tudi, kakšni so učinki spremembe formalnih pogojev za izvajanje dopolnilnih dejavnosti in kakšno obremenitev predstavlja obstoječi sistem prispevkov in davkov za ekonomsko uspešnost dopolnilnih dejavnosti.

Pri iskanju odgovorov na zgoraj navedena vprašanja smo poleg pregleda in sinteze ugotovitev domačih in tujih virov in praks, pridobili podatke javnih podatkovnih zbirk (predvsem registra kmetijskih gospodarstev in Poslovnega registra Slovenije, AJPES), ter opravili spletno anketiranje in polstrukturirane intervjuje med nosilci dopolnilnih dejavnosti in predstavniki podpornih institucij.

Analiza prostorske razporeditve dopolnilnih dejavnosti je pokazala regionalno pomembne razlike, ki jim lahko sledimo skozi daljše časovno obdobje in se ohranjajo tudi v sedanjosti. Prostorski vzorec razporeditve kmetij s prijavljenimi dopolnilnimi dejavnostmi nakazuje, da se več kmetij alpskega in predalpskega sveta odloča za prijavo dopolnilnih dejavnosti. Primerjava v številu prijavljenih dopolnilnih dejavnosti pred in po sprejetju nove Uredbe kaže, da je po sprejetju Uredbe najprej prišlo do navideznega zastoja v prijavljanju, vendar se je njihovo število konec leta 2017 približalo ravni iz obdobja pred sprejetjem Uredbe. Je pa razvidno, da se je število prijavljenih dopolnilnih dejavnosti na kmetijsko gospodarstvo zmanjšalo. Primerjava dohodkov med kmetijami s prijavljenimi dopolnilnimi dejavnostmi in subjekti, ki opravljajo prijavljeno dejavnost, je pokazala, da so dohodki kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi v povprečju nižji kot v primerljivih prijavljenih dejavnostih. Rezultati ankete in intervjujev med nosilci dopolnilnih dejavnosti so pokazali, da je sprememba Uredbe v manjši meri vplivala na opustitev ukvarjanja z dopolnilno dejavnostjo, a je prispevala k razmisleku, katere od prijavljenih dopolnilnih dejavnosti želijo kmetije izvajati tudi v bodoče. Anketiranci so med drugim izpostavili, da obstoječe omejitve in opredelitve dopolnilne dejavnosti ter davčna določila v večji meri ne ovirajo nosilcev pri izvajanju dopolnilnih dejavnosti, vendar so bili zaznani primeri, ko imajo kmetije zaradi mikro-specifičnih pogojev s tem velike težave in si zato želijo večje fleksibilnosti oz. drugačnega pristopa, ki ga praviloma samo delno poznajo iz primerov v sosednjih državah.

ANG

Based on the initial definition of project objectives, we have been trying in our research to determine the current state of supplementary activities in Slovenia and what development trends are shown in comparison with previous periods. We also analyzed the differences in scope, conditions and income efficiency between the holders of supplementary activities and comparable registered entities. We were also interested in the effects of the change in the formal conditions for the implementation of supplementary activities and the burden of the existing system of contributions and taxes for the economic performance of complementary activities.

In the search for answers to the above questions, in addition to reviewing and synthesizing the findings of domestic and foreign sources and practices, we obtained the data from public databases (mainly the register of agricultural holdings and the AJPES Business Register), on-line surveys and semi-structured interviews between the

holders of supplementary activities and representatives of supporting institutions. The analysis of the spatial distribution of supplementary activities has shown regionally important differences that can be followed over a longer period of time and are preserved in the present. A spatial pattern for the distribution of farms with a registered supplementary activity suggests that farms in the Alpine and the Subalpine region are more prone to decide to register a supplementary activity. A comparison of the number of reported supplementary activities before and after the adoption of the new regulation shows that, after the adoption of the regulation, there has first been a virtual standstill in the application, but their number is approaching at the end of 2017 the level prior to the adoption of the regulation. However, it can be seen that the number of registered supplementary activities per holding decreased. Comparison of income between farms with registered supplementary activity and entities performing the comparable registered activity showed that the incomes of farms with supplementary activity are on average lower than in comparable registered activities. The results of the survey and interviews between the carriers of supplementary activities showed that the change of the regulation itself influenced to a lesser extent the omission of engagement with the supplementary activity, but it contributed to the reflection on which of the registered additional activities they want to implement in the farms in the future. The respondents also pointed out that the existing restrictions and definitions of supplementary activities and tax provisions do not significantly hinder operators in the implementation of supplementary activities, but there have been cases when the farms, due to micro-specific conditions, have big problems and therefore want greater flexibility or a different approach, which, as a rule, is only partially known from cases in neighboring countries.

4. Poročilo o realizaciji predloženega programa dela oz. ciljev raziskovalnega projekta²

Dopolnilne dejavnosti, kot oblika diverzifikacije dohodka na kmetiji, so pomembna vsebina strokovnih in znanstvenih razprav tako v Sloveniji kot v tujini. Skupni imenovalec številnih raziskav agrarnih ekonomistov, geografov, ruralnih sociologov, ekonomistov idr. je, da:

imajo **pomembno vlogo pri racionalnejši rabi naravnih, človeških in finančnih virov na kmetiji** (Potočnik Slavič, Lampič, Cigale, Perpar, Udovč 2016; Gasson 1988; Marsden in sod. 2000 itd.);

racionalna raba materialnih in nematerialnih virov kmetije članom kmečkega gospodinjstva pomeni **dodatni vir dohodka**, katerega višina je odvisna predvsem od tržne zanimivosti posamezne dejavnosti, količine virov, ki jih kmetija lahko usmerja v to dejavnost, ter podjetnosti vseh članov kmečkega gospodinjstva (Cigale, Lampič, Potočnik Slavič 2014; Potočnik Slavič in sod. 2012; Kerma in drugi 2014; Pažek, Rozman 2010 itd.);

so **dopolnilne dejavnosti dinamična kategorija**: tako na ravni kmetije (angažiranost članov kmečkega gospodinjstva je med drugim zelo povezana z življenjskim krogom vseh članov), kot tudi na ravni naselja ali občine (veliko vlogo imajo uspešne zgodbe, ki lahko spodbudijo dodatne prijave DD na drugih kmetijah ter oblikovanje razvojnih klastrov) kot tudi z vidika podpornih politik (npr. ukrepi Programa razvoja podeželja za razvoj dopolnilnih dejavnosti) (Potočnik Slavič, Lampič, Cigale, Perpar, Udovč 2016; Jurinčič, Bojnec 2009 itd.). Razpoložljive raziskave dopolnilnih dejavnosti na kmetiji se tudi pomembno medsebojno razlikujejo (Pungartnik, 2010), saj:

ima vsaka država dopolnilne dejavnosti drugače vpete v **svoj zakonodajni okvir**, tj. v davčno in socialno politiko;

ima vsaka država (ponekod obstajajo tudi regionalne razlike na ravni zveznih dežel, kantonov ali departmajev) **drugače klasificirane dejavnosti**, ki jih lahko označujemo kot »dopolnilne«, iz tega izhajajo tudi velike razlike med državami glede obsega in pogojev za opravljanje dopolnilnih dejavnosti;

imajo države zelo **različno »zgodovino«** spodbujanja diverzifikacije dohodka na in izven kmetije.

Ker so dopolnilne dejavnosti v sistemu izvajanja osnovne kmetijske dejavnosti na kmetiji in pri oblikovanju sheme dohodka na kmetiji nekakšna »presečna množica« raznovrstnih virov, je razumljivo, da se jih študije lotevajo večinoma parcialno in obrobno: v ospredje ne postavljajo dopolnilne dejavnosti kot take, ampak jih pogosto obravnavajo v sklopu nečesa drugega (npr. razvoja turizma na podeželju, krepitev lokalne skupnosti ipd.; Potočnik Slavič 2014) (Perpar, Udovč, 2012).

Osrednji cilji projekta so bili:

- izdelati primerjalno analizo obsega, pogojev in dohodkovne učinkovitosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji z enakimi dejavnostmi drugih udeležencev na trgu v Sloveniji (s.p., podjetja) ter primerjati pogoje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji, Avstriji in Italiji;
- predlagati in utemeljiti razmejitve med kmetijsko dejavnostjo in dopolnilno dejavnostjo, primerljivo z načinom razmejitve v primerljivih državah Avstriji in Italiji;
- analizirati učinek izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po spremembah predpisov o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji;

analizirati modele ciljno usmerjenega trženja za izbrane ciljne skupine in modele promocije ter pripraviti priporočila za doseganje večje trženjske učinkovitosti.

Generalna ugotovitev, ki izvira tako iz naših analiz, kot se tudi potrjuje z ugotovitvami s terena (v anketnih vprašalnikih in intervjujih) je, da je nova uredba prinesla pozitivni premik pri urejanju sistema izvajanja DD na kmetijah in dejansko v danem sistemu vodenja in spremljanja poslovanja na kmetijah predstavlja določen optimum.

Vsaka sprememba ureditve izvajanja DD v smeri, ki jih poznajo v sosednjih državah (Avstrija in Italija), katerih sisteme smo analizirali, bi primerno zahtevala korenito spremembo v osnovnem sistemu vodenja in spremljanja primarne kmetijske proizvodnje, kar bi nato omogočilo poenostavljeno izvajanje dopolnilne dejavnosti. Pri tem pa je potrebno poudariti, da je vodenje poslovnih evidenc tudi v sosednjih državah v primerljivem obsegu kot pri nas. Imajo pa zaradi boljšega pregleda in spremljanja osnovne kmetijske dejavnosti manj ali nič količinskih omejitev pri izvajanju DD. Ravno tako pa je primerljiva tudi obremenitev z dajatvami, V Avstriji sicer davčnih dajatev iz naslova izvajanja dopolnilnih dejavnosti do praga 33.000 eur prometa letno ni, se pa zato plačuje prispevke za socialno varnost od prvega zasluženega evra dalje.

Sama sprememba uredbe za kmetije z dopolnilno dejavnostjo ni predstavljala prevelikega problema. Bila je hkrati priložnost za razmislek, katero dopolnilno dejavnost je sploh smiselno imeti prijavljeno. Na ta način je torej prišlo tudi do prečiščenja registra. Kljub temu je določeno število dopolnilnih dejavnosti na kmetijah še vedno registriranih »na rezervno«. So pa evidence danes gotovo precej boljše, kot so bile pred spremembo uredbe. Slednja je omogočila izvajanje tudi nekaterih dejavnosti, ki jih prejšnja uredba še ni mogle predvideti. Iz intervjujev pristojnih služb in anketne raziskave med izvajalci DD je moč sklepati, da nosilci DD na kmetiji ne nasprotujejo občasnim smiselnim spremembam, ki pa naj ne bodo prepogoste in naj sistema »ne postavljajo na glavo«, predvsem pa naj za nosilce DD ne predstavljajo dodatnih administrativnih obremenitev, saj so zelo obremenjeni že z izvajanjem same dopolnilne dejavnosti.

Referenčno leto za primerjave sprememb na področju DD pred in po sprejetju Uredbe je torej leto 2017, ko je bila odpravljena velika večina (tehničnih) anomalij, nepopolnih baz na ravni posameznih upravnih enot ipd.

Med pozitivnimi vidiki sprememb Uredbe pa so izpostavili predvsem nove DD, ki so jih spremembe omogočile. Spremembe so po mnenju anketiranih povzročile nekoliko več sodelovanja z inšpekcijskimi službami, ki so bile verjetno ravno zaradi preverjanja uveljavljanja sprememb na kmetijah bolj prisotne.

Po drugi strani pa so spremembe Uredbe so povzročile tudi **dodatne stroške in dajatve** ter zahtevale v primeru prevelikega obsega dejavnosti prehod v novo poslovno obliko (npr. s.p.).

Med **ekonomskimi vidiki** razvoja dopolnilnih dejavnosti so bili izpostavljeni premalo sredstev za potrebne investicije, previsoka davčna obremenitev ter premajhna donosnost dejavnosti. To po eni strani nakazuje, da je razpoložljivih investicijskih sredstev prek ukrepov kmetijske politike za investicije DD na kmetijah verjetno premalo, po drugi strani pa, kot je bilo že omenjeno, da zaradi majhnosti obsega kmetije te tudi težko konkurirajo z večjimi kmetijami, ki se na takih razpisih pojavljajo. Pogosto je bil kot primer dobre prakse izpostavljen tudi sistem ne/obdavčevanja DD v Avstriji, pri čemer pa je analiza celotnega sistema pokazala, da za naše razmere uvedba tega pristopa ni realna, saj je vezana na dobro delujoč sistem ugotavljanja dohodka iz osnovne kmetijske dejavnosti in pa dober sistem evidentiranja ustvarjenih prihodkov iz naslova dopolnilnih dejavnosti.

Za naše razmere pa smo ugotovili, da trenutno dostopni podatki o obsegu dohodka iz osnovne in d dopolnilne dejavnosti lahko podajajo zelo izkrivljeno sliko in je zato po našem mnenju tak pristop neizvedljiv.

Na področju trženja danes prevladujejo predvsem individualni nastopi na trgu ter individualna ponudba. Vse bolj pa se kažejo potrebe tudi po skupnih nastopih in predstavljanju, npr. na lokalnem nivoju organizirana prodaja proizvodov kmetij z DD. Takšen pristop bi bil lahko podprt tudi z LEADER-CLLD projekti. Kot kaže je bilo neorganizirano trženje do sedaj, tako kot na drugih področjih, posledica dejstva, da je bilo proizvode in storitve kmetij z DD mogoče prodati individualno. S povečevanjem obsega teh proizvodov in storitev ter konkurenčno ponudbo pa takšen način postaja zanimivejši. Po drugi strani to zahteva povpraševanje, ki lahko presega količino, ki jo lahko zagotavlja individualni ponudnik.

5. Ocena stopnje realizacije programa dela na raziskovalnem projektu in zastavljenih raziskovalnih ciljev³

Program je bil v celoti realiziran in ocenjujemo, da smo zastavljene raziskovalne in razvojne cilje v celoti dosegli.

6. Spremembe programa dela raziskovalnega projekta oziroma spremembe sestave projektne skupine⁴

Vsebina programa dela je ostala nespremenjena. Smo pa zaradi delnega prekrivanja vsebin DS 2 (Razmejitev med kmetijsko in dopolnilno dejavnostjo ter analiza in vrednotenje tujih praks) in DS 3 (Analiza in vrednotenje učinkov nove uredbe) smiselno povezali nekatere vsebine in aktivnosti. V projektni prijavi sta se prekrivali aktivnost 1 iz DS 2 in aktivnost 1 iz DS 3: šlo je za terensko pridobivanje podatkov o vplivih trenutno veljavne zakonodaje s področja dopolnilnih dejavnosti in neposredno soočenje s težavami v praksi po spremembi Uredbe, kakor jih zaznavata dve ciljni skupini:

- a) nosilci dopolnilnih dejavnosti na predvidenih testnih kmetijah in
- b) relevantne inštitucije (upravne enote, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – območni zavodi).

Zaradi tega smo oboje izvedbeno združili v okviru DS 3. Aktivnost 1 v okviru analize odziva kmetov na spremembe Uredbe po 1. 1. 2016 in aktivnost 2 v okviru preveritve institucionalnega odziva na spremembe že omenjene Uredbe. Sprememba ni vplivala na doseganje zastavljenih ciljev projekta.

7. Najpomembnejši dosežki projektne skupine na raziskovalnem področju⁵

Dosežek			
1.	COBISS ID	64346722	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Fragmentiran agrarni prostor: gradniki in razvojne usmeritve
		ANG	Fragmented agrarian space: building blocks and modernisation trajectories
	Opis	SLO	Proizvodnja, predelava in poraba v slovenskem kmetijskem prostoru sta razdrobljeni zaradi fizičnih omejitev (72,4% ozemlja, označenega kot OMD), in družbeno-geografskih dejavnikov. Na podlagi razpoložljivih podatkov razpravljamo o petih ključnih gradnikih sedanjega slovenskega agrarnega prostora (razpoložljivo zemljišče, upravljanje sprememb, integrirano krožno gospodarstvo, prilagodljive politike in fleksibilnost institucij). Medsebojne povezave med gradniki oblikujejo usmeritve za posodobitev pribl. 70.000 kmetijskih gospodarstev v Sloveniji. Koeksistenca treh posodobitvenih poti, tj. samozadostnost, različne oblike pluriaktivnosti ter majhna intenzivna in inovativna modernizacija, ustvarja kompleksen mozaik. stem postaja upravljanje večnamenskega in večstrukturnega kmetijskega prostora vse zahtevnejše.
		ANG	Production, processing and consumption within Slovenian agrarian space are fragmented due to physical constraints (72.4% of the territory categorised as ANC) and socio-geographic factors. Based on available data, five essential building blocks of contemporary Slovenian agrarian space (available land, change management, integrated circular economy, adjustable policies, and flexibility of institutions) are discussed. Interrelations among the building blocks shape the modernisation trajectories of approx. 70,000 agricultural holdings in Slovenia. The coexistence of three modernisation trajectories, i.e. practised autarky, various forms of pluri-activity, and small-scale intensive and innovative modernisation, creates a complex mosaic. The governance of

	Dosežek	
		multifunctional and multi-structured agrarian space is becoming more demanding.
	Objavljeno v	Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza; Quaestiones Geographicae; 2017; 36, 2; str. 37-48; Avtorji / Authors: Potočnik Slavič Irma
	Tipologija	1.01 Izvirni znanstveni članek
2.	COBISS ID	63692898 Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO Prožne kmetije kot gibalno trajnostnega razvoja slovenskega podeželja ANG Flexible farms as motive power of Slovenian rural space sustainable development
	Opis	SLO Sodobno podeželje je izjemno raznolik, dinamičen in spremenljiv večfunkcijski prostor. Trajnostni razvoj podeželja, ki je cilj razvojnih politik, kvalitativno in kvantitativno preučujemo preko prepoznavanja različnih oblik in stopenj prožnosti relevantnih akterjev. Družinske kmetije imajo pomembno vlogo pri razvoju evropskega in slovenskega podeželja, čeprav njihovo število stalno upada. Zato je potrebno raziskati, kako in na katerih področjih naj bi bile kmetije prilagodljive oz. prožne, da bi prispevale k udeležanju trajnostnega razvoja podeželja v Sloveniji. Pri pojasnjevanju prožnosti smo uporabili t. i. prilagoditveni cikel (Darnhofer in sod., 2016), s katerim zajamemo nelinearne dinamike družbeno-okoljskih sistemov in kvalitativno ponazorimo različne vrste sprememb. Gre za kontinuiran proces, ki ga sestavljajo štiri faze. V (1) fazi rabe je kmetovanje prilagojeno okolju in usmerjeno k povečanju učinkovitosti, kmetija izvaja drobne prilagoditve; (2) v fazi ohranjanja je delo na kmetiji racionalizirano, uniformirano, povečana je stabilnost, kmetija izvaja le nujne spremembe; (3) v fazi razbremenitve kmetija deluje utečeno, vendar ji vsaka drobna sprememba povzroča negotovost, ogroža njeno organizacijo, kar od kmetije zahteva kreativno eksperimentiranje, inovacijo in preusmerjanje; v (4) fazi reorganizacije kmetija vzpostavi nove povezave, uporabi nove vire in jih poveže na neobičajne načine. Prožna kmetija torej predstavlja družbeno-okoljski sistem, ki mora biti sposoben upravljati prilagoditveni cikel. Z družbenimi in drugimi spremembami v kmetijski dejavnosti so tudi na kmetijah vse bolj pogoste negotove faze: kmetija se mora naučiti reagirati na motnje, blažiti šoke, se prilagoditi spremembam in (razmeroma hitro) oblikovati nove, prožnostne vzorce delovanja. ANG Family farms play an important role in the development of European and Slovenian rural areas, although their number is constantly declining. Therefore, it is necessary to investigate how and in which areas the farms should be adaptable or flexible in order to contribute to the implementation of sustainable rural development in Slovenia. In explaining the flexibility we used the adaptation cycle, which captures non-linear dynamics of socio-environmental systems and qualitatively illustrates various types of changes. A flexible farm therefore represents a socio-environmental system that must be able to manage the adjustment cycle. With social and other changes in farming, there are more and more frequent uncertain phases of farming: the farm must learn to react to disruptions, mitigate shocks, adapt to change, and (relatively quickly) form new, flexible patterns of operation.
	Objavljeno v	Znanstvena založba Filozofske fakultete; Raziskovalno-razvojne prakse in vrzeli trajnostnega razvoja Slovenije; 2017; Str. 30-48; Avtorji / Authors: Lampič Barbara, Potočnik Slavič Irma
	Tipologija	1.16 Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji

Dosežek			
3.	COBISS ID	64360034	Vir: COBISS.SI
Opis	Naslov	SLO	Gradnja turistične palače: turizem na kmetiji v metropolitanskih območjih kot drugačen kamen v mozaiku? Primer Slovenije
		ANG	Building a tourism palace: agritourism in metropolitan areas as another stone in the mosaic? The case of Slovenia
		SLO	V znanstveni monografiji, ki predstavlja primerjalno študijo turizma na območju dnevnih migracij v različnih evropskih državah, predstavljamo odnos med ponudbo in povpraševanjem na področju turizma na kmetiji. Prispevek se osredotoča na prikaz prostorske razporeditve turističnih kmetij v Sloveniji in analizira njihovo ponudbo (gostinske in negostinske storitve na kmetiji z registrirano dopolnilno dejavnostjo na kmetiji). Obenem ugotavlja, da je delež turističnih kmetij v turističnem obisku zelo skromen in prinaša dva zaključka. (1) Turistične kmetije so s pomočjo Združenja turističnih kmetij Slovenije že izdelale strategijo naslavljanja različnih ciljnih skupin. Sodobni obiskovalci tako večinoma zahtevajo čedalje več in večjo individualizacijo programov. Le-to bo za turistične kmetije pomenilo čedalje večji pritisk za sprotno prilagajanje zahtevam in pričakovanjem raznovrstnih skupin obiskovalcev ob dejstvu, da morajo turistične kmetije ohraniti glavne privlačnosti svoje turistične ponudbe (domačnost, domača hrana in pijača, sledljivost izvora prehranskih izdelkov, neuniformirana ponudba ipd.). (2) Marketing storitev turističnih kmetij večinoma poteka preko Kataloga turističnih kmetij in e-portala, ki je številne kmetije na območju dnevnih migracij in tudi na bolj oddaljenem podeželju postavil na turistični zemljevid. Če bi turistične kmetije želele in zmogle sprejeti bolj konstanten dotok obiskovalcev, bi morale med drugim bolj aktivno (kot je to analizirano na primeru Goriških brd) poseči v oblikovanje destinacijskega marketinga.
		ANG	In the scientific monography, which represents a comparative study of tourism in the area of daily migration in different European countries, we present the relationship between supply and demand in the field of tourism on the farm. The article focuses on the display of the spatial distribution of tourist farms in Slovenia and analyses their offer (catering and non-residential services on the farm with registered supplementary activity on the farm). The results show, that the share of tourist farms in tourist visits is very modest and brings two conclusions. (1) Tourist farms have already developed a strategy for addressing different target groups through the Association of Tourist Farms of Slovenia. Modern visitors, for the most part, require more and more individualisation of programs. For tourist farms, this will be an increasing pressure for continuous adjustment to the demands and expectations of various groups of visitors, with the fact that tourist farms must maintain the main attractiveness of their tourist offer (familiarity, home-made food and beverages, traceability of food source products, ununiform supply). (2) The marketing of tourist farm services is mostly done through the Catalog of tourist farms and the e-portal, which placed many farms in the area of daily migration and in a more remote countryside on a tourist map. If the tourist farms wanted and could adopt a more constant flow of visitors, they should, inter alia, more actively (as analysed in the example of the Goriška Brda) engage in the design of destination marketing.
	Objavljeno v	Routledge; Metropolitan commuter belt tourism; 2017; Str. 116-125; Avtorji / Authors: Potočnik Slavič Irma	
	Tipologija	1.16 Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji	

8. Najpomembnejši dosežek projektne skupine na področju gospodarstva, družbenih in kulturnih dejavnosti⁶

Dosežek			
1.	COBISS ID	63462242	Vir: COBISS.SI
	Naslov	SLO	Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050
		ANG	Expert support to focus groups within the preparation of the Spatial Development Strategy of Slovenia 2050
	Opis	SLO	V procesu priprave nove SPRS smo bili vključeni in odgovorni za obravnavo vsebin o prostorsko-razvojnih vidikih gorskih in obmejnih območij v okviru SPRS ter vključeni kot zunanja strokovna podpora pri pripravi gradiva in izvedbi fokusnih delavnic. Obravnava je vključevala tudi možnosti razvoja posameznih dejavnosti, vključno s kmetijstvom. V ta segment smo lahko vključili najnovejše raziskovalne ugotovitve in rezultate o razširjenosti, pomenu in težnjah v razvoju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ki lahko bistveno pripomorejo k razvoju tako obsežnih gorskih kot pogosto perifernih obmejnih območij.
		ANG	In the process of preparation of the new Spatial Development Strategy of Slovenia (SPRS), we were involved and responsible for discussing the contents of the spatial - development aspects of mountain and border areas within the framework of the SPRS and included as external expert support in the preparation of materials and the implementation of focus workshops. The treatment also included the possibilities of developing individual activities, including agriculture. In this segment we could include the latest research findings and results on the prevalence, importance and tendencies in the development of supplementary activities on the farm, which can significantly contribute to the development of both large mountain and often peripheral border areas.
	Šifra	F.30 Strokovna ocena stanja	
	Objavljeno v	Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani; 2017; 80 str.; Avtorji / Authors: Lampič Barbara, Cigale Dejan, Kušar Simon, Potočnik Slavič Irma, Zupančič Jernej	
	Tipologija	2.12 Končno poročilo o rezultatih raziskav	

9. Drugi pomembni rezultati projektne skupine⁷

10. Pomen raziskovalnih rezultatov projektne skupine⁸

10.1. Pomen za razvoj znanosti⁹

SLO

Na področju razvoja dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji in tudi širše še vedno pomanjkanje znanja in relevantnih informacij. Izvedeni projekt je prispeval k razvoju znanosti predvsem s prikazom strukturnih značilnosti kmetij, ki se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi in razvojnimi trendi na tem področju v Sloveniji v obdobju zadnjih 10 let. Ker smo sodelavci pri projektu aktivno angažirani tudi v pedagoški sferi, bodo raziskovalni rezultati hitro in neposredno vključeni tudi v izobraževalni proces – zagotavljanje hitrega prenosa novih znanj.

ANG

In the area of the development of supplementary activities in Slovenia and wider, there is still a lack of knowledge and relevant information. The project contributes to the development of science, mainly by demonstrating the structural characteristics of farms engaged in complementary activities and development trends in this field in Slovenia over the last 10 years. As the members of the project team are actively engaged in teaching process shall the research

results be directly included in the teaching process.

10.2. Pomen za razvoj Slovenije¹⁰

SLO

Projekt z ustreznim zajemom raznolikosti v izvajanju dopolnilnih dejavnosti, ki jih zaznavamo po Sloveniji in opredelitvijo razmejitvenih kriterijev med dopolnilno dejavnostjo, kot dodajanjem vrednosti osnovni kmetijski dejavnosti in zaposlovanjem sezonsko presežne delovne sile, ter primerljivimi registriranimi gospodarskimi dejavnostmi prispeva, k oblikovanju ustreznega razumevanja prispevka dopolnilnih dejavnosti h gospodarskemu razvoju družbe. Rezultati projekta zagotavljajo osnovo za reševanje omenjenih izzivov in s tem vplivajo na ekonomiko posameznih kmetijskih gospodarstev in kmetijstva kot gospodarske panoge v celoti.

Rezultati projekta služijo kmetom, kmetijskim svetovalcem pri izbiri in odločanju za uvedbo dopolnilnih dejavnosti in strokovnjakom ter ministrstvom za oblikovanje politik ter ukrepov podpor in razvoja dopolnilnih dejavnosti. Možnosti prenosa znanja v prakso so neposredne, saj je projekt zasnovan na podlagi dejanskih potreb in razmer v praksi. Pridobljeno znanje in priporočila so tudi v podporo pri ekonomsko učinkovitejši izvedbi dopolnilnih dejavnosti.

ANG

The project with adequate capture of the diversity in the implementation of supplementary activities that are present in Slovenia and the definition of demarcation criteria between supplementary activities, such as adding value to basic agricultural activities and diminishing of seasonal labor surplus, and comparable registered economic activities, contributes to the creation of an adequate understanding of the contribution supplementary activities to the economic development of the society. The results of the project provide a basis to address these challenges and thus have an impact on the economics of individual farms and farming industries as a whole.

Project results serve farmers, agricultural advisors in selecting and deciding on the introduction of supplementary activities and experts and the Ministry in shaping policies and actions support in development of supplementary activities. The possibility of transferring knowledge into practice is direct, since the project is designed based on the actual needs and the situation in practice. Acquired knowledge and recommendations also supports the economically efficient implementation of complementary activities.

11.Vpetost raziskovalnih rezultatov projektne skupine

11.1. Vpetost raziskave v domače okolje

Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

☐ v domačih znanstvenih krogih

☒ pri domačih uporabnikih

Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?¹¹

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

11.2. Vpetost raziskave v tuje okolje

Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

☒ v mednarodnih znanstvenih krogih

☐ pri mednarodnih uporabnikih

Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujini raziskovalnimi inštitucijami:¹²

Kateri so rezultati tovrstnega sodelovanja:¹³

12. Označite, katerega od navedenih ciljev ste si zastavili pri projektu, katere konkretne rezultate ste dosegli in v kakšni meri so doseženi rezultati uporabljeni

Cilj		
F.01	Pridobitev novih praktičnih znanj, informacij in veščin	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.02	Pridobitev novih znanstvenih spoznanj	
	Zastavljen cilj	☒ DA ☐ NE
	Rezultat	Dosežen
	Uporaba rezultatov	V celoti
F.03	Večja usposobljenost raziskovalno-razvojnega osebja	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.04	Dvig tehnološke ravni	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.05	Sposobnost za začetek novega tehnološkega razvoja	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.06	Razvoj novega izdelka	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.07	Izboljšanje obstoječega izdelka	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.08	Razvoj in izdelava prototipa	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.09	Razvoj novega tehnološkega procesa oz. tehnologije	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____

F.10	Izboljšanje obstoječega tehnološkega procesa oz. tehnologije	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.11	Razvoj nove storitve	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.12	Izboljšanje obstoječe storitve	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.13	Razvoj novih proizvodnih metod in instrumentov oz. proizvodnih procesov	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.14	Izboljšanje obstoječih proizvodnih metod in instrumentov oz. proizvodnih procesov	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.15	Razvoj novega informacijskega sistema/podatkovnih baz	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.16	Izboljšanje obstoječega informacijskega sistema/podatkovnih baz	
	Zastavljen cilj	☒ DA ☐ NE
	Rezultat	Dosežen ____
	Uporaba rezultatov	V celoti ____
F.17	Prenos obstoječih tehnologij, znanj, metod in postopkov v prakso	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.18	Posredovanje novih znanj neposrednim uporabnikom (seminarji, forumi, konference)	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.19	Znanje, ki vodi k ustanovitvi novega podjetja ("spin off")	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE

	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.20	Ustanovitev novega podjetja ("spin off")	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.21	Razvoj novih zdravstvenih/diagnostičnih metod/postopkov	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.22	Izboljšanje obstoječih zdravstvenih/diagnostičnih metod/postopkov	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.23	Razvoj novih sistemskih, normativnih, programskih in metodoloških rešitev	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.24	Izboljšanje obstoječih sistemskih, normativnih, programskih in metodoloških rešitev	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.25	Razvoj novih organizacijskih in upravljavskih rešitev	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.26	Izboljšanje obstoječih organizacijskih in upravljavskih rešitev	
	Zastavljen cilj	☒ DA ☐ NE
	Rezultat	Dosežen ____
	Uporaba rezultatov	V celoti ____
F.27	Prispevek k ohranjanju/varovanje naravne in kulturne dediščine	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.28	Priprava/organizacija razstave	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____

F.29	Prispevek k razvoju nacionalne kulturne identitete	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.30	Strokovna ocena stanja	
	Zastavljen cilj	☒ DA ☐ NE
	Rezultat	Dosežen ____
	Uporaba rezultatov	V celoti ____
F.31	Razvoj standardov	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.32	Mednarodni patent	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.33	Patent v Sloveniji	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.34	Svetovalna dejavnost	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____
F.35	Drugo	
	Zastavljen cilj	☐ DA ☒ NE
	Rezultat	____
	Uporaba rezultatov	____

Komentar

---

13. Označite potencialne vplive oziroma učinke vaših rezultatov na navedena področja

	Vpliv	Ni vpliva	Majhen vpliv	Srednji vpliv	Velik vpliv	
G.01	Razvoj visokošolskega izobraževanja					
G.01.01.	Razvoj dodiplomskega izobraževanja	☐	☐	☒	☐	
G.01.02.	Razvoj podiplomskega izobraževanja	☐	☐	☒	☐	
G.01.03.	Drugo: ____	☐	☐	☐	☐	
G.02	Gospodarski razvoj					

G.02.01.	Razširitev ponudbe novih izdelkov/storitev na trgu					
G.02.02.	Širitev obstoječih trgov					
G.02.03.	Znižanje stroškov proizvodnje					
G.02.04.	Zmanjšanje porabe materialov in energije					
G.02.05.	Razširitev področja dejavnosti					
G.02.06.	Večja konkurenčna sposobnost					
G.02.07.	Večji delež izvoza					
G.02.08.	Povečanje dobička					
G.02.09.	Nova delovna mesta					
G.02.10.	Dvig izobrazbene strukture zaposlenih					
G.02.11.	Nov investicijski zagon					
G.02.12.	Drugo:					
G.03	Tehnološki razvoj					
G.03.01.	Tehnološka razširitev/posodobitev dejavnosti					
G.03.02.	Tehnološko prestrukturiranje dejavnosti					
G.03.03.	Uvajanje novih tehnologij					
G.03.04.	Drugo:					
G.04	Družbeni razvoj					
G.04.01.	Dvig kvalitete življenja					
G.04.02.	Izboljšanje vodenja in upravljanja					
G.04.03.	Izboljšanje delovanja administracije in javne uprave					
G.04.04.	Razvoj socialnih dejavnosti					
G.04.05.	Razvoj civilne družbe					
G.04.06.	Drugo:					
G.05.	Ohranjanje in razvoj nacionalne naravne in kulturne dediščine in identitete					
G.06.	Varovanje okolja in trajnostni razvoj					
G.07	Razvoj družbene infrastrukture					
G.07.01.	Informacijsko-komunikacijska infrastruktura					
G.07.02.	Prometna infrastruktura					
G.07.03.	Energetska infrastruktura					
G.07.04.	Drugo:					
G.08.	Varovanje zdravja in razvoj zdravstvenega varstva					
G.09.	Drugo:					

Komentar**14. Naslov spletne strani za projekte, odobrene na podlagi javnih razpisov za sofinanciranje raziskovalnih projektov za leti 2016 in 2017¹⁴**
<http://www.bf.uni-lj.si/index.php?>

C. IZJAVE

Podpisani izjavljam/o, da:

- so vsi podatki, ki jih navajamo v poročilu, resnični in točni;
- se strinjamo z obdelavo podatkov v skladu z zakonodajo o varstvu osebnih podatkov za potrebe ocenjevanja in obdelavo teh podatkov za evidence ARRS;
- so vsi podatki v obrazcu v elektronski obliki identični podatkom v obrazcu v pisni obliki (v primeru, da poročilo ne bo oddano z digitalnima podpisoma);
- so z vsebino zaključnega poročila seznanjeni in se strinjajo vsi soizvajalci projekta;
- bomo sofinancerjem istočasno z zaključnim poročilom predložili tudi elaborat na zgoščenki (CD), ki ga bomo posredovali po pošti, skladno z zahtevami sofinancerjev.

Podpisi:

*zastopnik oz. pooblaščen oseba
raziskovalne organizacije:*

in

vodja raziskovalnega projekta:

Univerza v Ljubljani, Biotehniška
fakulteta

Andrej Udovč

ŽIG

Datum:

11.3.2019

Oznaka poročila: ARRS-CRP-ZP-2019/2

¹ Napišite povzetek raziskovalnega projekta (največ 3.000 znakov v slovenskem in angleškem jeziku). [Nazaj](#)

² Navedite cilje iz prijave projekta in napišite, ali so bili cilji projekta doseženi. Navedite ključne ugotovitve, znanstvena spoznanja, rezultate in učinke raziskovalnega projekta in njihovo uporabo ter sodelovanje s tujimi partnerji. Največ 12.000 znakov vključno s presledki (približno dve strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

³ Realizacija raziskovalne hipoteze. Največ 3.000 znakov vključno s presledki (približno pol strani, velikost pisave 11). [Nazaj](#)

⁴ Navedite morebitna bistvena odstopanja in spremembe od predvidenega programa dela raziskovalnega projekta, zapisanega v prijavi raziskovalnega projekta. Navedite in utemeljite tudi spremembe sestave projektne skupine v zadnjem letu izvajanja projekta. Če sprememb ni bilo, navedite »Ni bilo sprememb«. Največ 6.000 znakov vključno s presledki (približno ena stran, velikosti pisave 11). [Nazaj](#)

⁵ Navedite dosežke na raziskovalnem področju (največ deset), ki so nastali v okviru tega projekta.

Raziskovalni dosežek iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka – sistem nato sam izpolni naslov objave, naziv, IF in srednjo vrednost revije, naziv FOS področja ter podatke, ali je dosežek uvrščen v A'' ali A'. [Nazaj](#)

⁶ Navedite dosežke na področju gospodarstva, družbenih in kulturnih dejavnosti (največ pet), ki so nastali v okviru tega projekta.

Dosežek iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) vpišete tako, da izpolnite COBISS kodo dosežka, sistem nato sam izpolni podatke, manjkajoče rubrike o dosežku pa izpolnite.

Dosežek na področju gospodarstva, družbenih in kulturnih dejavnosti je po svoji strukturi drugačen kot znanstveni dosežek. Povzetek znanstvenega dosežka je praviloma povzetek bibliografske enote (članka, knjige), v kateri je dosežek objavljen.

Povzetek dosežka na področju gospodarstva, družbenih in kulturnih dejavnosti praviloma ni povzetek bibliografske enote, ki ta dosežek dokumentira, ker je dosežek sklop več rezultatov raziskovanja, ki je lahko dokumentiran v različnih bibliografskih enotah. COBISS ID zato ni enoznačen izjemoma pa ga lahko tudi ni (npr. prehod mlajših sodelavcev v gospodarstvo na pomembnih raziskovalnih nalogah, ali ustanovitev podjetja kot rezultat projekta ... - v obeh primerih ni COBISS ID). [Nazaj](#)

⁷ Navedite rezultate raziskovalnega projekta iz obdobja izvajanja projekta (do oddaje zaključnega poročila) v primeru, da katerega od rezultatov ni mogoče navesti v točkah 7 in 8 (npr. v sistemu COBISS rezultat ni evidentiran). Največ 2.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

⁸ Pomen raziskovalnih rezultatov za razvoj znanosti in za razvoj Slovenije bo objavljen na spletni strani: <http://sicris.izum.si/> za posamezen projekt, ki je predmet poročanja. [Nazaj](#)

⁹ Največ 4.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

¹⁰ Največ 4.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

¹¹ Največ 500 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

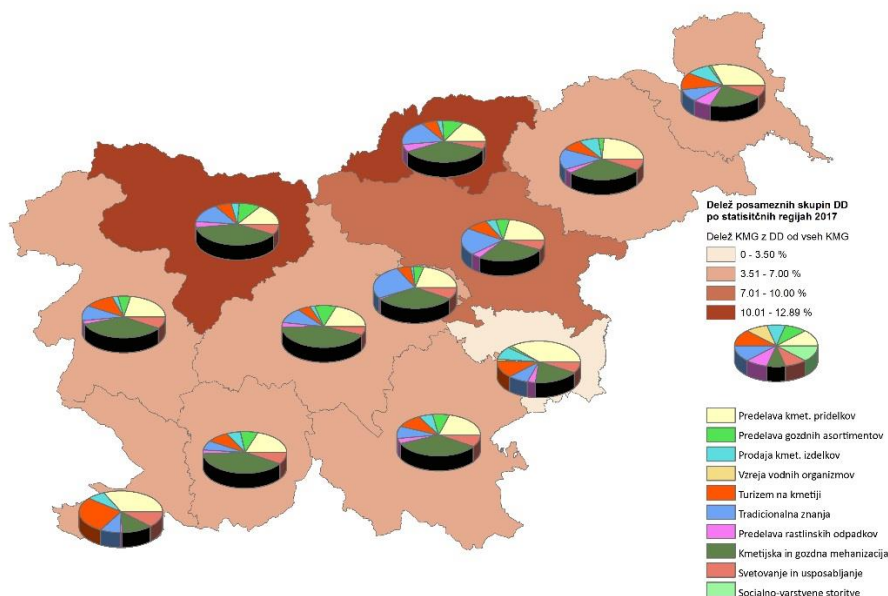
¹² Največ 500 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

¹³ Največ 1.000 znakov, vključno s presledki. [Nazaj](#)

¹⁴ Izvajalec mora za projekte, odobrene na podlagi Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov Ciljnega raziskovalnega programa »CRP 2016« v letu 2016, Ciljnega raziskovalnega programa »CRP 2017« v letu 2017 in Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov Ciljnega raziskovalnega programa »Zagotovimo.si hrano za jutri« v letu 2016, na spletnem mestu svoje RO odpreti posebno spletno stran, ki je namenjena projektu. Obvezne vsebine spletne strani so: vsebinski opis projekta z osnovnimi podatki glede financiranja, sestava projektne skupine s povezavami na SICRIS, faze projekta in njihova realizacija, bibliografske reference, ki izhajajo neposredno iz izvajanja projekta ter logotip ARRS in drugih sofinancerjev. Spletna stran mora ostati aktivna še 5 let po zaključku projekta. [Nazaj](#)

Obrazec: ARRS-CRP-ZP/2019 v1.00

16-F4-69-9C-98-04-AA-1B-C0-E9-BB-25-4C-E1-2C-66-18-DB-01-BB

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI

CRP: V4-1631

ZAKLJUČNO POROČILO

Ljubljana, marec 2018

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI

Zaključno poročilo projekta CRP

Številka projekta (ARRS): V4-1631

Sofinancer projekta:

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS

Sodelujoči inštituciji na projektu:

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

Odgovorni vodja projekta:

dr. Andrej Udovč (UL BF)

Sodelavci na projektu:

dr. Majda Černič Istenič (UL BF)

dr. Anton Perpar (UL BF)

dr. Vesna Miličič (UL BF)

Mateja Slovenc, mag. etn.in kult. antrop., dipl. inž. agr. (UL BF)

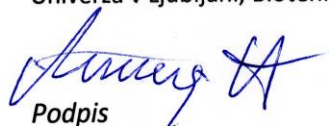
dr. Irma Potočnik Slavič (UL FF)

dr. Barbara Lampič (UL FF)

Nosilec projekta

prof. dr. Andrej Udovč,

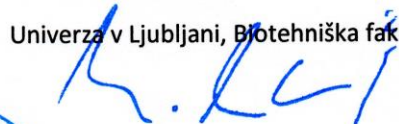
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Podpis

Dekan

prof. dr. Mih Humar

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Podpis

Ljubljana, 31. marec 2018

Vsebina

1	OPIS PROBLEMA IN CILJEV	11
2	KRATEK POVZETEK KLJUČNIH UGOTOVITEV IZ LITERATURE.....	13
3	METODE DELA	17
4	REZULTATI RAZISKAVE	19
4.1	Rezultati analize izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji.....	19
4.2	Uporabljeni podatki za izvedbo osnovnih analiz	19
4.3	Analiza strukture rabe zemljišč in zastopanost KZU na OMD.....	19
4.4	Izbrane značilnosti KMG s prijavljenimi DD (RKG leta 2016 in 2017).....	24
4.4.1	Značilnosti nosilcev DD in nosilcev KMG z DD v Sloveniji.....	26
4.4.2	KMG z DD v povezavi z ekološkim kmetovanjem	28
4.4.3	Vloga živinoreje na KMG z DD	30
4.5	Prijavljen dohodek iz DD.....	31
4.6	Pomen DD – kvantitativna analiza zastopanosti DD.....	37
4.6.1	Spremembe v številu prijavljenih DD s poudarkom na glavnih skupinah DD.....	38
4.7	Regionalne razlike v prijavi DD na kmetiji: stalnice in nova neskladja	42
4.7.1	Analiza obsega in dohodkovne učinkovitosti drugače prijavljenih sorodnih dejavnosti.....	47
4.7.2	Analiza sistema dajatev za socialno varnost pri nosilcih DD na kmetiji	51
5	ANALIZA IN VREDNOTENJE TUJIH PRAKS	53
5.1	ITALIJA.....	53
5.2	AVSTRIJA	56
6	ANKETIRANJE KMETOV IN PREDSTAVNIKOV INŠTITUCIJ	59
6.1	Anketiranje nosilcev DD.....	59
6.2	Analiza odziva kmetov na spremembe Uredbe po 1. 1. 2016.....	61
6.2.1	Seznanjanje kmetij s spremembo Uredbe in potrebnim prilagajanjem prijave DD ter vpliv teh sprememb na delovanje in razvoj DD	62
6.2.2	Ocena sodelovanja kmetij s prijavljeno DD s posameznimi inštitucijami	66
6.2.3	Informiranost kmetov v zvezi z DD.....	68
6.2.4	Težave, s katerimi se najpogosteje srečujejo kmetije z DD.....	70
6.2.5	Določanje višine dohodka iz DD na kmetiji	71
6.2.6	Odločanje o uvedbi novih DD na kmetiji	71
6.2.7	Predlogi anketiranih za spremembe in dopolnitev Uredbe o DD.....	72
6.2.8	Predlogi v zvezi z ureditvijo DD na kmetijah na splošno	74
6.2.9	Stališča glede obsega, pogojev, obdavčitve in prispevkov za socialno varstvo.....	77
6.2.10	Modeli trženja proizvodov in storitev DD.....	78
6.3	Raziskava odzivov institucionalnega okolja na spremenjeno Uredbo o DD.....	79

6.4	Ugotovitve – Odzivi institucionalnega okolja na spremenjeno Uredbo o DD	81
6.4.1	»Nova Uredba je prinesla veliko pozitivnega.«	81
6.4.2	Spremembo šifranta, ki povzema standardno klasifikacijo dejavnosti (SKD po SURS), so sogovorniki ovrednotili z več zornih kotov:.....	81
6.4.3	»Zaradi dobrih izkušenj (na UE) na področju podjetništva bi bilo smiselno tudi za nosilce DD na kmetiji oblikovati VEM (vse na enem mestu) točko.«	82
6.4.4	Zaradi Uredbe se število prijavljenih DD ni bistveno zmanjšalo, so pa opazna nekatera ozka grla.	82
6.4.5	Nove in stare dejavnosti na podeželju, ki še niso umeščene v Uredbo.	83
6.4.6	Razmejitev med različnimi oblikami prijave.	83
6.4.7	Predlogi za poenostavitve Uredbe.	84
6.5	Potenciali za razvoj DD na kmetiji.	84
7	ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA NAROČNIKU.....	87
8	LITERATURA.....	91
9	PRILOGE	93

Seznam slik:

Slika 1: Faze prilagoditvenega cikla (prilagojeno po Lampič, Potočnik, 2017).....	15
Slika 2: Primerjava strukture rabe tal med vsemi KMG (v Sloveniji) in KMG z DD kaže, da med obema skupinama ni pomembnejših razlik.	20
Slika 3: Zastopanost KZU po treh tipih OMD območij.	23
Slika 4: Velikostna struktura KMG z DD (2017).	25
Slika 5: Prostorska slika kmetij z DD po velikostnih razredih (2017).	26
Slika 6: Prikaz starosti nosilcev KMG z DD (leta 2016)	27
Slika 7: Prikaz gostote – zastopanosti KMG z DD, ki so hkrati ekološke (EKO).....	28
Slika 8: Število KMG z DD in ekološko usmeritvijo po občinah leta 2016.	29
Slika 9: Delež KMG z DD in ekološko usmeritvijo po občinah leta 2016 in 2017.	29
Slika 10: Razlika v strukturi živine med KMG z DD (vsemi) in KMG z izbranimi DD leta 2016.....	30
Slika 11: Prikaz števila živine na KMG z DD po vrstah živali za leti 2016 in 2017.	31
Slika 12: Lokacije KMG z DD po upravnih enotah, kjer ni bil posredovan podatek o dohodku leta 2016.	32
Slika 13: Lokacije KMG z DD po upravnih enotah, kjer ni bil posredovan podatek o dohodku leta 2017.	32
Slika 14: Poročan dohodek na kmetiji v letu 2017.	33
Slika 15: Višina prijavljenih dohodkov KMG z DD predelava primarnih kmetijskih pridelkov.	34
Slika 16: Višina prijavljenih dohodkov KMG z DD predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov.	34
Slika 17: Prostorski vidik – razporeditev KMG z DD in višina dohodka iz DD leta 2016.	35
Slika 18: Prostorski vidik – razporeditev KMG z DD in višina dohodka iz DD leta 2017.	36
Slika 19: Prikaz spreminjanja strukture glavnih skupin DD v obdobju od 2004 do 2015.	38
Slika 20: Struktura zastopanosti DD po vrstah – statistične regije leta 2017.....	40
Slika 21: Prikaz KMG po številu prijavljenih DD leta 2015.....	41

Slika 22: Prikaz KMG po številu prijavljenih DD leta 2016.....	41
Slika 23: Prostorski prikaz razvoja DD na kmetijah v slovenskih občinah za leta 2004, 2008, 2011, 2014 in 2015 (število prijavljenih DD).	43
Slika 24: Zastopanost DD po občinah leta 2017 – kartografski prikaz 1) z nespremenjenimi razredi in 2) s prilagojenimi razredi.	44
Slika 25: Prostorski prikaz (raven občine) spremembe števila prijavljenih DD neposredno pred in po sprejetju nove Uredbe: 1) 2015–2016, 2) 2016–2017 in 3) 2015–2017.	46
Slika 26: Prostorski prikaz (raven upravne enote) spremembe števila prijavljenih DD pred in po sprejetju nove uredbe: 1) 2015–2016, 2) 2016–2017 in 3) 2015–2017.....	46
Slika 27: Število družinskih članov na anketiranih kmetijah.....	61
Slika 28: Poleg specifičnih naravnogeografskih pogojev slovensko podeželje in kmetijstvo zaznamuje tudi obmejnost.	80

Seznam preglednic:

Preglednica 1: Pogoste oblike udejanjanja prilagoditvenega cikla na preučevanih slovenskih kmetijah z dopolnilnimi dejavnostmi.....	16
Preglednica 2: Osnovni kvantitativni podatki o slovenskih KMG z DD (2015–2017).	19
Preglednica 3: Podrobna struktura rabe tal – GERK (vsa KMG in KMG z DD) leta 2016 in 2017.	21
Preglednica 4: Zastopanost KZU na OMD – površine vseh KMG in KMG z DD.	22
Preglednica 5: Zastopanost različnih rab na območjih OMD – vsa KMG in KMG z DD leta 2016.	23
Preglednica 6: Spremembe v številu KMG z DD in številu prijavljenih DD v obdobju 2015–2017.....	24
Preglednica 7: Izbrane značilnosti KMG z DD v Sloveniji – pregled za leti 2016 in 2017.	24
Preglednica 8: Število KMG z DD po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč (2017).....	25
Preglednica 9: Značilnosti nosilcev KMG (z DD) v Sloveniji leta 2016 in 2017.	26
Preglednica 10: Značilnosti nosilcev DD v Sloveniji leta 2016 in 2017.	27
Preglednica 11: Struktura živine (v GVŽ) vseh KMG z DD leta 2016 in 2017.....	30
Preglednica 12: Prikaz prijavljenega dohodka po glavnih skupinah DD leta 2016.....	33
Preglednica 13: Višina prijavljenega dohodka po vrstah DD leta 2016.....	34
Preglednica 14: Dohodek po KMG (2016) glede na število družinskih članov.	35
Preglednica 15: Zastopanost DD po glavnih skupinah – obdobje od 2004 do 2015.....	38
Preglednica 16: Stanje DD ob upoštevanju različnih vrst DD – leti 2016 in 2017.	39
Preglednica 17: Neposredno zaznane spremembe na področju DD pred in po sprejetju Uredbe leta 2015.....	41
Preglednica 18: Podatki o poslovni uspešnosti mikro podjetij po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.....	47
Preglednica 19: Podatki o poslovni uspešnosti samostojnih podjetnikov po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.....	48
Preglednica 20: Podatki o povprečni poslovni uspešnosti mikro podjetij po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.....	49
Preglednica 21: Podatki o povprečni poslovni uspešnosti samostojnih podjetnikov po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.....	50
Preglednica 22: Primerjava izbranih kazalnikov za kmetije z DD, samostojne podjetnike in Mikro podjetja.....	51
Preglednica 23: Regionalna zastopanost kmetij, ki so sodelovale v anketi.....	60
Preglednica 24: Velikostna struktura kmetij, ki so sodelovale v anketi.....	60
Preglednica 25: Proizvodna usmerjenost v anketi sodelujočih kmetij.....	60

Preglednica 26: Odgovori na vprašanje kako so se kmetije z dopolnilno dejavnostjo seznale s spremembami Uredbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetijah (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).....	62
Preglednica 27: Spremembe, ki so jih anketirani v zvezi z prijavo DD storili zaradi spremembe Uredbe (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).....	63
Preglednica 28: Odgovori anketiranih o vplivu sprememb Uredbe na razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.....	63
Preglednica 29: Vpliv administrativnih sprememb.....	65
Preglednica 30: Inštitucije, ki so kmetijam z dopolnilno dejavnostjo najbolj v pomoč.....	66
Preglednica 31: Odgovori o informiranosti v zvezi z dopolnilnimi dejavnostmi.....	68
Preglednica 32: Težave, s katerimi se v zvezi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji srečujejo anketirani (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).....	70
Preglednica 33: Vrsta finančnih težav, ki pestijo kmetije z dopolnilno dejavnostjo (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).....	71
Preglednica 34: Način določanja višine dohodka iz dopolnilne dejavnosti na anketiranih kmetijah.....	71
Preglednica 35: Načrti za uvedbo nove dopolnilne dejavnosti na anketiranih kmetijah	71
Preglednica 36: Število kmetij z DD glede na združene skupine dejavnosti	77
Preglednica 37: Izpostavljene težave z izvajanjem DD glede na združene skupine dejavnosti.....	77

POVZETEK

Izhajajoč iz izhodiščne opredelitve ciljev projekta, smo pri svoji raziskavi poskušali ugotoviti, kakšno je trenutno stanje dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji in kakšni razvojni trendi se kažejo v primerjavi s preteklimi obdobji. Analizirali smo, kakšne so razlike v obsegu, pogojih in v dohodkovni učinkovitosti med nosilci dopolnilnih dejavnosti in primerljivimi prijavljenimi nosilci sorodnih dejavnosti. Zanimalo nas je tudi, kakšni so učinki spremembe formalnih pogojev za izvajanje dopolnilnih dejavnosti in kakšno obremenitev predstavlja obstoječi sistem prispevkov in davkov za ekonomsko uspešnost dopolnilnih dejavnosti.

Pri iskanju odgovorov na zgoraj navedena vprašanja smo poleg pregleda in sinteze ugotovitev domačih in tujih virov in praks, pridobili podatke javnih podatkovnih zbirk (predvsem registra kmetijskih gospodarstev in Poslovnega registra Slovenije, AJPES), ter opravili spletno anketiranje in polstrukturirane intervjuje med nosilci dopolnilnih dejavnosti in predstavniki podpornih institucij.

Analiza prostorske razporeditve dopolnilnih dejavnosti je pokazala regionalno pomembne razlike, ki jim lahko sledimo skozi daljše časovno obdobje in se ohranjajo tudi v sedanjosti. Prostorski vzorec razporeditve kmetij s prijavljenimi dopolnilnimi dejavnostmi nakazuje, da se več kmetij alpskega in predalpskega sveta odloča za prijavo dopolnilnih dejavnosti. Primerjava v številu prijavljenih dopolnilnih dejavnosti pred in po sprejetju nove Uredbe kaže, da je po sprejetju Uredbe najprej prišlo do navideznega zastoja v prijavljanju, vendar se je njihovo število konec leta 2017 približalo ravni iz obdobja pred sprejetjem Uredbe. Je pa razvidno, da se je število prijavljenih dopolnilnih dejavnosti na kmetijsko gospodarstvo zmanjšalo. Primerjava dohodkov med kmetijami s prijavljenimi dopolnilnimi dejavnostmi in subjekti, ki opravljajo prijavljeno dejavnost, je pokazala, da so dohodki kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi v povprečju nižji kot v primerljivih prijavljenih dejavnostih. Rezultati ankete in intervjujev med nosilci dopolnilnih dejavnosti so pokazali, da je sprememba Uredbe v manjši meri vplivala na opustitev ukvarjanja z dopolnilno dejavnostjo, a je prispevala k razmisleku, katere od prijavljenih dopolnilnih dejavnosti želijo kmetije izvajati tudi v bodoče. Anketiranci so med drugim izpostavili, da obstoječe omejitve in opredelitve dopolnilne dejavnosti ter davčna določila v večji meri ne ovirajo nosilcev pri izvajanju dopolnilnih dejavnosti, vendar so bili zaznani primeri, ko imajo kmetije zaradi mikro-specifičnih pogojev s tem velike težave in si zato želijo večje fleksibilnosti oz. drugačnega pristopa, ki ga praviloma samo delno poznajo iz primerov v sosednjih državah.

ABSTRACT

Based on the initial definition of project objectives, we have been trying in our research to determine the current state of supplementary activities in Slovenia and what development trends are shown in comparison with previous periods. We also analyzed the differences in scope, conditions and income efficiency between the holders of supplementary activities and comparable registered entities. We were also interested in the effects of the change in the formal conditions for the implementation of supplementary activities and the burden of the existing system of contributions and taxes for the economic performance of complementary activities.

In the search for answers to the above questions, in addition to reviewing and synthesizing the findings of domestic and foreign sources and practices, we obtained the data from public databases (mainly the register of agricultural holdings and the AJPES Business Register), on-line surveys and semi-structured interviews between the holders of supplementary activities and representatives of supporting institutions.

The analysis of the spatial distribution of supplementary activities has shown regionally important differences that can be followed over a longer period of time and are preserved in the present. A spatial pattern for the distribution of farms with a registered supplementary activity suggests that farms in the Alpine and the Subalpine region are more prone to decide to register a supplementary activity. A comparison of the number of reported supplementary activities before and after the adoption of the new regulation shows that, after the adoption of the regulation, there has first been a virtual standstill in the application, but their number is approaching at the end of 2017 the level prior to the adoption of the regulation. However, it can be seen that the number of registered supplementary activities per holding decreased. Comparison of income between farms with registered supplementary activity and entities performing the comparable registered activity showed that the incomes of farms with supplementary activity are on average lower than in comparable registered activities. The results of the survey and interviews between the carriers of supplementary activities showed that the change of the regulation itself influenced to a lesser extent the omission of engagement with the supplementary activity, but it contributed to the reflection on which of the registered additional activities they want to implement in the farms in the future. The respondents also pointed out that the existing restrictions and definitions of supplementary activities and tax provisions do not significantly hinder operators in the implementation of supplementary activities, but there have been cases when the farms, due to micro-specific conditions, have big

problems and therefore want greater flexibility or a different approach, which, as a rule, is only partially known from cases in neighboring countries.

1 OPIS PROBLEMA IN CILJEV

Dopolnilne dejavnosti, kot oblika diverzifikacije dohodka na kmetiji, so pomembna vsebina strokovnih in znanstvenih razprav tako v Sloveniji kot v tujini. Skupni imenovalec številnih raziskav agrarnih ekonomistov, geografov, ruralnih sociologov, ekonomistov idr. je, da:

- imajo **pomembno vlogo pri racionalnejši rabi naravnih, človeških in finančnih virov na kmetiji** (Potočnik Slavič, Lampič, Cigale, Perpar, Udovč 2016; Gasson 1988; Marsden in sod. 2000 itd.);
- racionalna raba materialnih in nematerialnih virov kmetije članom kmečkega gospodinjstva pomeni **dodaten vir dohodka**, katerega višina je odvisna predvsem od tržne zanimivosti posamezne dejavnosti, količine virov, ki jih kmetija lahko usmerja v to dejavnost, ter podjetnosti vseh članov kmečkega gospodinjstva (Cigale, Lampič, Potočnik Slavič 2014; Potočnik Slavič in sod. 2012; Kerma in drugi 2014; Pažek, Rozman 2010 itd.);
- so **dopolnilne dejavnosti dinamična kategorija**: tako na ravni kmetije (angažiranost članov kmečkega gospodinjstva je med drugim zelo povezana z življenjskim krogom vseh članov), kot tudi na ravni naselja ali občine (veliko vlogo imajo uspešne zgodbe, ki lahko spodbudijo dodatne prijave DD na drugih kmetijah ter oblikovanje razvojnih klastrov) kot tudi z vidika podpornih politik (npr. ukrepi Programa razvoja podeželja za razvoj dopolnilnih dejavnosti) (Potočnik Slavič, Lampič, Cigale, Perpar, Udovč 2016; Jurinčič, Bojnec 2009 itd.).

Razpoložljive raziskave dopolnilnih dejavnosti na kmetiji se tudi pomembno medsebojno razlikujejo (Pungartnik, 2010), saj:

- ima vsaka država dopolnilne dejavnosti drugače vpete v **svoj zakonodajni okvir**, tj. v davčno in socialno politiko;
- ima vsaka država (ponekod obstajajo tudi regionalne razlike na ravni zveznih dežel, kantonov ali departmajev) **drugače klasificirane dejavnosti**, ki jih lahko označujemo kot »dopolnilne«, iz tega izhajajo tudi velike razlike med državami glede obsega in pogojev za opravljanje dopolnilnih dejavnosti;
- imajo države zelo **različno »zgodovino« spodbujanja diverzifikacije dohodka** na in izven kmetije.

Ker so dopolnilne dejavnosti v sistemu izvajanja osnovne kmetijske dejavnosti na kmetiji in pri oblikovanju sheme dohodka na kmetiji nekakšna »presečna množica« raznovrstnih virov, je razumljivo, da se jih študije lotevajo večinoma parcialno in obrobno: v ospredje ne postavljajo dopolnilne dejavnosti kot take, ampak jih pogosto obravnavajo v sklopu nečesa drugega (npr. razvoja turizma na podeželju, krepitve lokalne skupnosti ipd.; Potočnik Slavič 2014) (Perpar, Udovč, 2012).

Osrednji cilji projekta so bili:

- izdelati primerjalno analizo obsega, pogojev in dohodkovne učinkovitosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji z enakimi dejavnostmi drugih udeležencev na trgu v Sloveniji (s.p., podjetja) ter primerjati pogoje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji, Avstriji in Italiji;
- predlagati in utemeljiti razmejitve med kmetijsko dejavnostjo in dopolnilno dejavnostjo, primerljivo z načinom razmejitve v primerljivih državah Avstriji in Italiji;
- analizirati učinek izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po spremembah predpisov o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji;
- analizirati modele ciljno usmerjenega trženja za izbrane ciljne skupine in modele promocije ter pripraviti priporočila za doseganje večje trženjske učinkovitosti.

2 KRATEK POVZETEK KLJUČNIH UGOTOVITEV IZ LITERATURE

Celovit pregled razvoja dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji do danes nakazuje tri razvojne faze, pri čemer lahko vzporedno primerjamo tudi raziskovanje fenomena dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

Uvajalna faza (od 80. let 20. stoletja do leta 2000): v tem obdobju so se maloštevilni in inovativni nosilci na kmetiji, predvsem ali po tujem zgledu (Avstrija, Italija) ali zaradi spodbude kmetijskega svetovalca ali zaradi lastne podjetniške žilice, pričeli ukvarjati z nekaterimi najbolj prepoznavnimi oblikami dopolnilnih dejavnosti (npr. drobna predelava, turizem na kmetiji na prepoznavnih turističnih območjih ipd.).

Prva interdisciplinarno zasnovana in poglobljena raziskava dopolnilnih dejavnosti sega v sredino 80. let 20. stoletja (Barbič, Kladnik, Rupena-Osolnik, Kovačič idr., 1984). Avtorji so opredelili različne dejavnike, ki so vplivali na nastanek in razvoj dopolnilnih dejavnosti, ter analizirali njihove specifične značilnosti. Z nadgradnjo omenjene raziskave je Ana Barbič sredi 90. let 20. stoletja analizirala razloge za uvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, prepoznala nekaj njihovih pojavnih oblik ter opredelila skupine nosilcev dejavnosti (posameznik/podjetnik, kmečko gospodinjstvo, podeželska skupnost) in načela, ki le-te vodijo in usmerjajo (trajnostnost, podjetništvo, partnerstva) (Barbič, 1995).

Faza količinske in kakovostne rasti (od leta 2000 do 2015): je povezana z regulacijami teh dejavnosti (več uredb in pravilnikov, tudi nekaterih drugih krovnih zakonov – npr. Zakon o kmetijstvu) in okrepljenimi finančnimi spodbudami za investicije v dopolnilne dejavnosti. Primerjava, ki temelji na podatkih Registra dopolnilnih dejavnosti in ki ga vodi MKGP, nakazuje **na velik porast (za 507 odstotnih točk) prijav dopolnilnih dejavnosti po slovenskih občinah med letoma 2004 in 2014**. V letu 2004 je bilo v slovenskih občinah prijavljenih 2215 dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, v letu 2008 se je število povečalo na 4716, v letu 2011 na 7878, register pa je v letu 2014 evidentiral 13.444 dopolnilnih dejavnosti, kar pomeni, da ima večina kmetij prijavljenih več dopolnilnih dejavnosti. V obdobju 2004–2014 se je **izjemno povečalo število kmetij, ki so prijavile dopolnilno dejavnost na kmetiji**. Vsaka občina v Sloveniji je imela v letih 2011 in 2014 vsaj enega kmeta s prijavljeno dopolnilno dejavnostjo. V letu 2004 je 1406 slovenskih kmetij prijavilo dopolnilno dejavnost, v letu 2008 se je njihovo število podvojilo na 2802, nato se je v letu 2011 povečalo na 3610 (indeks rasti 2011/2008 je znašal 167), register pa je v letu 2014 evidentiral 4642 tovrstnih kmetij. V desetletnem obdobju se je število kmetij, ki se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi, **pošesterilo**. Tudi pri **prostorski razporejenosti dopolnilnih dejavnosti** lahko prepoznamo določen **vzorec**: več kmetij alpskega in predalpskega sveta se odloča za prijavo dopolnilnih dejavnosti. Nekateri vzorci izkazujejo izrazito zgostitev zaradi določenih predpogojev, ki jih neka dopolnilna dejavnost predpostavlja.

Nekatere dopolnilne dejavnosti se razporejajo povsem razpršeno in sledijo heterogeni in mozaični strukturi slovenskih pokrajin. Druge se razporejajo v prostoru brez prave logične povezave. Največ dopolnilnih dejavnosti je bilo leta 2014 prijavljenih v Mestni občini Koper (327), sledile so ji občine Bohinj (312), Žalec (304), Idrija (269), Tolmin (243), Slovenj Gradec (230) in Radovljica (222). V tem obdobju lahko evidentiramo več zasnov strategije razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti, pripravljenih po naročilu lokalnih skupnosti (npr. Kovačič, Udovč, Fabijan, Perpar idr., 2000; Potočnik Slavič, 2001 itn.), ki posredujejo grobe projekcije razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti, analize nekaterih gospodarskih parametrov tega razvoja, predloge ukrepov in (poredko) konkretne projekte za spodbujanje in usmerjanje razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti. Študije obravnavajo tudi geografski vidik razširjenosti, razvojnih možnosti in tržnih poti dopolnilnih dejavnosti na kmetijah Ljubljanske kotline (Potočnik Slavič 2001). Erhart (2004) je izvedla podrobno analizo o zaznavanju dopolnilnih dejavnosti med fizičnimi osebami, občinami in društvi ter o njihovi razširjenosti in razvoju po statističnih regijah. Vadnal (2005) je preučevala možnosti in pripravljenost kmetov za izvajanje socialnih storitev v smislu dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Največ razprav je usmerjenih h kmetijam, ki se ukvarjajo s turizmom na kmetiji kot dopolnilno dejavnostjo (Koščak in drugi 2005, Perpar in Udovč

2012; Cigale, Lampič, Potočnik Slavič 2014 itd.), z oživljanjem podeželskih tradicij (Bogataj, 2003), tudi z rabo energetskega potenciala v okviru dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Kranjc in Medved, 2007) oz. ugotavljajo pomen dopolnilnih dejavnosti za neoendogeni razvoj podeželja (Potočnik Slavič, 2008). Podrobnejšo terensko informacijo (na podlagi anketiranja in intervjuvanja nosilcev dopolnilnih dejavnosti) o potencialih dopolnilnih dejavnosti je prinesla raziskava Irme Potočnik Slavič s sod. (2012): temeljna vrednost raziskave je izdelan profil vitalne kmetije, ki se ukvarja z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji in ki upošteva niz kvantitativnih in kvalitativnih podatkov (ob uporabi metode DEXi); pridobljene ugotovitve so ključna pomoč v situacijah večkriterijalnega odločanja, so neposredno uporabne pri odločitvah na kmetiji in so uporabno orodje za kmetijske svetovalce.

Faza samoregulacije in krepitve povezav z osnovno kmetijsko dejavnostjo (od 2015 dalje): je povezana z zahtevami nove Uredbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 57/2015, 31. 7. 2015). Izrazito živahna **dinamika v prvem desetletju 21. stoletja** na področju prijav dopolnilnih dejavnosti se je v zadnjem obdobju (2011–2014) **nekoliko umirila**. Najbolj živahna je bila pri prodaji pridelkov in izdelkov okoliških kmetij, pridobivanju in prodaji energije iz obnovljivih virov, predelavi kmetijskih pridelkov ter izobraževanju na kmetijah, povezanem s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Relativno konstantno rast je bilo mogoče zaslediti pri turizmu na kmetiji, pri dejavnostih, povezanih s tradicionalnimi znanji na kmetiji, ter pri storitvah s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi.

Povezavo med prihodkom na kmetiji in dopolnilnimi dejavnostmi kaže tudi analiza podatkov o deležu kmetij v razredu ekonomske velikosti nad 8000 EUR standardnega prihodka in deležem kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi. Ta analiza podatkov (Potočnik Slavič, Cigale, Lampič, Perpar, Udovč, 2016) je pokazala, da je v regijah z višjim deležem kmetij z večjim prihodkom od kmetijstva (Koroška in Gorenjska regija) tudi delež kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi višji. V razvitih podeželskih okoljih se vse več kmetijskih gospodarstev razvija v smeri tržno zanimivih oblik večfunkcijskega kmetovanja: nekatere izmed njih so zelo tradicionalne, druge pa se od prvih vse bolj oddaljujejo. Njihov skupni imenovalac so mnogovrstna uporaba razpoložljivih virov ter raznovrstni in tržno zanimivi proizvodi in storitve. Od 72.377 kmetij v Sloveniji (Število kmetijskih gospodarstev po ekonomski velikosti ..., 2015) se jih je v letu 2014 manj kot 10 % odločilo za prijavo diverzifikacije v dopolnilno dejavnost. V prihodnjem obdobju je pričakovati krepitev povezav med osnovno in dopolnilno dejavnostjo, kar izhaja tudi iz nove Uredbe (npr. večja stopnja rabe lastnih virov na kmetiji ali virov z okoliških kmetij). Zato je v tem obdobju potrebno spremljati, v kateri smeri se razvijajo novi tržni kanali na relevantnih kmetijah, prav tako pa analizirati, v kateri smeri lahko Uredba z določitvijo obsega izvajanja dopolnilnih dejavnosti dodatno spodbuja investicije v osnovno in dopolnilno dejavnost.

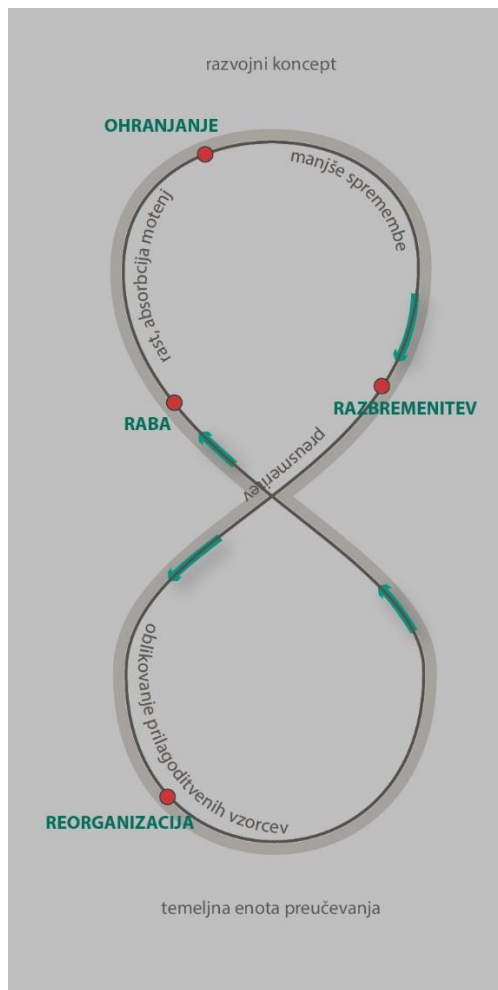
V povezavi z nosilci dopolnilnih dejavnosti na kmetiji velja izpostaviti eno ključnih lastnosti tovrstnih kmetij, ki je pri nas še premalo proučena in usmerjana – prožnost kmetije. Koncept prožnosti je v povezavi s kmetijsko dejavnostjo obravnavan v tuji, pa tudi že domači literaturi (Lampič, Potočnik, 2017). **Prožnost razumemo kot sposobnost sistema (v našem primeru kmetije), da absorbira motnje, se prilagodi na spremembe in sočasno ohranja ključne funkcije oz. kapital.**

Naše izhodišče za koncept prožne kmetije (kot sistem) je, da se mora neprestano prilagajati, če se želi obdržati v daljšem časovnem obdobju! Prilagoditveni cikel ni enkratni ali občasni dogodek, ampak kontinuiran proces, ki ga sestavljajo štiri faze:

- **raba/izkoriščanje:** kmetovanje je prilagojeno okolju in usmerjeno k povečanju učinkovitosti, kmetija izvaja drobne in ne ključne prilagoditve;
- **ohranjanje:** sistem je racionaliziran, uniformiran, zmanjšana je variabilnost, povečana stabilnost, kmetija izvaja le nujne, a večinoma manjše spremembe;
- **razbremenitev:** ko sistem postane okorel, se zmanjša njegova zmožnost za spremembe, zato ga ogroža že najmanjša sprememba; posledično se organizacija poruši, vezi so pretrgane, viri

razbremenjeni, kmetija to občuti kot močno negotovost, ki hkrati vključuje tudi kreativno eksperimentiranje, inovacijo in preusmerjanje;

- **reorganizacija:** vzpostavijo se nove povezave, novi viri se uporabijo in povežejo na neobičajne načine, ta faza vodi v nov prilagoditveni cikelus.

Slika 1: Faze prilagoditvenega cikla (prilagojeno po Lampič, Potočnik, 2017).

Z družbenimi spremembami in spremembami v kmetijski dejavnosti so tudi na kmetijah vse bolj pogoste faze negotovosti. Kmetija se mora naučiti reagirati na motnje, blažiti šoke, se prilagoditi spremembam in (razmeroma hitro) oblikovati prožnostne vzorce.

V Sloveniji smo prilagoditvene cikle poenostavili – tri faze (raba in ohranjanje, razbremenitev ter reorganizacija). Področja sprememb, ki so za kmetijstvo najbolj relevantna, pa so:

- tržna sprememba – nenaden upad in/ali nihanje cen proizvodov in storitev,
- proizvodna sprememba – povečana količina pridelkov, proizvodov in storitev,
- družbena in tržna sprememba – prehranske afere, spremembe nakupovalnih navad potrošnikov,
- sprememba na področju človeških virov – povečanje razpoložljivih delovnih moči na kmetiji,
- posledice okoljskih/podnebnih sprememb – suše, toče, pozebe, poplave, ujme, škodljivci itd.

Preglednica 1: Pogoste oblike udejanjanja prilagoditvenega cikla na preučevanih slovenskih kmetijah z dopolnilnimi dejavnostmi.

faza prilagoditvenega cikla	fazi 1 in 2 – raba in ohranjanje	faza 3 – razbremenitev	faza 4 – reorganizacija
področje spremembe in primer najpogostejše motnje.	način absorpcije motnje na preučevanih kmetijah.	način prilagoditve na spremembe na preučevanih kmetijah	oblikovanje prilagoditvenih vzorcev odnosov na preučevanih kmetijah
Tržna sprememba – nenaden upad in/ali nihanje cen proizvodov in storitev.	Iskanje bolj ugodnih trgov za proizvode in storitve.	Umestitev na trge, ki so stabilnejši; stalna gostitev in širjenje prodajne mreže; preusmeritev (delna ali v celoti).	Konstantna in inovativna vlaganja v obstoječi trg; individualne ali skupinske (prek zadruge) dolgoročneje pogodbe; aktivno vključevanje v kratke oskrbne verige.
Proizvodna sprememba – povečana količina pridelkov, proizvodov in storitev	Iskanje novih odjemalcev v bližini (zgostitev obstoječe mreže).	Odločitev za predelavo na kmetiji ; oblikovanje novih tržnih poti (samostojnih ali pod skupno blagovno znamko).	Inovacije na področju pridelave, predelave in trženja ; koriščenje namenskih finančnih podpor.
Družbena in tržna sprememba – prehranske afere, spremembe zahtev potrošnikov.	Oseben odnos z (dovzetnimi) potrošniki, ki gradi na zaupanju.	Povezovanje v skupnosti proizvajalcev, ki na trgu izvajajo aktivnosti za ozaveščanje kupcev in širše javnosti; preusmeritev v ekološko idr. Pridelavo.	Certificiranje proizvodov, ki omogoča sledljivost kakovosti in porekla (izdelki višje kakovosti, certifikat za ekološko pridelavo, blagovna znamka); prevzemanje aktivne vloge v interesnih združenjih.
Sprememba na področju človeških virov – zmanjšanje razpoložljivih delovnih moči na kmetiji (odselitev, bolezen, delovna nesreča).	Zapolnitev vrzeli z razpoložljivimi delovnimi močmi na kmetiji, pri sorodnikih in sosedih.	Optimalna raba človeških virov (usmerjanje mlajše generacije); postopno razmišljanje o pristopu k partnerskemu kmetovanju; zmanjšanje obsega oz. preusmeritev.	Subvencioniranje mladih prevzemnikov; odprtost za inovativne prenose lastništva na kmetiji; izobraževanje; prenos znanja med generacijami.
Sprememba na področju človeških virov – povečanje razpoložljivih delovnih moči na kmetiji (zaključek šolanja, izguba zaposlitve izven kmetije).	Iskanje povezav med potencialom novih virov (človeški) ter obstoječim (ne)rabljenim potencialom na kmetiji.	Vnašanje novosti , ki bodo vključevale mlajše generacije; specializacija in predelava na kmetiji; povečanje obsega pridelave; usmeritev v nekmetijske dejavnosti na kmetiji .	Kmetija se pozicionira in ukoreninja v ožjem in širšem okolju; prevzema vlogo inovacijskega jedra.

(Prirejeno po Lampič, Potočnik, 2017).

3 METODE DELA

Izhajajoč iz izhodiščne opredelitve raziskovalnega področja, ciljev projekta ter predstavljenega pregleda literature, smo pri svojem raziskovalnem delu poskušali odgovoriti na sledeča raziskovalna vprašanja:

1. Kakšno je trenutno stanje dopolnilnih dejavnosti v Sloveniji in kakšni razvojni trendi se kažejo v primerjavi s preteklimi obdobji?
2. Kakšne so razlike v obsegu, pogojih in v dohodkovni učinkovitosti med nosilci dopolnilnih dejavnosti in primerljivimi prijavljenimi nosilci sorodnih dejavnosti in ali je moč določiti nedvoumno razmejitve med dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji in primerljivo dejavnostjo pri prijavljenih nosilcih?
3. Kakšni so učinki spremembe formalnih pogojev za prijavo dopolnilnih dejavnosti na izvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah? Ker smo bili že v predhodnem obdobju soočeni s precejšnjimi razlikami pri prijavah dopolnilnih dejavnosti po različnih upravnih enotah, predpostavljamo, da bo analiza najnovejših podatkov ponovno potrdila tak vzorec.
4. Kakšno obremenitev predstavlja obstoječi sistem prispevkov in davkov za ekonomsko uspešnost dopolnilnih dejavnosti?
5. Ali obstajajo modeli ciljno usmerjenega trženja, ki imajo zadosten potencial za doseganje večje tržne učinkovitosti dopolnilnih dejavnosti?
6. Pri iskanju odgovorov na zgoraj navedena vprašanja smo uporabili različne metode pridobivanja in analiziranja podatkov.

Analitičen pregled trenutnega stanja in prikaz razvojnih trendov obsega dopolnilnih dejavnosti (število nosilcev, vrste dopolnilnih dejavnosti, kapacitete itd.), trenutnih pogojev za izvajanje posamezne skupine dopolnilnih dejavnosti ter analizo učinkov prostorskih vidikov nove Uredbe smo izdelali na podlagi pregleda in sinteze ugotovitev domačih in tujih virov in praks, pridobitve podatkov javnih podatkovnih zbirk (predvsem registra kmetijskih gospodarstev ali RKG) ter ustrezne statistične analize pridobljenih podatkov in njihovih kartografskih prikazov, kjer je bilo to primerno.

Sodelavci projektne skupine smo s predhodnimi raziskavami in predvsem v okviru objav (ur. Potočnik Slavič, 2016, Cigale, Lampič, Potočnik Slavič, 2013, 2014 ...) že pridobili zelo podroben in poglobljen vpogled v izvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji, tako po regijah kot tudi po različnih vrstah dopolnilnih dejavnosti, kar smo v kombinaciji s podatki sofinancerja nadgradili z najnovejšimi podatki iz RKG in Poslovnega registra Slovenije.

Primerjalno oceno dohodkovne učinkovitosti izvajanja dopolnilnih dejavnosti s primerljivimi prijavljenimi dejavnostmi (po skupinah dopolnilnih dejavnosti) smo izdelali na podlagi podatkov poročanja kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi v register kmetijskih gospodarstev in pridobljenih podatkov Poslovnega registra Slovenije pri izbranem vzorcu samostojnih podjetnikov (s.p.) ali mikro podjetjih, ki izvajajo enake dejavnosti klasificirane po standardni klasifikaciji dejavnosti.

Podrobno analizo izvajanja dopolnilnih dejavnosti po posameznih oblikah, predstavitev in primerjavo razmer pred in po izvajanju nove Uredbe, identificiranje ključnih sprememb/razlik pripravljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, ovrednotenje veljavne razmejitve med kmetijsko in dopolnilno dejavnostjo ter primerjavo z ureditvijo v primerljivih sosednjih državah (Avstrija, Italija) smo izpeljali na podlagi pregleda domačih in tujih virov (pregled trenutno veljavne zakonodaje s področja dopolnilnih dejavnosti) in razpoložljivih informacij za Avstrijo in Italijo, intervjujev (10 izbranih kmetij, na katerih izvajajo dopolnilne dejavnosti ali pa so jih opustili) in anket s kmeti – nosilci dopolnilnih dejavnosti (102), intervjujev s predstavniki upravnih enot (4) in intervjuja s predstavnikom Kmetijske zbornice avstrijske Koroške.

V okviru analize obstoja modelov ciljno usmerjenega trženja smo analizirali razpoložljive domače in tuje vire in opravili intervjuje z izbranimi nosilci dopolnilnih dejavnosti.

4 REZULTATI RAZISKAVE

4.1 Rezultati analize izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji

Analiza izvajanja dopolnilnih dejavnosti po posameznih vrstah dopolnilnih dejavnosti (v nadaljevanju DD), spremljanje DD v različnih časovnih obdobjih (pred in po sprejetju nove Uredbe leta 2015) ter podrobna prostorska analiza razmer in sprememb temeljijo na našem predhodnem dobrem poznavanju razvoja in izvajanja DD v Sloveniji (Potočnik in sod., 2016; Potočnik in sod., 2016, Lampič, Potočnik Slavič, 2017) ter obsežnem vrednotenju dostopnih podatkov, katere je v večji meri zagotovil naročnik projekta MKGP.

Preglednica 2: Osnovni kvantitativni podatki o slovenskih KMG z DD (2015–2017).

parameter	2015	2016	2017
število KMG z DD	4852	4223	4491
povprečna velikost KMG z DD		13,98	14,31
število DD	15.358	15.693	17.298
povprečno število DD na KMG	3,17	3,72	3,85

Enostaven vpogled v število KMG z DD, njihovo povprečno velikost, gibanje absolutnega števila DD ter povprečno število DD na KMG v obdobju 2015–2017 kaže na precejšnjo dinamiko v tem sektorju, ki je, predvsem v segmentu števila prijavljenih DD, neposredno vezana na spremembo Uredbe.

4.2 Uporabljeni podatki za izvedbo osnovnih analiz

Osnovni podatkovni viri za analizo so bili:

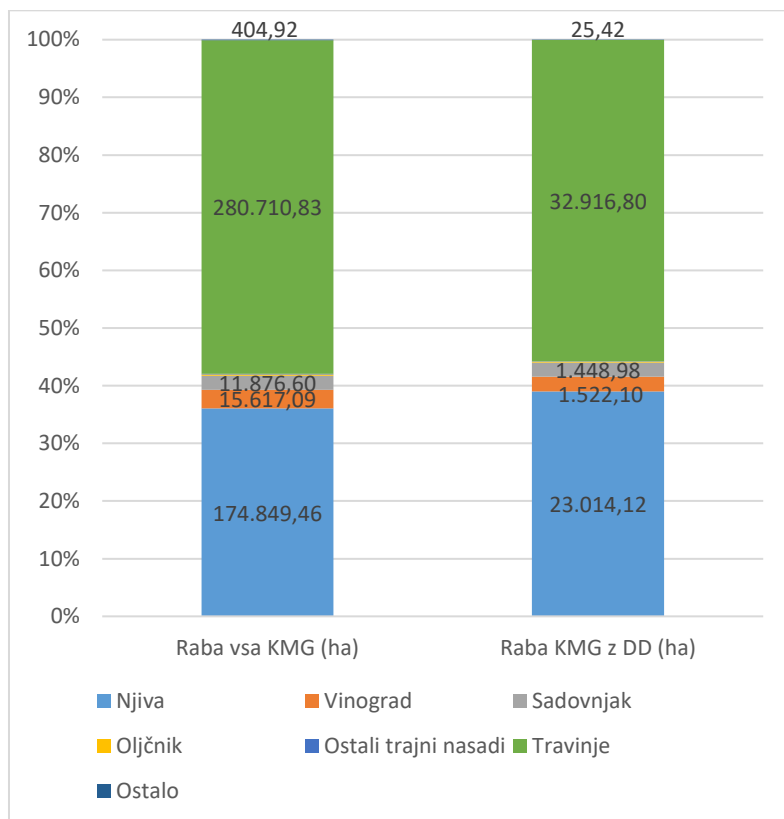
- register DD (zadnji izvoz podatkov, tj. za maj 2015, podatki o vrsti DD, številu KMG z DD, lokaciji KMG z DD);
- RKG – vsi relevantni podatki vezani na KMG, ki izvajajo DD v Sloveniji (dve seriji podatkov, ki se nanašata na 31. 12. 2016 in 31. 12. 2017);
- podatki za izbrane poslovne subjekte (s.p. in mikro podjetja) iz baze letnih in zaključnih poročil za leto 2016 iz baze AJPEŠ.

4.3 Analiza strukture rabe zemljišč in zastopanost KZU na OMD

Uvodoma smo **analizirali strukturo rabe KZU** na vseh KMG, ki izvajajo DD v Sloveniji (v primerjavi z vsemi KMG). Uporabili smo podatke RKG (posredoval naročnik MKGP, stanje 31. 12. 2016 in 31. 12. 2017) in javno dostopne podatke (GERK, februar 2017).

Predvidevali smo, da bo struktura rabe tal pri kmetijah s prijavljenimi DD pomembno drugačna kot pri kmetijah širše. Analiza podatkov po rabi (GERK) je našo oceno ovrgla, saj se kaže, da se struktura rabe zemljišč zgolj malenkostno razlikuje – zastopnost vseh glavnih kategorij rabe tal je med vsemi kmeti zelo podobna.

Slika 2: Primerjava strukture rabe tal med vsemi KMG (v Sloveniji) in KMG z DD kaže, da med obema skupinama ni pomembnejših razlik.

Podrobnejša struktura rabe tal, ki je prikazana v preglednici v nadaljevanju, nakazuje določene posebnosti oz. odstopanja.

Preglednica 3: Podrobna struktura rabe tal – GERK (vsa KMG in KMG z DD) leta 2016 in 2017.

RABA ID	RABA_IME	GERK SLO 2016	GERK SLO 2016	GERK DD 2016	GERK DD 2016	GERK DD 2017	GERK DD 2017	Spremembe 2016– 2017
		%	površina v ha	%	površina v ha	%	Površina v ha	v ha
1100	njiva	35,54	172.381,84	38,30	22.611,29	38,27	24.494,08	1882,79
1131	začasno travinje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,34	218,53	218,53
1150	njiva za rejo polžev	0,01	27,41	0,00	1,44	0,00	0,68	-0,76
1160	hmeljišče	0,31	1484,85	0,48	284,05	0,51	326,38	42,34
1161	hmeljišče v premeni	0,06	296,31	0,06	35,24	0,06	36,71	1,47
1170	jagode na njivi	0,02	108,61	0,03	17,30	0,03	16,40	-0,90
1180	trajne rastline na njivskih površinah	0,09	415,25	0,07	39,96	0,09	60,15	20,19
1181	trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh	0,00	6,15	0,00	0,38	0,00	0,36	-0,02
1190	rastlinjak	0,02	102,62	0,03	19,32	0,03	19,87	0,55
1191	rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh	0,00	22,42	0,00	2,63	0,00	3,05	0,42
1192	rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,00	4,00	0,00	2,52	0,00	2,87	0,35
1211	vinograd	3,21	15.573,20	2,57	1516,85	2,64	1687,78	170,93
1212	matičnjak	0,01	43,90	0,01	5,25	0,01	5,42	0,17
1221	intenzivni sadovnjak	0,81	3910,70	1,03	607,11	1,09	700,41	93,29
1222	ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	1,64	7965,90	1,43	841,87	1,40	896,94	55,07
1230	oljčnik	0,24	1184,49	0,16	93,06	0,17	108,56	15,50
1240	ostali trajni nasadi	0,09	455,79	0,03	20,17	0,04	27,52	7,36
1300	trajni travnik	54,70	265.370,15	52,92	31.245,44	52,19	33.403,72	2158,28
1320	travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	3,16	15.340,68	2,83	1671,37	3,02	1935,12	263,76
1411	površine za ukrep odprava zaraščanja	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	8,13	8,13
1420	plantaža gozdnega drevja	0,02	78,90	0,00	1,32	0,01	6,69	5,37
1610	kmetijsko zemljišče v pripravi	0,06	296,58	0,04	23,14	0,05	30,34	7,20
9999	neupravičena površina pri kontroli	0,01	29,45	0,00	0,96	0,03	16,33	15,37
	skupna vsota	100,00	485.099,18	100,00	59.040,64	100,00	64.006,06	4965,42

Ugotovitve

- Vsa KMG v Sloveniji po podatkih iz leta 2016 obdelujejo 485.099 ha KZU, **KMG z DD pa 59.040,6 ha KZU**, kar predstavlja 12,2 % vseh zemljišč v uporabi (podatki RKG) (leto 2016) oz. nekoliko več, že 64.006 ha KZU v letu 2017.
- Povprečna velikost KMG z DD bistveno odstopa od povprečnega slovenskega KMG, saj je – glede na dejstvo, da imamo prijavljenih 4.222 KMG z DD (stanje decembra 2016) – njegova **velikost kar 14 ha** (povprečna velikost KMG v Sloveniji 6,9 ha za leto 2016, SURS, 2017), povprečna velikost KMG z DD **leta 2017 pa že 14,3 ha**.
- Primerjava rabe med vsemi KMG in KMG z DD kaže, da v sami strukturi ne prihaja do pomembnejših razlik, vendar zaznavamo, da KMG z DD v strukturi rabe obdelujejo nadpovprečen delež njiv, hmeljišč, rastlinjakov ter intenzivnih sadovnjakov. Predvidevamo, da se bolj zastopana pridelava določenih poljščin, hmelja, zelenjave in sadja navezuje na izvajanje DD.
- V letu 2017 so se površine, ki jih obdelujejo KMG z DD, povečale za skoraj 5000 ha, struktura pa se ni bistveno spremenila. Pojavili sta se dve novi kategoriji rabe, in sicer začasno travinje in površine za ukrep odprave zaraščanja.
- Največje povečanje obsega kmetijskih zemljišč (med leti 2016 in 2017) je pri površini trajnega travinja in njiv, očitno pa je tudi nadpovprečno vključevanje kmetov s hmeljišči, vinogradi in intenzivnimi sadovnjaki.

V nadaljevanju smo dodatno preverili, ali **imajo KMG z DD svoja zemljišča pretežno na območjih OMD oz. ali med obema skupinama KMG prihaja do pomembnejših razlik. Ta vidik smo preverjali le na osnovi podatkov za leto 2016.** Pričakovali smo, da bodo KMG z DD, ki diverzificirajo dohodek tudi zaradi nižjega prihodka zgolj od čiste kmetijske dejavnosti (slabši pridelovalni pogoji), imele večji del KZU na območjih OMD.

Preglednica 4: Zastopanost KZU na OMD – površine vseh KMG in KMG z DD.

vrsta OMD	površina OMD (KMG z DD)	delež OMD (KMG z DD)	površina OMD (vsa KMG)	delež OMD (vsa KMG)
DO	1682	4	16.969	5
HGO	33.073	78	261.443	73
PO	7530	18	78.791	22
skupaj	42.285	100	357.203	100

HGO – Hribovska in gorska območja

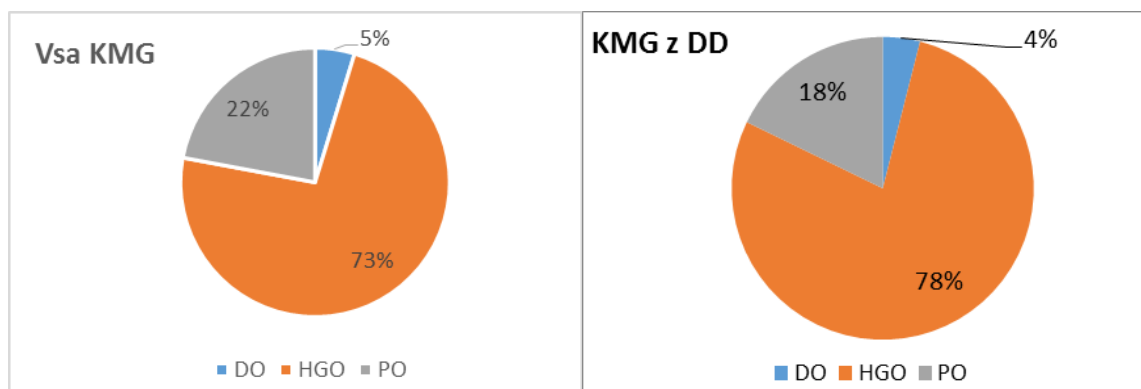
V skladu z Evropsko zakonodajo so hribovska in gorska območja tista območja, za katere je značilna precejšnja omejenost možnosti uporabe zemljišč in uporaba dražje specialne mehanizacije. Zaradi višje nadmorske višine je skrajšana vegetacijska doba. V kombinaciji s strmimi nagibi je na hribovsko-gorskih območjih omejena uporaba standardne mehanizacije in zožena možnost izbire primernih rastlin. Na nižji nadmorski višini (npr. na ti. hribovskih območjih) pa pridelavo otežujejo preveč strmi nagibi za uporabo običajne mehanizacije in zahtevajo uporabo zelo drage opreme.

DO – druga območja

Druga OMD v Sloveniji predstavljajo območja, ki jim grozi opuščanje rabe zemljišč in kjer je za ohranjanje podeželja (njegove poseljenosti) nadaljevanje kmetijskih dejavnosti nujno. Ta območja so manj primerna glede naravnih proizvodnih pogojev v povezavi s slabšimi demografskimi kazalci (v

primerjavi z državnim povprečjem). Gre predvsem za kmetijska območja, vendar slabša kakovost tal preprečuje intenzivno proizvodnjo ali izboljšanje brez prekomernih vlaganj.

Slika 3: Zastopanost KZU po treh tipih OMD območij.

Preglednica 5: Zastopanost različnih rab na območjih OMD – vsa KMG in KMG z DD leta 2016.

struktura rabe na OMD – Slovenija		struktura rabe na KMG z DD	
njiva	21,75	njiva	23,03
začasno travinje	0,33	začasno travinje	0,00
njiva za rejo polžev	0,00	njiva za rejo polžev	0,00
hmeljišče	0,06	hmeljišče	0,11
hmeljišče v premeni	0,01	hmeljišče v premeni	0,00
jagode na njivi	0,01	jagode na njivi	0,03
trajne rastline na njivskih površinah	0,06	trajne rastline na njivskih površinah	0,04
Trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh.	0,00	Trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh.	0,00
rastlinjak	0,01	rastlinjak	0,02
Rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh.	0,00	Rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh.	0,00
rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,00	rastlinjak s sadnimi rastlinami	0,01
vinograd	3,84	vinograd	3,29
matičnjak	0,01	matičnjak	0,01
intenzivni sadovnjak	0,81	intenzivni sadovnjak	1,00
ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	2,07	ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	1,87
oljčnik	0,29	oljčnik	0,20
ostali trajni nasadi	0,12	ostali trajni nasadi	0,04
trajni travnik	66,24	trajni travnik	66,35
travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	4,30	travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	3,95
površine za ukrep odprava zaraščanja	0,01	plantaža gozdnega drevja	0,00
plantaža gozdnega drevja	0,01	kmetijsko zemljišče v pripravi	0,03
kmetijsko zemljišče v pripravi	0,07	neupravičena površina pri kontroli	0,00
ostalo	1,81	ostalo	0,50

PO – območja s posebnimi omejitvami

Območja s posebnimi omejitvami so geografsko enotna območja, kjer je potrebno nadaljevati s kmetovanjem z namenom ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala območja. Skupni obseg območij, uvrščenih v to skupino v Sloveniji, ne presega 10 odstotkov. V Sloveniji so določene naslednje posebne omejitve: pogoste poplave, močan severni veter (burja), Ljubljansko barje, Kras in erozijsko gričevje v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije. Te naravne omejitve v veliki meri otežujejo ali omejujejo kmetijsko pridelavo na teh območjih.

Ugotovitve

- KMG z DD imajo 71,6 %, vsa KMG pa 73,6 % KZU na območjih OMD (predvidevali smo, da bodo KMG z DD imela celo višji delež KZU na območjih OMD).
- Razvidna je nadpovprečna zastopanost DD na gorskih območjih, podpovprečna na območjih s posebnimi omejitvami in drugih območjih.
- KMG z DD (na območjih OMD) imajo v strukturi rabe nekoliko večji delež njiv (23 %), hmeljišč in intenzivnih sadovnjakov (1 %) od vseh kmetij na OMD – torej so tudi v tej skupini kmetij nekoliko bolj zastopane intenzivnejše rabe.

4.4 Izbrane značilnosti KMG s prijavljenimi DD (RKG leta 2016 in 2017)

Na osnovi podatkov RKG smo lahko pripravili hitre analize podatkov o zastopanosti in vrstah DD na različnih prostorskih ravneh, značilnostih KMG z DD (starost in spol nosilca KMG z DD in značilnosti nosilcev DD), povprečni velikosti in kombinaciji DD z ekološkim kmetovanjem idr.

Preglednica 6: Spremembe v številu KMG z DD in številu prijavljenih DD v obdobju 2015–2017.

parameter	2015	2016	2017	spremembe 2015–2016	spremembe 2016–2017	spremembe 2015–2017
število KMG	4852	4223	4491	–629	268	–361
število DD	15.358	15.693	17.298	335	1.605	1940

Preglednica 7: Izbrane značilnosti KMG z DD v Sloveniji – pregled za leti 2016 in 2017.

parameter	2016	2017	spremembe 2016-2017
število KMG z DD	4.223	4491	268
število nosilcev DD	4279	4554	275
površina KZ vseh KMG z DD (ha)	59.041	64.006	4.965
povprečna velikost KMG z DD	13,98	14,25	0,27
število DD	15.693	17.298	1.605
povprečno število DD na KMG	3,72	3,85	0,14
GVŽ na KMG z DD	55.919	61.479	5.560
povprečno št. GVŽ na kmetijo	13,24	13,69	0,45

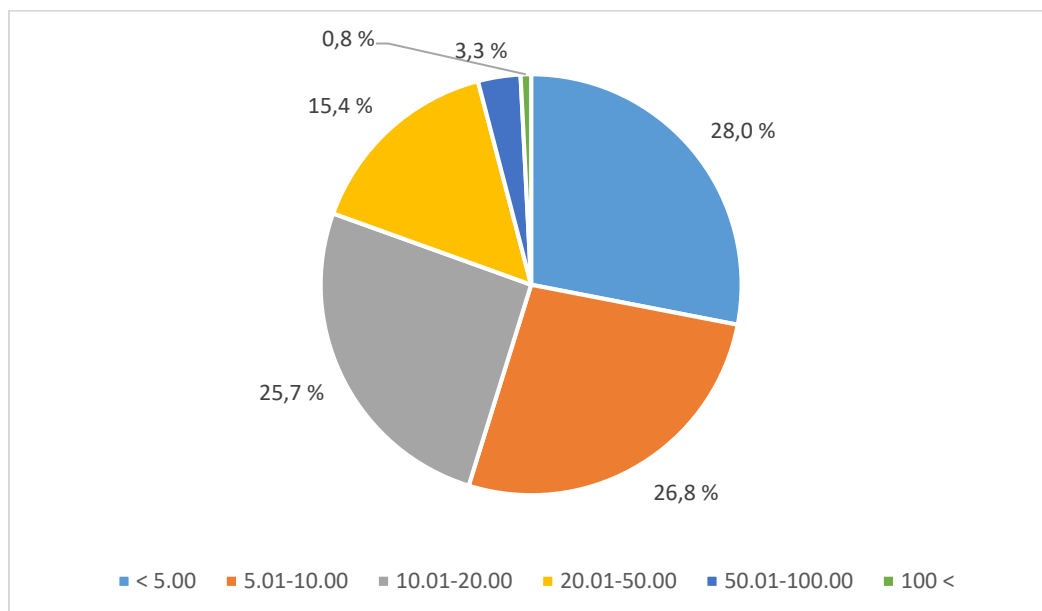
Interpretacija podatkov o stanju DD za leti 2016 in 2017 nakazuje nadaljevanje pozitivnih trendov pri prvi prijavi DD na kmetiji (porast KMG z DD) in nadaljnje aktivnosti pri prijavi novih (dodatnih) oblik DD (porast prijavljenih DD).

Preglednica 8: Število KMG z DD po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč (2017).

površina [ha]	št. KMG z DD
< 5,00	1254
5,01–10,00	1196
10,01–20,00	1149
20,01–50,00	690
50,01–100,00	146
100 <	36
skupaj	4471

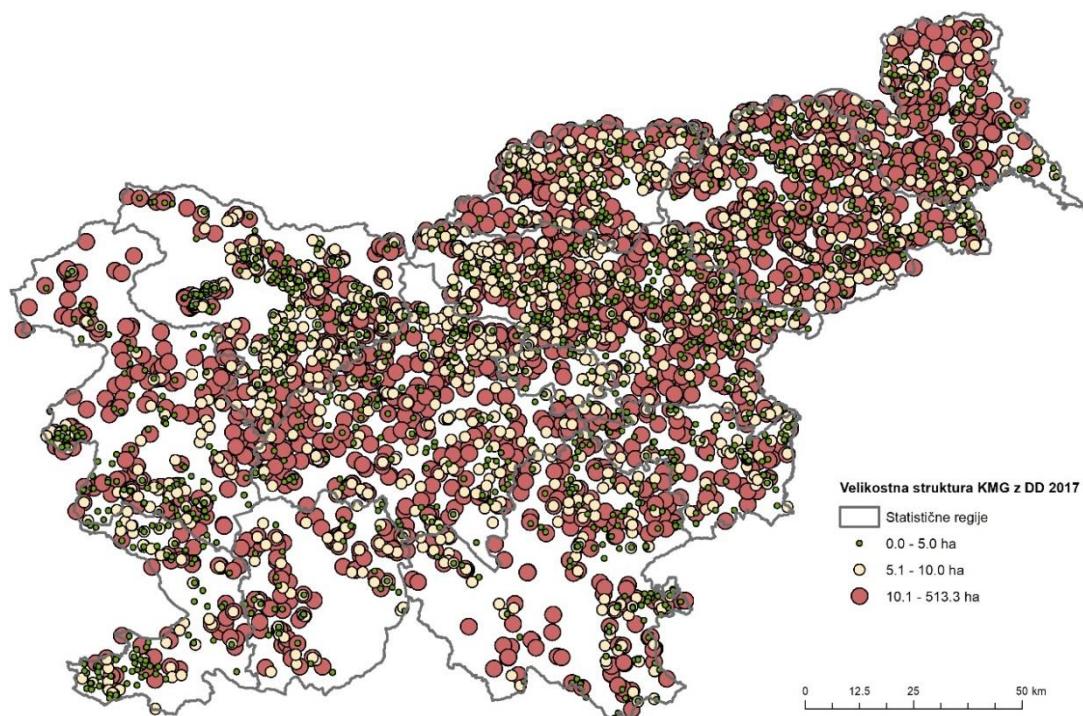
Povprečna velikost KMG z DD je 14,25 ha. Zastopanost KMG z DD po glavnih velikostnih razredih sicer kaže, da je še vedno največji delež KMG z DD manjši od 5 ha (28 %), postopoma pa se krepi delež KMG večjih od 20 ha.

Slika 4: Velikostna struktura KMG z DD (2017).

Prostorska razporeditev vseh 4491 KMG z DD v letu 2017 ne pokaže nobenih zakonitosti glede prevlade določenega velikostnega razreda kmetij v posamezni regiji. Kartografski prikaz pa vseeno pokaže, da se v SV Sloveniji za diverzifikacijo dohodka z DD odločajo skoraj izključno večje kmetije. Opozoriti velja tudi na JZ Slovenijo (slovenska Istra), Goriška Brda in Kras, kjer med kmetijami z DD izrazito prevladujejo kmetije manjše od 5 ha.

Slika 5: Prostorska slika kmetij z DD po velikostnih razredih (2017).

4.4.1 Značilnosti nosilcev DD in nosilcev KMG z DD v Sloveniji

Na kmetijah z DD pogosto nosilec KMG tudi izvaja DD – je nosilec DD na kmetiji. Na kmetijah, kjer je zastopanih več DD oz. je zastopana določena delovno bolj intenzivna DD, pa prihaja do pojava, ko je nosilec DD bodisi drug družinski član bodisi sta nosilca DD na kmetiji dva ali celo več članov.

Preglednica 9: Značilnosti nosilcev KMG (z DD) v Sloveniji leta 2016 in 2017.

parameter	število nosilcev KMG 2016	povprečna starost 2016	število nosilcev KMG 2017	povprečna starost 2017
nosilci KMG z DD M	3418	50,75	3623	50,73
nosilke KMG z DD Ž	805	52,71	868	52,82
skupaj nosilci KMG z DD	4223	51,13	4491	51,13
delež žensk (%)	19,06		19,33	

Med nosilci KMG z DD leta 2016 prevladujejo moški (3418 oz. 81 %), žensk je 805 (oz. 19 %). Povprečna starost moških nosilcev je 51, nosilk pa celo višja, 53 let.

Tudi po podatkih za leto 2017 ni prišlo do velikih sprememb – število nosilcev KMG z DD se je nekoliko povečalo, spolna struktura pa se je le malenkostno spremenila v prid povečanja deleža nosilcev KMG z DD ženskega spola. Starost nosilcev KMG z DD ostaja še naprej enaka, dobrih 51 let. V povprečju so

nosilke KMG z DD na kmetiji tri leta starejše od moških. Pomembno je poudariti, da je starost nosilcev KMG z DD precej ugodnejša od starostne strukture nosilcev vseh KMG v Sloveniji.

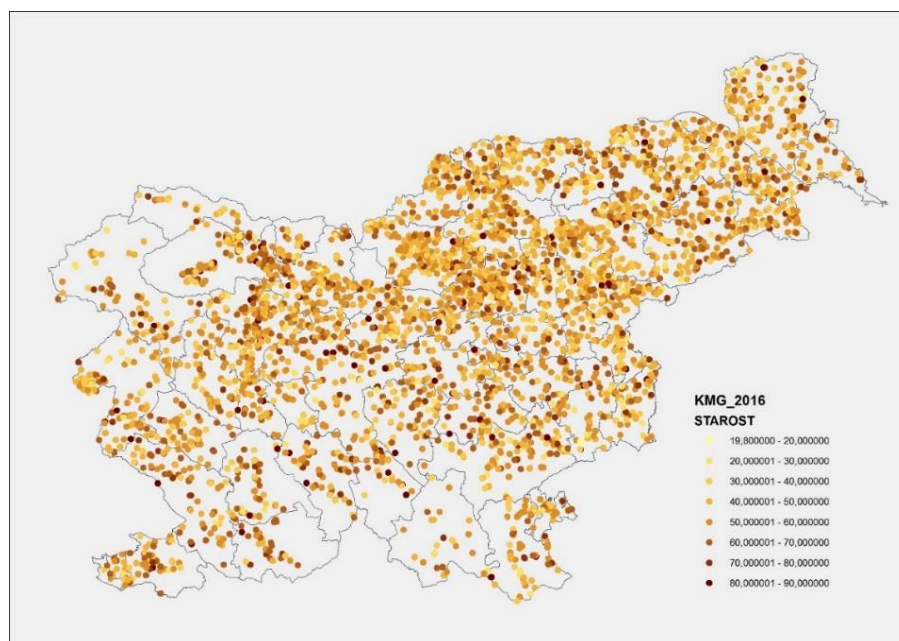
Nekoliko drugačna slika je med nosilci DD – kljub dejstvu, da je večina izmed njih tudi nosilcev KMG, pa so značilnosti nosilcev DD na slovenskih kmetijah precej drugačne od značilnosti nosilcev KMG.

Preglednica 10: Značilnosti nosilcev DD v Sloveniji leta 2016 in 2017.

Parameter	število nosilcev DD 2016	povprečna starost 2016	število nosilcev DD 2017	povprečna starost 2017
nosilci DD M	3274	47,37	3479	47,74
nosilke DD Ž	1005	49,84	1075	50,16
skupaj nosilci DD	4279	47,95	4554	48,31
delež žensk (%)	23,49		23,61	

Med nosilci DD na kmetiji je delež žensk nekoliko večji – 23,5 % (in se je med letoma 2016 in 2017 še nekoliko povečal). Tudi v tej skupini so moški v povprečju mlajši od žensk, povprečna starost nosilca DD leta 2017 pa je 48,3 let. V nadaljevanju bi bila smiselna analiza starosti nosilcev DD glede na dejavnost, ki jo izvajajo, vendar v obliki, kot nam jo je posredoval naročnik, te analize ne omogočajo.

Slika 6: Prikaz starosti nosilcev KMG z DD (leta 2016)

Ugotovitve

- Ženske so bolj zastopane med nosilci DD (23,6 %) kot med nosilci KMG z DD (19,3 %) in ta delež se še povečuje.
- Povprečna starost nosilcev KMG z DD ostaja še naprej enaka, dobrih 51 let, in je precej ugodnejša od starostne strukture nosilcev vseh KMG v Sloveniji. Takšna slika je pričakovana – dodatne aktivnosti na kmetiji se izvajajo tam, kjer je demografska vitalnost večja.

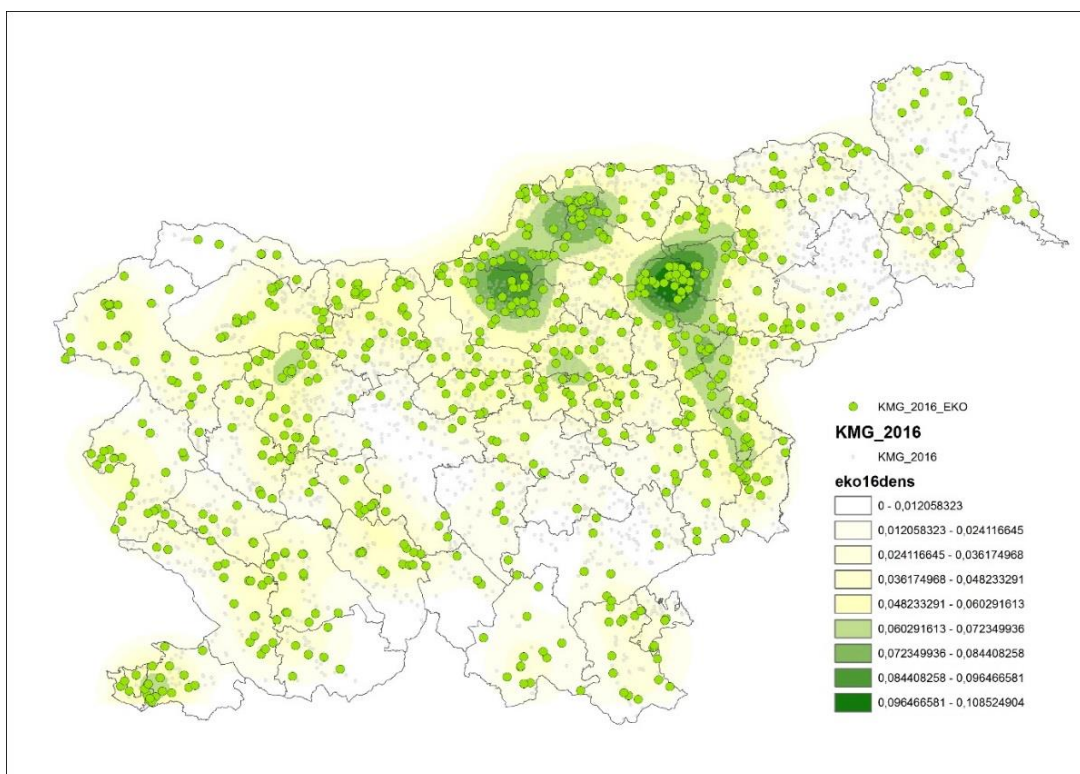
- Starostna razlika med nosilci KMG z DD in nosilci DD nakazuje, da so v povprečju nosilci DD kar tri leta mlajši od nosilcev KMG z DD, kar kaže, da se predvsem v primeru drugega in tretjega nosilca DD na kmetiji pogosto vključuje mlajša generacija.

Predvsem na področju uvajanja inovativnostih oblik DD na kmetiji lahko v prihodnje pričakujemo nadaljnji porast zastopanosti mlajših nosilcev DD.

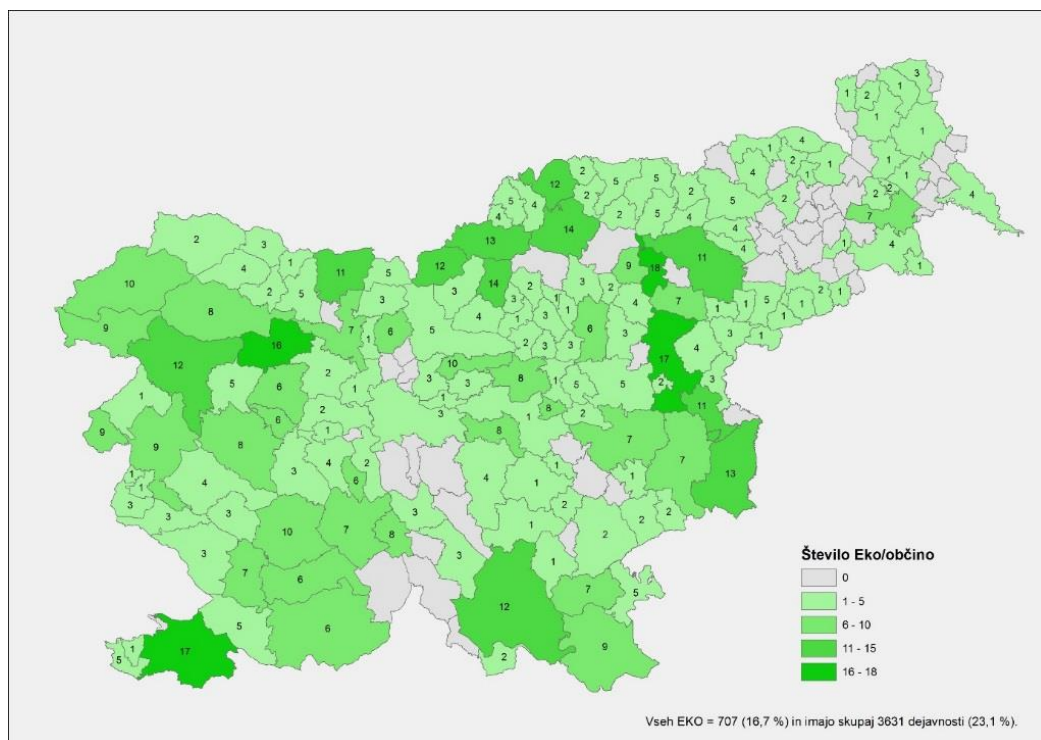
4.4.2 KMG z DD v povezavi z ekološkim kmetovanjem

V preteklih raziskavah smo že ugotavljali, da se kmetije z DD pogosteje odločajo za ekološki način kmetovanja, tj. da se ekološke kmetije pogosteje odločajo za diverzifikacijo dohodka na kmetiji (Potočnik in sod., 2016, Kerma, Lampič, Podmenik, 2014).

Slika 7: Prikaz gostote – zastopanosti KMG z DD, ki so hkrati ekološke (EKO).

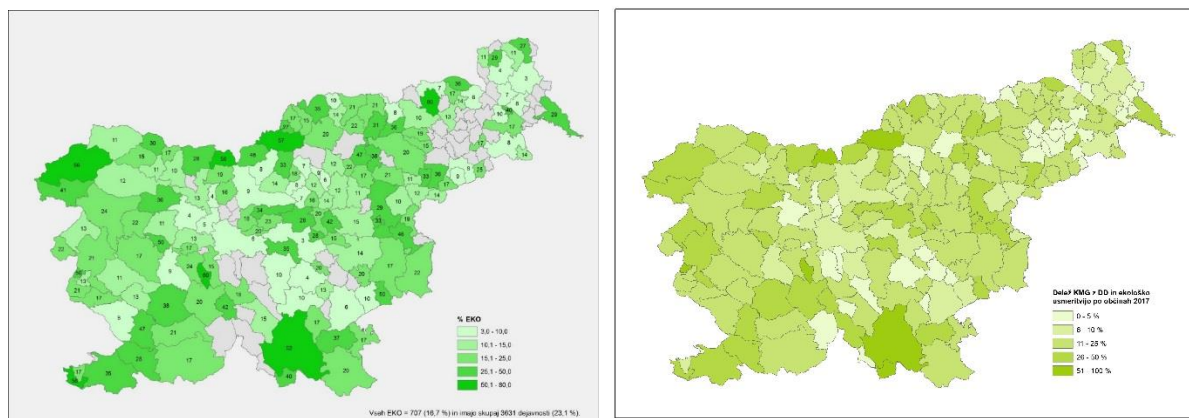
Slika 8: Število KMG z DD in ekološko usmeritvijo po občinah leta 2016.

Analize dostopnih podatkov za leti 2016 in 2017 so pokazale:

- leta 2016 je bilo 707 KMG s prijavljeno DD, leta 2017 pa že 781 KMG z DD z ekološko proizvodno usmeritvijo;
- leta 2016 je v kar **10 občinah delež KMG z DD z EKO večji od 50 %** (Pesnica, Borovnica, Črna na Koroškem, Bovec, Jezersko, Piran, Kočevje, Žiri, Kostanjevica na Krki, Šempeter-Vrtojba);
- zanimiv je tudi prostorski vidik zastopanosti kmetij z DD in EKO:
  - skromneje so zastopane v SV Sloveniji,
  - odsotnost takšnih KMG (ali pa so prisotne le posamezne) v Slovenskih in Dravinjskih goricah, na Ptujskem polju, Halozah, nekaterih občinah Osrednjeslovenske regije in Dolenjske regije.

Slika 9: Delež KMG z DD in ekološko usmeritvijo po občinah leta 2016 in 2017.

Podatki za leto 2017 kažejo nadaljnji porast KMG z DD, ki so usmerjene tudi v ekološki način pridelave.

4.4.3 Vloga živinoreje na KMG z DD

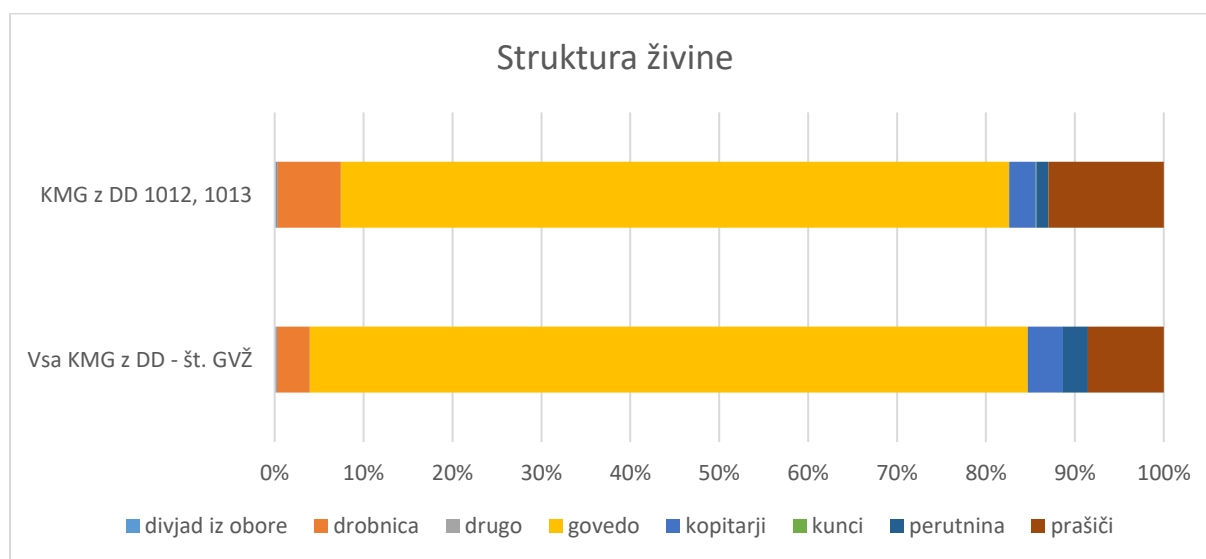
V prihodnje bi bilo smiselno izvesti določene podrobnejše analize o zastopanosti (številu in vrsti) živine v povezavi z izbranimi vrstami DD. Samo na primerih DD zakol živine in predelava mesa ter predelava mleka se je pokazalo, da redijo kmetije, ki izvajajo ti dve obliki DD, 20 % vse živine, ki se redi na kmetijah z DD pri nas. Ob tem velja opozoriti tudi na nekoliko drugačno strukturo po vrsti živali.

Preglednica 11: Struktura živine (v GVŽ) vseh KMG z DD leta 2016 in 2017.

vrsta živine	vsa KMG z DD – št. GVŽ leta 2016	KMG z DD 1012, 1013	vsa KMG z DD – št. GVŽ leta 2017
divjad iz obore	137	33	157
drobnica	2071	809	2332
govedo	45.137	8521	48.771
kopitarji	2215	337	2439
kunci	13	7	13
perutnina	1564	158	2363
prašiči	4773	1468	5395
drugo	8	3	9
skupaj GVŽ	55.919	11.335	61.479

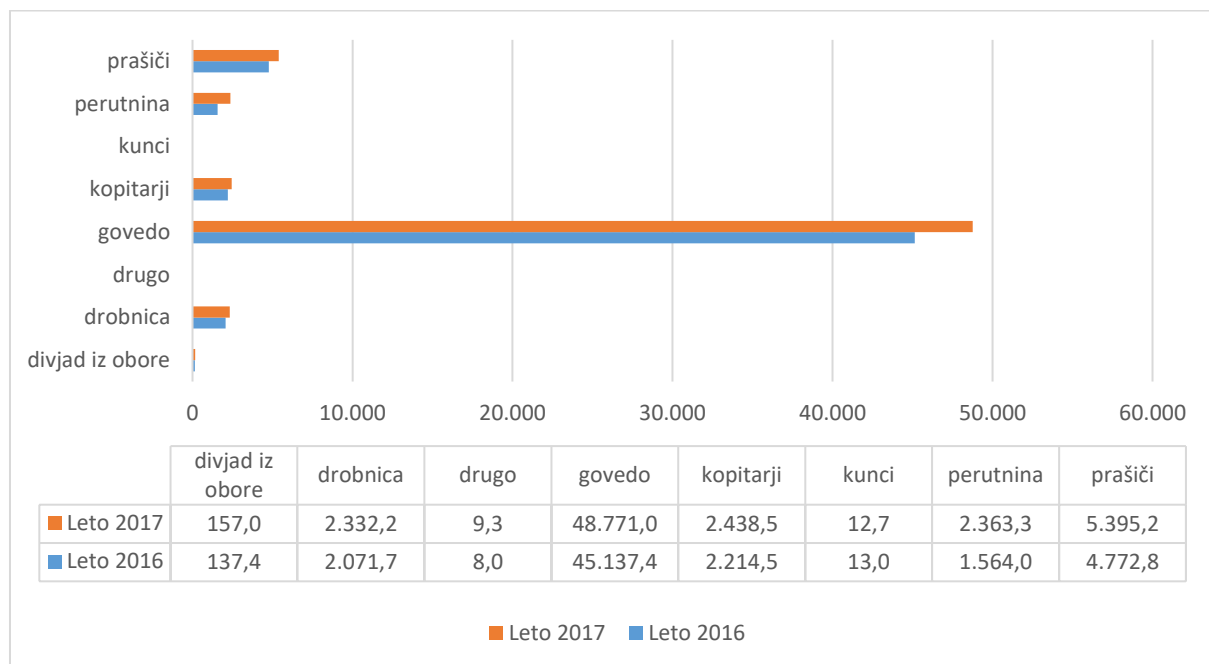
Opomba: DD 1012 – Zakol živine in predelava mesa, DD 1013 – Predelava mleka.

Slika 10: Razlika v strukturi živine med KMG z DD (vsemi) in KMG z izbranimi DD leta 2016.

Tudi v segmentu števila živine na KMG z DD je očiten porast. V obdobju 2016 in 2017 se je število živine na KMG z DD povečalo za skoraj 5500 GVŽ in to ni zgolj rezultat povečanja števila KMG z DD. Število GVŽ na kmetijo se je namreč povečalo s 13,2 GVŽ/KMG na 13,7 GVŽ/KMG.

Slika 11: Prikaz števila živine na KMG z DD po vrstah živali za leti 2016 in 2017.

Ugotovitve:

- Leta 2016 3444 KMG od skupaj 4222 KMG z DD redi tudi živino, povprečno število GVŽ na KMG z DD pa je kar 13,2 GVŽ.
- Leta 2017 je povprečno število GVŽ na KMG z DD naraslo na 13,69.
- Podatki KMG z DD o zakolu živali in predelavi mleka nakazujejo drugačno strukturo.
- Povprečno kmetije z DD redijo kar 23 GVŽ na KMG.
- Vsa KMG s prijavljeno DD in živino skupaj redijo 55.918,7 GVŽ leta 2016 in že 61.479 GVŽ leta 2017.

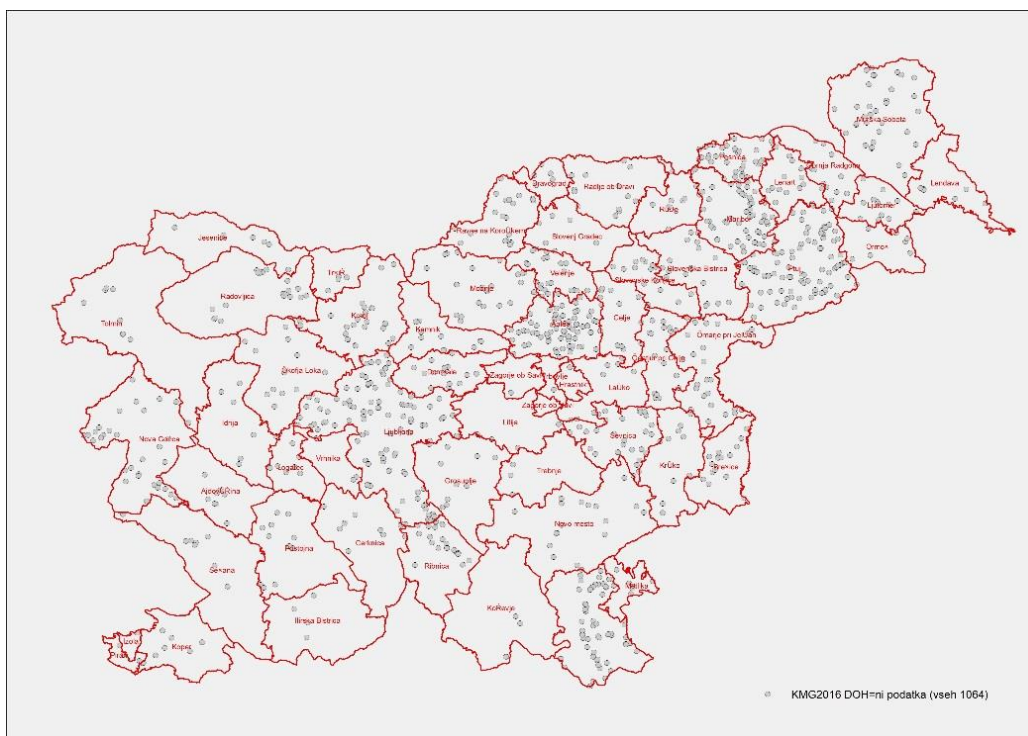
4.5 Prijavljen dohodek iz DD

Podatek o prijavljenem dohodku iz DD na kmetiji se zbira povsem na novo od leta 2016, zato se srečamo z nepopolnimi podatki oz. moramo posredovane podatke interpretirati z določeno mero previdnosti.

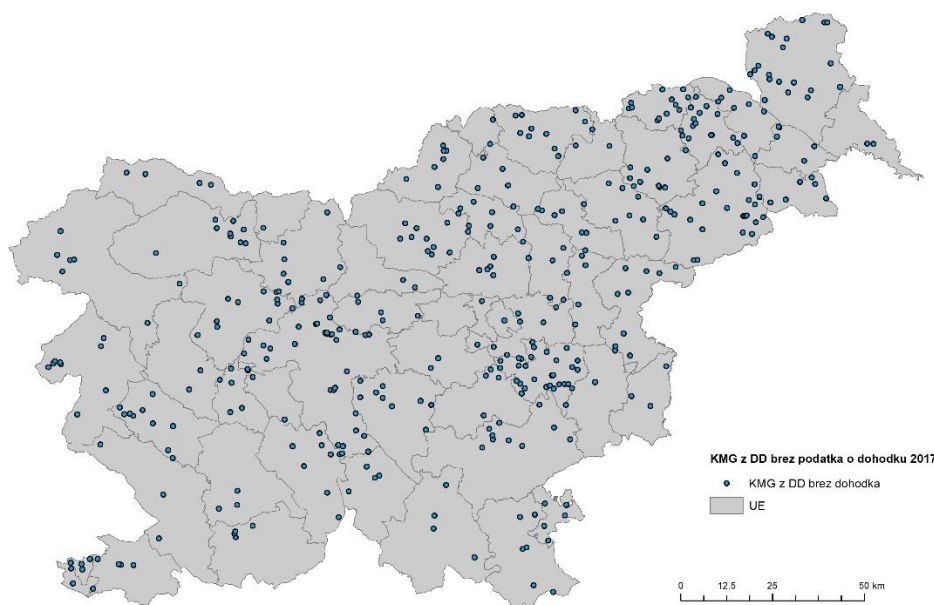
Najprej naj opozorimo, da prvo leto poročanja, leta 2015/2016, kar 1064 KMG z DD ni posredovalo podatka o višini letnega dohodka DD. Število le-teh zelo odstopa npr. v UE Žalec, Ptuj, Maribor, Črnomelj itd. Nadalje je 465 KMG prijavilo dohodek 0 EUR. Pomembno je tudi, da je naslednjih 130 KMG prijavilo dohodek pod 100 EUR, skupaj pa je kar 997 KMG z DD prijavilo letni dohodek iz DD pod 1000 EUR. Samo 248 KMG z DD je prijavilo letni dohodek iz dopolnilne/-ih dejavnosti višji od 10.000 EUR.

V drugem letu poročanja, leta 2016/2017, podatka o dohodku ni posredovalo »le še« 430 KMG z DD, kar kaže na izboljšanje razmer v tem segmentu.

Slika 12: Lokacije KMG z DD po upravnih enotah, kjer ni bil posredovan podatek o dohodku leta 2016.

Slika 13: Lokacije KMG z DD po upravnih enotah, kjer ni bil posredovan podatek o dohodku leta 2017.

375 KMG z DD je v letu 2017 prijavilo dohodek nad 10.000 EUR, kar kaže izrazit porast v primerjavi s prvim letom poročanja. Pomembno se je tudi zmanjšalo število tistih, ki so poročali dohodek 0 EUR, čeprav je še vedno velik delež kmetij poročalo zgolj »simbolično višino« dohodka iz DD (od 0 do 100 EUR).

Slika 14: Poročan dohodek na kmetiji v letu 2017.

višina dohodka	št. KMG z DD
NP	439
0–100	768
101–1 000	1093
1 001–10 000	1816
10 001 in več	375
skupaj	4491

Preglednica 12: Prikaz prijavljenega dohodka po glavnih skupinah DD leta 2016.

DD ID	vrsta DD	št. DD 2016	št. KMG 2016	št. prijavi dohodek	% prijavi dohodek	skupen dohodek (EUR)	povprečni dohodek* (EUR)	povprečni dohodek >0** (EUR)
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov.	3166	1339	999	75	3.895.585	3899	4462
2	Predelava gozdnih lesnih sortimentov.	1149	581	430	74	1.505.903	3502	4254
3	Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij.	898	354	261	74	1.209.271	4633	5447
4	Vzreja in predelava vodnih organizmov.	29	21	16	76	69.968	4373	4998
5	Turizem na kmetiji.	1413	940	744	79	3.120.089	4194	4852
6	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki.	1759	715	545	76	1.592.272	2922	3290
7	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov.	550	530	457	86	2261739	4949	5799
8	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela.	5801	2102	1592	76	5.363.868	3369	4085
9	Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in DD.	926	431	343	80	1.420.298	4141	4672
10	Socialno-varstvene storitve.	4	4	3	75	16.184	5395	5395

*Samo tisti z znanim dohodkom.

**Samo tisti z znanim dohodkom večjim od 0.

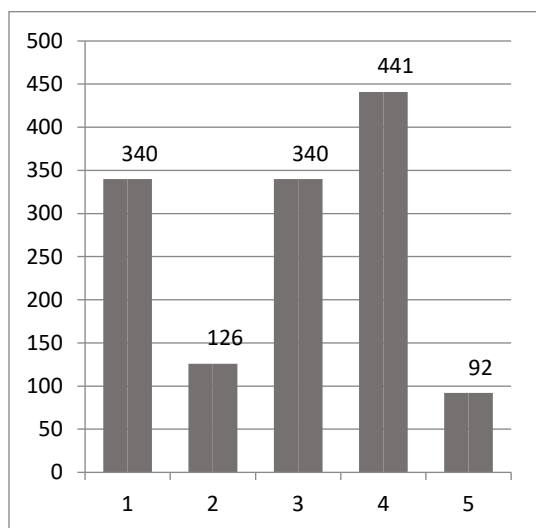
Prikaz dohodka po vrstah DD je le ocena, ker smo lahko preverili višine prijavljenega dohodka samo po skupinah DD in je s tem prišlo je do podvajanja podatka o doseženem dohodku pri vseh kmetijah, ki imajo prijavljene različne vrste DD. Kmetije so namreč obvezne javljati skupni dohodek iz naslova vseh DD, ki jih izvajajo.

Preglednica 13: Višina prijavljenega dohodka po vrstah DD leta 2016.

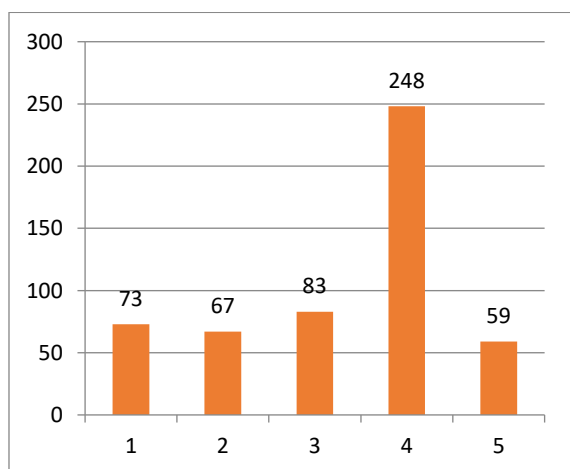
ID	skupina DD višina prijavljenega dohodka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	skupaj
1	NP	340	151	93	5	196	170	73	510	88	1	1627
2	0	126	76	39	2	101	61	67	279	39	0	790
3	1–1000	340	129	69	4	214	208	83	481	103	0	1631
4	1001–10.000	441	192	122	8	358	242	248	718	168	3	2500
5	10.001 in več	92	33	31	2	71	34	59	114	33	0	469

V nadaljevanju prikazujemo višino poročanega dohodka za dve izbrani DD. V primeru predelave primarnih kmetijskih pridelkov vidimo, da ni podatka o dohodku za 340 KMG, kar 441 pa je poročalo dohodek v vrednosti med 1000 in 10.000 EUR.

Slika 15: Višina prijavljenih dohodkov KMG z DD predelava primarnih kmetijskih pridelkov.

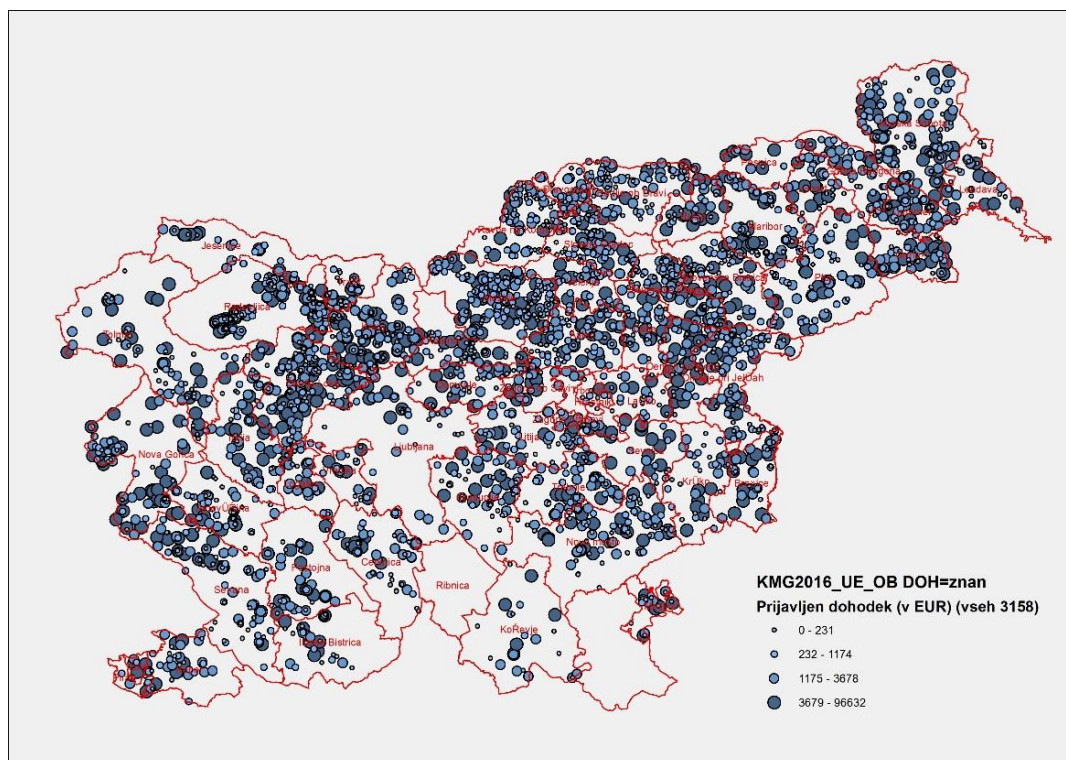
Slika 16: Višina prijavljenih dohodkov KMG z DD predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov.

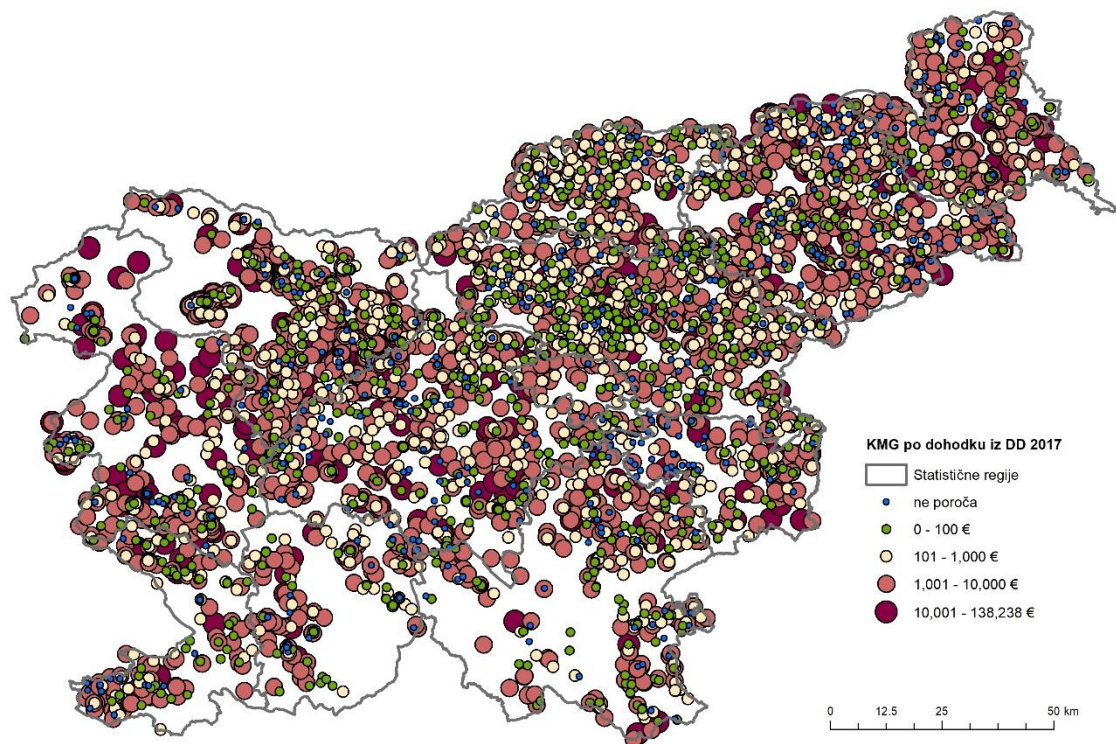
Preglednica 14: Dohodek po KMG (2016) glede na število družinskih članov.

št. članov gospodinjstva	skupno št. KMG	povprečni dohodek (EUR)	skupaj dohodek (EUR)
1	68	2575	175.129
2	292	2820	823.342
3	621	3211	1.993.785
4	880	3396	2.988.156
5	714	3690	2.634.662
6	365	3538	1.291.415
7	153	4544	695.160
8	43	7008	301.328
9	16	7757	124.119
10	1	1101	1101
11	3	2174	6522
13	1	639	639
14	1	17.803	17.803
Skupaj	3158		11.053.161

Slika 17: Prostorski vidik – razporeditev KMG z DD in višina dohodka iz DD leta 2016.

Slika 18: Prostorski vidik – razporeditev KMG z DD in višina dohodka iz DD leta 2017.

Ugotovitve

- Ocenjujemo, da so prijavljeni podatki o obsegu dohodka iz DD izrazito pomanjkljivi in podcenjeni. Ta segment poročanja bo potrebno uskladiti in urediti. Namreč veliko število KMG z DD ni poročalo o dohodku iz DD (prek 1000 leta 2016 in 439 leta 2017), precej KMG z DD pa je javilo dohodek 0 EUR.
- Zaznati je izboljšave tako pri številu KMG, ki so posredovale podatek o dohodku, kot tudi pri višini posredovanih dohodkov. Leta 2016 je 298 KMG z DD posredovalo višino dohodka nad 10.000 EUR, leta 2017 pa je bilo takšnih kmetij že 375.
- V letu 2016 je bil posredovan skupen dohodek iz DD vseh slovenskih KMG v višini 11.053.161 EUR, leta 2017 pa se je skupen obseg bistveno povečal, in sicer na 15.589.165 EUR.
- Zaznane nepravilnosti, anomalije so očitno vezane na ustrezno posredovanje podatkov – določene UE niso posredovale/zbirale ustreznih podatkov. To področje bo potrebno preveriti in urediti.
- Že obstoječi podatki pa nakazujejo določene razlike med dejavnostmi, vendar pa sistem poročanja skupnega dohodka iz DD ne omogoča podrobnejših analiz dohodka po posameznih vrstah DD (večina kmetij ima namreč prijavljenih več DD).
- Kaže se povezava med prijavljenim dohodkom iz DD in številom družinskih članov – z naraščanjem števila članov se povečuje tudi prijavljen dohodek. Največji dohodek na KMG imajo kmetije z 8 ali 9 družinskimi člani, torej večja kmečka gospodarstva.

4.6 Pomen DD – kvantitativna analiza zastopanosti DD

V nadaljevanju na kratko povzemamo ugotovitve predhodnih raziskav (Potočnik s sod., 2016) ter dodatno vključujemo podatke Registra dopolnilnih dejavnosti za leto 2015. Podatke o zastopanosti DD na kmetijah po sprejetju nove Uredbe (december 2016) prikazujemo ločeno.

Pri analizi podatkov Registra DD (presečni datum 31. 12. 2016) smo ugotovili, da obstajajo pri **prostorski razporeditvi dopolnilnih dejavnosti regionalno pomembne razlike, ki smo jih že v preteklosti obravnavali** (Potočnik Slavič, Cigale, Lampič, Perpar, Udovč, 2016). Primerjava med leti 2004 in 2014 nakazuje na velik porast prijav po slovenskih občinah. V letu 2004 je bilo v slovenskih občinah prijavljenih 2215 DD na kmetiji, register pa je v letu 2014 evidentiral 13.444 DD, kar pomeni, da se je v desetletnem obdobju **število prijavljenih DD pošesterilo** (večina kmetij je imela prijavljenih več DD). V letu 2004 je imela občina Žalec največ prijavljenih DD (77), v letu 2014 pa je imela največ prijavljenih DD na kmetiji Mestna občina Koper (327).

V obdobju od 2004 do 2014 se je **izjemno povečalo število kmetij, ki so prijavile DD na kmetiji**. Vsaka občina v Sloveniji je imela v letih 2011 in 2014 vsaj enega kmeta s prijavljeno DD. V letu 2004 je 1406 slovenskih kmetij prijavilo DD, register pa je v letu 2014 evidentiral 4642 tovrstnih kmetij.

Prostorski vzorec razporeditve kmetij s prijavljeno DD je nakazoval, da se nadpovprečno veliko kmetij alpskega in predalpskega sveta odloča za prijavo DD. Največ kmetij s prijavljeno DD je register v letu 2014 evidentiral v sledečih občinah: Bohinj (97), Slovenska Bistrica (79), Mestna občina Maribor (75) in Slovenj Gradec (73).

- V absolutnem smislu so v Sloveniji in zlasti v alpskem in predalpskem svetu prevladoval **storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi** (kar 4268 prijav oz. 31,7 % v 2014), kar je posledica opravljanja storitev za potrebe lokalne skupnosti, gozdnatosti in reliefa.
- **Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov** (3603 prijav v 2014) je bila druga najbolj razširjena prijavljena DD na kmetiji. Le-ta je bila najpogosteje zastopana v Škofjeloškem in Cerkljansko-Idrijskem hribovju, zaledju večjih mest (Ljubljana, Maribor), na turističnih in vinorodnih območjih, redkeje pa v dinarsko-kraškem svetu JV Slovenije.
- Prostorska razporeditev **storitev turističnih kmetij** (1904 prijave v 2014), ki so bile tretja najbolj razširjena DD na kmetiji, je bila zelo neenakomerna: zgostitev teh dejavnosti je bila očitna na prepoznanih, privlačnih in dostopnih turističnih območjih, npr. v alpskem in predalpskem svetu, na vinogradniških, kopaliških in zdraviliških območjih (Goriška brda, Vipavska dolina in Kras, obalno zaledje, obpanonski svet), v regionalnih središčih in njihovem zaledju (Ljubljana, Maribor, Celje, Novo mesto). Manjša gostota je očitna na kraškem svetu in mestnih območjih (kotline, doline z večjo zgostitvijo pozidanih območij, komunikacijskih sistemov itd.).

4.6.1 Spremembe v številu prijavljenih DD s poudarkom na glavnih skupinah DD

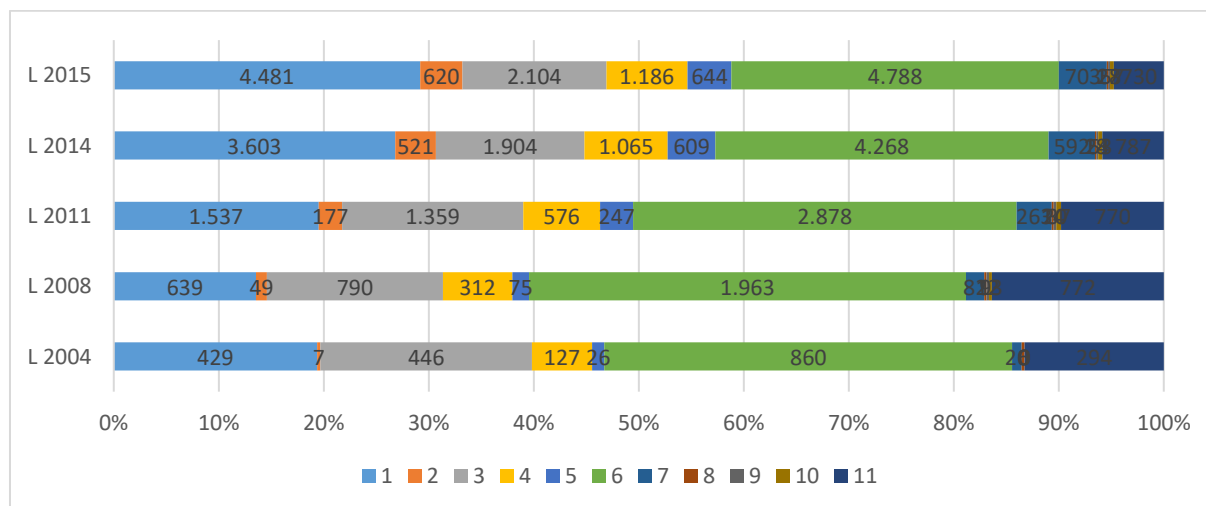
Kratek pregled razvoja DD v Sloveniji do leta 2015

V letu 2004 je bilo v slovenskih občinah prijavljenih 2215 DD na kmetiji, v letu 2008 se je število povzpelo na 4716, v letu 2011 na 7878, v letu 2014 pa že na 13.444 DD. Tik pred sprejetjem nove Uredbe v letu 2015 beležimo že 15.358 DD na kmetiji. V celotnem obdobju je prihajalo do določenih (manjših) sprememb med samimi vrstami DD, zato vse kategorije med seboj niso povsem neposredno primerljive.

Preglednica 15: Zastopanost DD po glavnih skupinah – obdobje od 2004 do 2015.

ID	DD (po šifrantu MKGP, stara Uredba)	2004	2008	2011	2014	2015
1	Predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov.	429	639	1.537	3.603	4481
2	Prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji.	7	49	177	521	620
3	Turizem na kmetiji.	446	790	1359	1904	2104
4	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji.	127	312	576	1065	1186
5	pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov.	26	75	247	609	644
6	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi.	860	1963	2878	4268	4788
7	Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji.	20	82	263	592	703
8	Zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi.	6	9	14	18	17
9	Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib.	0	12	20	24	28
10	Aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja.	0	13	37	53	57
11	Kmetijske dejavnosti, ki se v prehodnem obdobju lahko prijavijo kot DD na kmetiji.	294	772	770	787	730
	skupaj	2215	4716	7878	13.444	15.358

Slika 19: Prikaz spreminjanja strukture glavnih skupin DD v obdobju od 2004 do 2015.

Opomba: neposredna primerjava med navedenimi leti je nekoliko otežena, ker je bila v letu 2005 sprejeta nova Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje DD na kmetiji, ki je določene vrste DD ukinila oz. združila. Tovrstne spremembe smo pri oblikovanju zgornje preglednice upoštevali in stanje prilagodili šifrantu MKGP iz leta 2008. V celotnem desetletnem obdobju beležimo vztrajno rast števila prijavljenih DD.

Izrazito živahna **dinamika v prvem desetletju 21. stoletja** na področju prijav DD se je v zadnjem obdobju (2011–2014) **nekoliko umirila**. Najbolj živahna je bila še vedno pri prodaji pridelkov in izdelkov okoliških kmetij, pridobivanju in prodaji energije iz obnovljivih virov, predelavi kmetijskih pridelkov in izobraževanju na kmetijah, povezanem s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Relativno konstantno rast je bilo mogoče zaslediti pri turizmu na kmetiji, pri dejavnostih, povezanih s tradicionalnimi znanji na kmetiji, ter pri storitvah s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi (Potočnik in sod., 2016).

Preglednica 16: Stanje DD ob upoštevanju različnih vrst DD – leti 2016 in 2017.

DD ID	vrsta DD	št. DD 2016	št. KMG 2016*	št. DD 2017	št. KMG 2017*	rast DD 2016/2017	rast KMG z DD 2016/2017*
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov.	3166	1339	3622	1534	456	195
2	Predelava gozdnih lesnih sortimentov.	1149	581	1277	637	128	56
3	Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij.	898	354	988	398	90	44
4	Vzreja in predelava vodnih organizmov.	29	21	31	22	2	1
5	Turizem na kmetiji.	1413	940	1566	1032	153	92
6	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oz. izdelki.	1759	715	1992	796	233	81
7	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov.	550	530	565	543	15	13
8	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela.	5801	2102	6171	2230	370	128
9	Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo.	926	431	1081	488	155	57
10	Socialno-varstvene storitve.	4	4	5	5	1	1
skupaj		15.695		17.298		1603	668

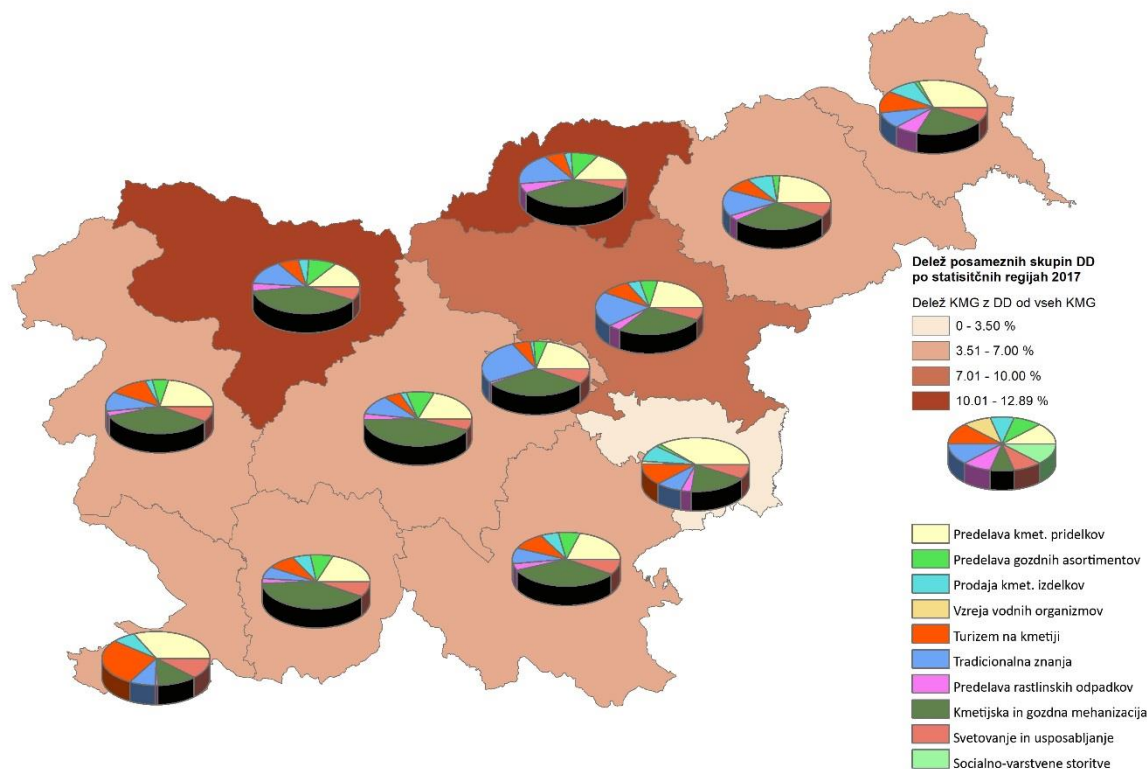
*Število KMG, ki izvaja vsaj eno od DD v opredeljeni glavni skupini DD.

Opozorila pri interpretaciji:

- Nova Uredba (2015) in spremembe v šifrantu DD ne omogočajo hitre neposredne primerjave zastopanosti števila DD po posameznih skupinah DD. Pomembno je poudariti, da novo šifriranje dejavnosti ne omogoča več prijave zgolj osrednje DD (npr. iz skupine 1 – Predelava primarnih kmetijskih pridelkov), ampak je potrebna podrobna opredelitev DD.
- Tudi najnovejši podatki (december 2016) kažejo nekatere (tehnične) pomanjkljivosti. 66 KMG, kjer so v registru navedeni nosilci DD, nima pribeležene nobene DD (tovrstna KMG brez opredelitve DD

so prikazana v okviru podrobnejšega prostorskega prikaza razporeditve DD v nadaljevanju), zato je skupno število prijavljenih DD v letu 2016 dejansko večje kot kažejo podatki.

Slika 20: Struktura zastopanosti DD po vrstah – statistične regije leta 2017.

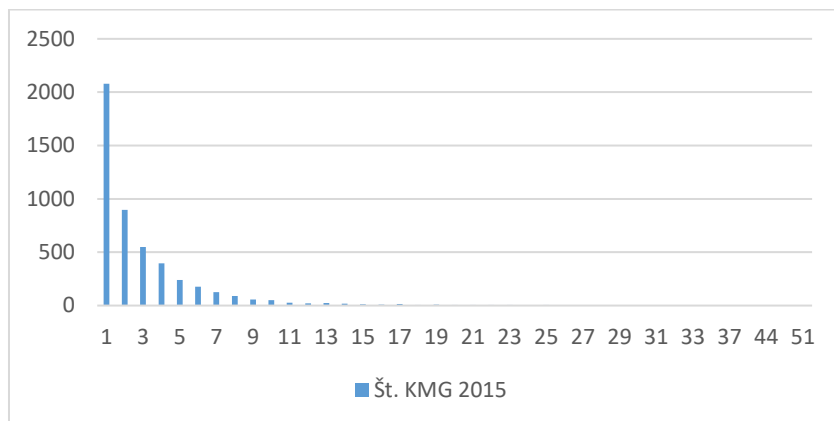

Ugotovitve

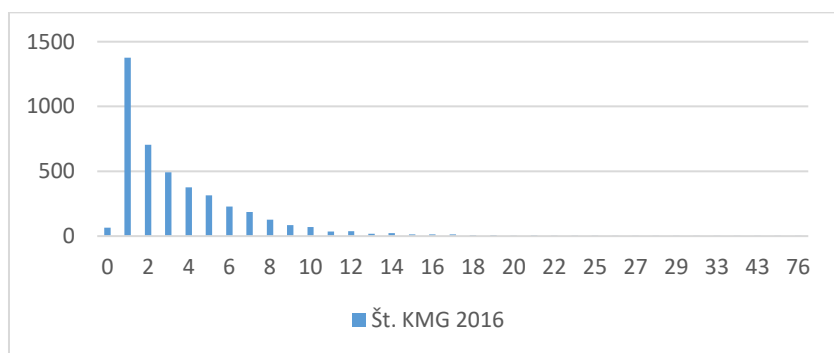
- Neposredna medletna primerjava zastopanosti posameznih vrst DD je zaradi sprememb v klasifikaciji DD nekoliko otežena in je vse spremembe potrebno vrednotiti z dobršno mero kritičnosti in poznavanja vsebinskih sprememb.
- Nova uredba je uvedla nekatere povsem nove osnovne kategorije DD (10: Socialno-varstvene storitve), nekatere so bile združene (5: Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov in 8: Zbiranje in kompostiranje ... v novo kategorijo 7: Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov) ali pa se je določene kategorije delilo med druge osnovne kategorije DD (npr. 6: Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo... v 2: Predelava gozdnih lesnih sortimentov in 7: Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela).
- Tako število različnih prijavljenih DD kot tudi kmetov, ki DD prijavljajo, se pomembno razlikujejo; največje je število pri storitvah s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter ročna dela (5801 DD in 2102 KMG), sledijo DD predelave primarnih kmetijskih pridelkov (3166 DD in 1339 KMG), nato že DD s področja turizma na kmetiji (1413 DD in 940 KMG).
- Pomembne so tudi razlike med glavnimi skupinami DD, tj. koliko dejavnosti v povprečju prijavljajo kmetje. Teh je največ npr. pri storitvah s kmetijsko mehanizacijo (2,76), prodaji kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij ter dejavnostih, povezanih s tradicionalnimi znanji na kmetiji.

Omeniti velja primerjavo KMG po številu prijavljenih DD pred in po spremembi Uredbe.

Slika 21: Prikaz KMG po številu prijavljenih DD leta 2015.

Slika 22: Prikaz KMG po številu prijavljenih DD leta 2016.

Preglednica 17: Neposredno zaznane spremembe na področju DD pred in po sprejetju Uredbe leta 2015.

podatek	2015	2016
število DD	15.358	15.695
število KMG z DD	4852	4222
povprečno število DD na KMG	3,17	3,72

Ugotovitve – pred in po spremembi Uredbe (2015 in 2016)

- Opozoriti velja na upad števila KMG s prijavljenim nižjim številom DD (do 5) v letu 2016, medtem ko se je število KMG s prijavljenimi 5 in več DD povečalo. Ostale so torej proizvodno bolj diverzificirane kmetije. Ker po novi Uredbi ni več mogoče prijaviti le določene osnovne DD, ampak so vse šifrirane po klasifikaciji SKD, je očitno, da se je prav zato povečalo število kmetij z večjim številom prijavljenih DD.
- **Samo eno DD je imelo leta 2015 prijavljenih 2078 KMG, leta 2016 pa bistveno manj, le 1376.** Tu je zaznana največja razlika. Izstopile so številne kmetije, ki so imele DD prijavljeno »na rezervo«, prišlo je do prevetritve registra, kar so v intervjujih izpostavili tudi zaposleni na upravnih enotah.
- Podatki RKG za leto 2016 kažejo, da 66 KMG ni prijavilo DD (tehnično opozorilo – delovanje, zamude določenih upravnih enot). V letu 2017 teh anomalij ni bilo več.

4.7 Regionalne razlike v prijavi DD na kmetiji: stalnice in nova neskladja

Osnovno prostorsko predstavo o razširjenosti in razvoju pojavljanja DD (za obdobje 2004–2015) nam omogoča primerjava dveh kazalcev, tj. število prijavljenih DD po slovenskih občinah in število kmetij, ki imajo prijavljeno DD. Primerjava med leti 2004 in 2014 nakazuje na velik porast prijav po slovenskih občinah. V letu 2004 je bilo prijavljenih 2215 DD na kmetiji, v letu 2008 se je število povečalo na 4716, v letu 2011 na 7878, register pa je v letu 2014 evidentiral 13.444 DD, kar pomeni, da ima večina kmetij prijavljenih več DD. Do 10 DD na kmetiji je v letu 2014 prijavilo 21 občin, 52 (primerjalno 99 občin v letu 2011) od 11 do 30 dejavnosti, 56 občin je prijavilo od 31 do 60 dejavnosti, 40 občin od 61 do 100 dejavnosti, 9 občin pa je prijavilo od 101 do 327 dejavnosti. V letu 2004 je imela občina Žalec največ prijavljenih DD (77), v letu 2008 je bila to občina Slovenska Bistrica (148), v letu 2011 pa občina Idrija, ki je imela prijavljenih 207 dejavnosti. V letu 2014 pa je imela največ prijavljenih DD na kmetiji Mestna občina Koper (327).

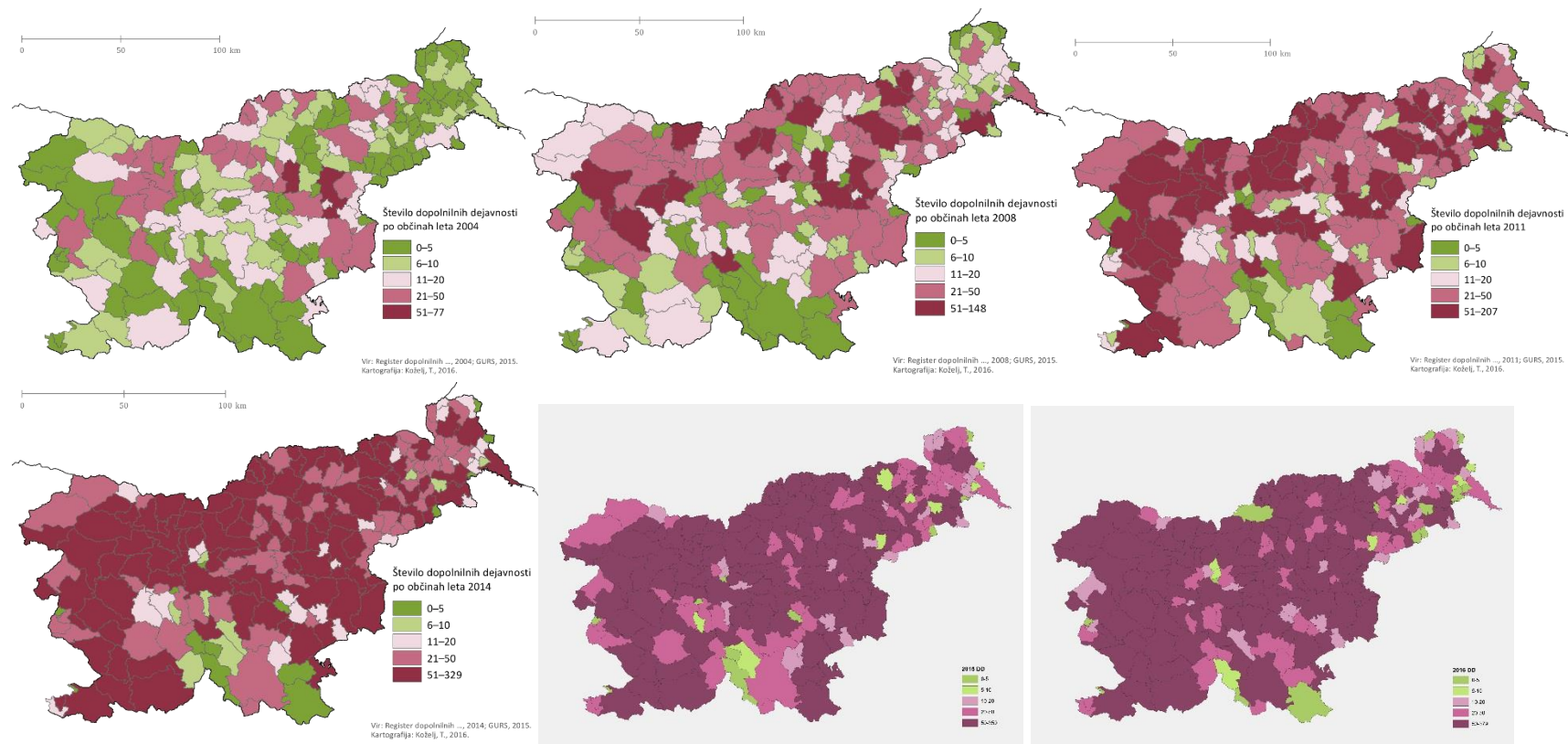
Sprememba Uredbe in uporaba nove klasifikacije DD je zahtevala podrobnejšo opredelitev posamezne dejavnosti in tako kljub precejšnjemu »upadu« kmetij z DD v letu 2016 (629 kmetij z DD manj kot v letu 2015) v letu 2016 zaznamo rahel porast števila prijavljenih DD. Vendar kartografski prikaz nakaže, da se na nekaterih območjih bodisi kmetje bodisi upravne enote niso enako hitro odzvale na te spremembe. Veliko bolj realno sliko odražajo podatki o zastopnosti DD po občinah iz leta 2017. Število prijavljenih DD se je močno povečalo (število KMG z DD pa bistveno manj) – v povprečju ima vsako KMG z DD prijavljene kar 3,85 DD.

Uvodoma predstavljamo zastopanost KMG z DD po občinah in upravnih enotah. Nasploh poudarjamo, da se je število KMG z DD po sprejetju Uredbe nekoliko znižalo in kljub ponovnemu povečanju v letu 2017 ni doseglo števila iz leta 2015. Vendar zmanjšanje ni veliko (razlika med letoma 2015 in 2017 je le 361 kmetij) in ugotavljamo, da se je dejansko le »očistil« sistem in je številka nekoliko bolj realna.

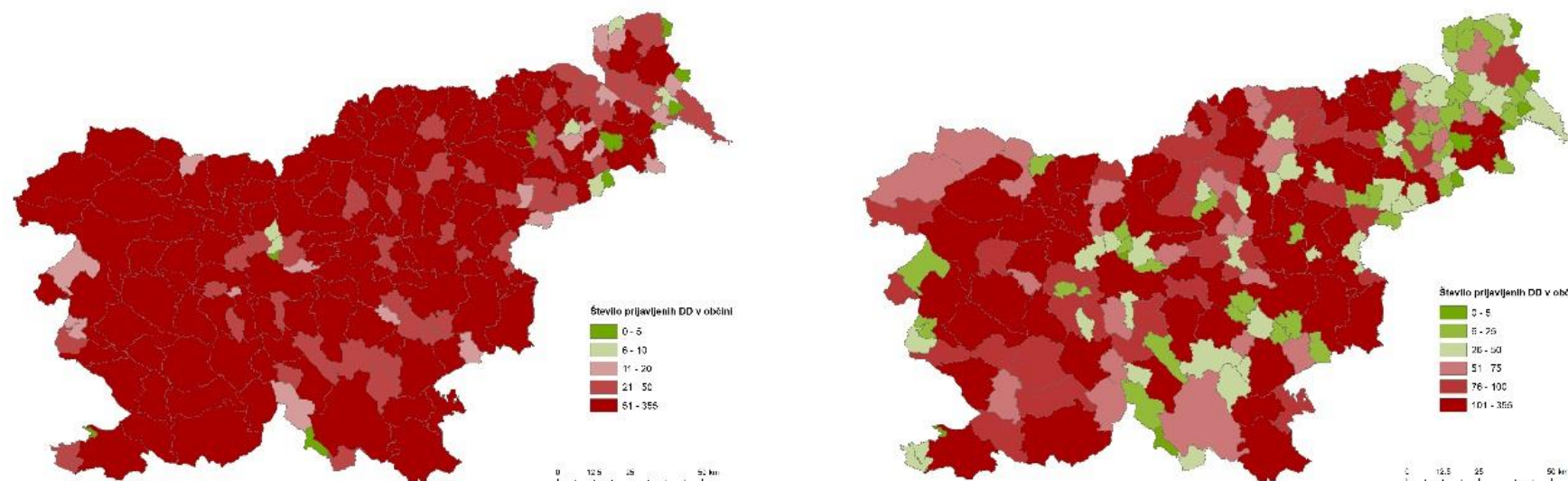
V nadaljevanju smo namenoma vključili kartografske prikaze prostorske pojavnosti DD v celotnem obdobju, pri čemer razredi na kartah (legenda) ostajajo nespremenjeni.

Kljub dejstvu da je neposredna primerjava podatkov pred in po sprejetju nove Uredbe (2015) otežena in mestoma neumestna (še enkrat poudarjamo spremembo na področju klasifikacije dejavnosti), pa je, kot vidimo v nadaljevanju, neposredna prostorska primerjava v različnih časovnih obdobjih smiselna.

Slika 23: Prostorski prikaz razvoja DD na kmetijah v slovenskih občinah za leta 2004, 2008, 2011, 2014 in 2015 (število prijavljenih DD).

Slika 24: Zastopanost DD po občinah leta 2017 – kartografski prikaz 1) z nespremenjenimi razredi in 2) s prilagojenimi razredi.

Zgornji karti prikazujeta absolutno število prijavljenih DD po občinah leta 2017. Na prvi smo namenoma obdržali razrede, ki jih za prostorske prikaze razporeditve DD na občinski ravni uporabljamo že od leta 2004. Peti razred, ki prikazuje občine s 50 in več prijavljenimi DD, je bil leta 2004 zastopan le izjemoma (3 slovenske občine), medtem ko je leta 2017 izrazito prevladujoč. Samo v 86 občinah (praviloma manjših) vse kmetije z DD skupaj niso dosegle 50 prijavljenih DD leta 2017 (gre večinoma za občine SV Slovenije). Zanimivo je tudi, da samo v treh slovenskih občinah leta 2017 ni bilo niti enega nosilca DD oz. prijavljene niti ene DD (občine Trzin, Hodoš in Osilnica).

Zaradi tolikšnega porasta bo v prihodnje smiselno uporabiti drugačno skalo – za nekoliko boljši regionalni pregled zastopanosti DD po občinah smo uporabili namesto 5 kar 6 razredov. Tako na drugem prostorskem prikazu jasno vidimo skromnejšo zastopanost prijavljenih DD v občinah SV Slovenije, ki je sicer izrazito kmetijska in kjer je prijavljeno največje število KMG. V kar 58 občinah pa je bilo leta 2017 prijavljenih 100 ali več DD.

Ugotovitve

- Po sprejetju nove Uredbe je, ob precejšnjem upadu števila KMG z DD, pri številu prijavljenih DD kljub vsemu prišlo do rahlega porasta (med leti 2015 in 2016 se je število prijavljenih DD povečalo za 335) – razlog je seveda v novi klasifikaciji DD, ki je prilagojena SKD klasifikaciji.
- V letu 2016 je tako očitno na eni strani porast števila prijavljenih DD (npr. nekatere občine Gorenjske statistične regije), na drugi strani pa je precej očitno zmanjšanje njihovega števila (npr. majhne občine JV Slovenije). To lahko deloma pojasnimo z bolj definirano opredelitvijo posamezne DD (po SKD klasifikaciji), pa tudi »sistematičnemu čiščenju baze« nosilcev DD. Večina upravnih enot je po sprejetju nove Uredbe na novo izdala vse odločbe in evidenco aktualizirala. Očistili so »prijave DD na zalogo«.
- Bistvene spremembe v številu prijavljenih DD so se zgodile med letoma 2016 in 2017. Število prijavljenih DD se je povečalo za 1605, če pa primerjamo obdobje pred spremembo Uredbe (leto 2015) in leto 2017 pa se je število prijavljenih DD povečalo za 1940.

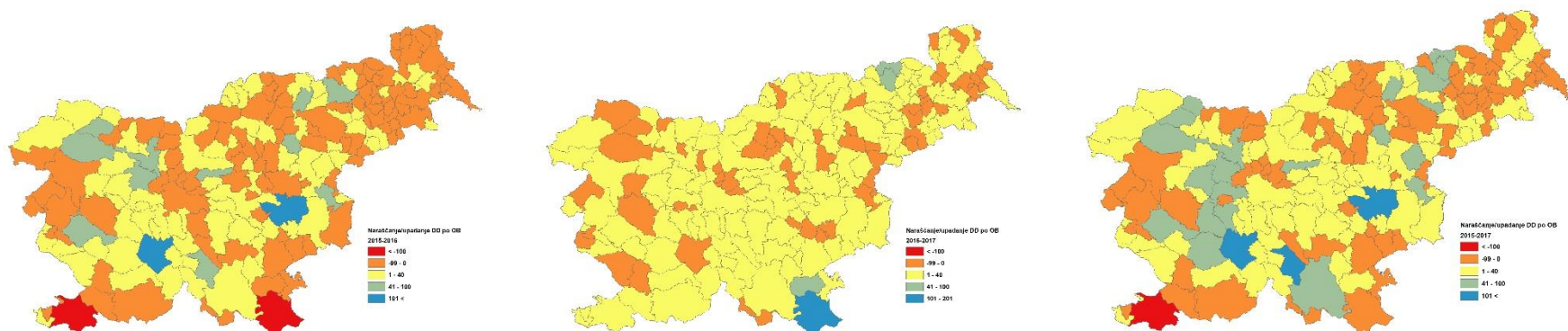
Zaradi primerljivosti sicer prikazujemo zastopnost DD po občinah z definiranimi razredi iz leta 2004 (obdržali smo razrede, ki smo jih uporabili v monografiji Potočnik in sod., 2016), dodatno pa smo prikazali prostorsko razporeditev tudi s spremenjenimi razredi. V prihodnje velja povsem na novo definirati število razredov in njihov razpon – tako za prikaze na ravni občin kot za prikaze na ravni upravnih enot.

V nadaljevanju so predstavljeni natančni prostorski prikazi dinamike sprememb v številu prijavljenih DD na ravni slovenskih občin in na ravni upravnih enot. Šele ob zadnjih analizah podatkov za leto 2017 lahko z gotovostjo trdimo, da podatki za leto 2016 predstavljajo »prehodno fazo« in jih v prihodnje ne gre uporabljati kot referenčne podatke. Izkazalo se je namreč, da nekatere upravne enote niso uspele dokončno urediti baze prijavljenih KMG z DD oz. prijavljenih DD, zato podatki v posameznih občinah/upravnih enotah kažejo izjemna odstopanja.

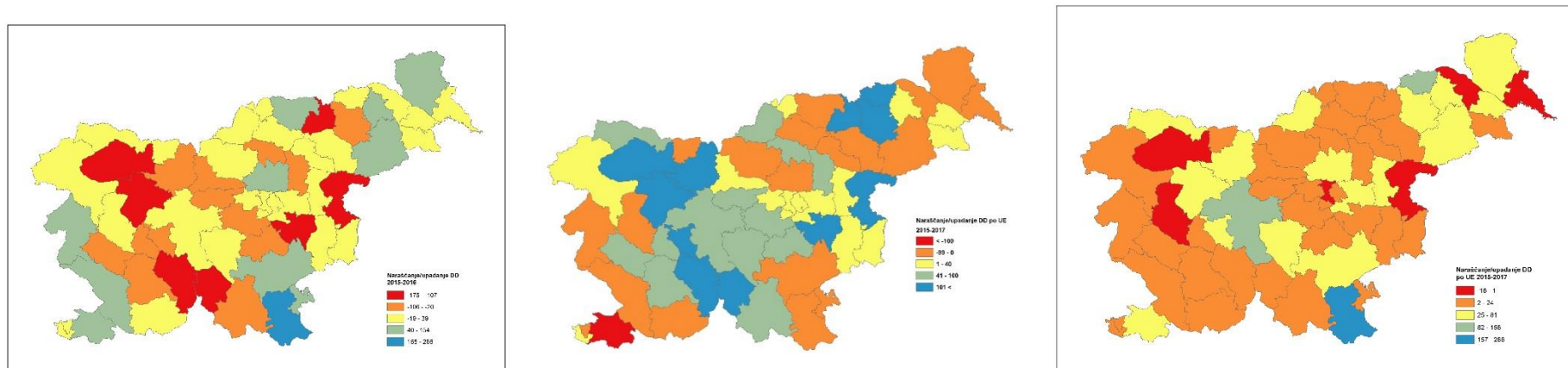
Ugotovitve

- Med letoma 2015 in 2016 je bilo, glede na podatke RKG, zaznati izjemen upad števila prijavljenih DD v nekaterih občinah (npr. Črnomelj, Koper ipd.). Ta izjemna odstopanja lahko pripišemo določenim napakam pri vnosu podatkov o prijavljenih DD v RKG ali v okviru same podatkovne baze (zaznali smo neprijavljene DD na ravni posamezne kmetije). Nekatere upravne enote niso uspele dokončno urediti podatkovne baze. So se pa razmere bistveno izboljšale v letu 2017.
- Referenčno leto za primerjave sprememb na področju DD pred in po sprejetju Uredbe je leto 2017, ko je bila odpravljena velika večina (tehničnih) anomalij, nepopolnih baz na ravni posameznih upravnih enot ipd.

Slika 25: Prostorski prikaz (raven občine) spremembe števila prijavljenih DD neposredno pred in po sprejetju nove Uredbe: 1) 2015–2016, 2) 2016–2017 in 3) 2015–2017.

Slika 26: Prostorski prikaz (raven upravne enote) spremembe števila prijavljenih DD pred in po sprejetju nove uredbe: 1) 2015–2016, 2) 2016–2017 in 3) 2015–2017.

4.7.1 Analiza obsega in dohodkovne učinkovitosti drugače prijavljenih sorodnih dejavnosti

Na podlagi dostopnih podatkov iz Poslovnega registra Slovenije za leto 2016 in opredelitve dejavnosti po standardni klasifikaciji dejavnosti smo na podlagi podatkov iz zaključnih računov analizirali razmere pri izbranem vzorcu s.p. ali mikro podjetij, ki izvajajo enake dejavnosti kot kmetje – nosilci DD.

Preglednica 18: Podatki o poslovnosti mikro podjetij po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.

<i>podrazred dejavnosti SKD</i>	<i>število GD</i>	<i>število zaposlenih*</i>	<i>podjetnikov dohodek oz. čisti dobiček (EUR)</i>	<i>negativni poslovni izid oz. čista izguba (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obrač. obdobja (EUR)</i>	<i>stroški dela/zaposlenega (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obračunskega obdobja/za poslenega (EUR)</i>
'01.610 Storitve za rastlinsko pridelavo	14	12,12	120.068	6371	113.697	21.836	9381
02.200 Sečnja	49	142,18	835.519	157.090	678.429	18.835	4772
02.400 Storitve za gozdarstvo	53	150,41	1.146.225	130.443	1.015.782	17.591	6753
10.110 Proizvodnja mesa, razen perutninskega	24	89,29	226.601	91.044	135.556	19.159	1518
10.130 Proizvodnja mesnih izdelkov	41	157,58	433.816	184.034	249.783	18.287	1585
10.320 Proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	10	5,77	7355	42.548	-35.192	17.664	-6099
10.390 Dr. predel. in konzerv. sadja in zelenjave	20	51,08	350.999	1.492.023	-1.141.024	18.979	-22.338
10.410 Proizvodnja olja in maščob	5	14,70	86.864	15.265	71.599	20.221	4871
10.510 Mlekarnstvo in sirarstvo	9	39,18	89.079	88.289	791	16.507	20
10.710 Proizv. kruha, svež. peciva in slaščic	312	1415,25	2.783.182	1.417.910	1.365.272	15.551	965
10.840 Proizv. začimb, dišav in drugih dodatkov	12	16,35	142.872	148.077	-5.205	20.560	-318
11.010 Proizvodnja žganih pijač	10	10,13	8100	39.286	-31.186	13.530	-3079
16.100 Žaganje, skobljanje in impregniranje lesa	192	761,19	2.772.238	2.159.905	612.334	17.715	804
16.240 Proizvodnja lesene embalaže	40	190,14	461.727	75.970	385.758	18.231	2029
16.290 Proizv. dr. izdel. iz lesa, plute, slame	99	372,87	1.605.095	258.893	1.346.202	19.042	3610
35.119 Druga proizvodnja električne energije	419	169,78	9.003.158	4.034.740	4.968.418	18.910	29.264
47.810 Trg.na drob.na st.in trž. z živili, pijač.	19	20,35	63.887	67.380	-3494	12.116	-172
47.990 Dr.trg.na drob. zunaj prod., stojnic, trž.	147	227,89	1.969.116	720.466	1.248.649	19.487	5479
55.202 Turistične kmetije s sobami	23	18,84	77.549	56.091	21.457	16.820	1139
56.105 Turistične kmetije brez sob	2	2,00	0	29.482	-29.482	16.611	-14.741
81.290 Čiščenje cest in drugo čiščenje	25	72,62	530.845	78.069	452.777	22.178	6235
81.300 Urej. in vzdržev. zelen. površ. in okolice	81	250,45	486.859	121.143	365.717	18.091	1460
85.590 Dr. n. izobr., izpopolnj. in usposabljanje	434	559,26	2.693.259	1.064.592	1.628.666	21.905	2912

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Preglednica 19: Podatki o poslovnosti uspešnosti s.p. po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016

<i>podrazred dejavnosti SKD</i>	<i>število s.p.</i>	<i>število zaposlenih*</i>	<i>podjetnikov dohodek oz. čisti dobiček (EUR)</i>	<i>negativni poslovni izid oz. čista izguba (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obrač. obdobja (EUR)</i>	<i>stroški dela/zaposlenega (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obračunskega obdobja/zaposlenega (EUR)</i>
'01.610 Storitve za rastlinsko pridelavo	41	17,32	220.077	70.430	149.648	16.750	8640
02.200 Sečnja	199	131,70	1.776.720	174.941	1.601.780	16.536	12.162
02.400 Storitve za gozdarstvo	187	168,70	1.142.661	360.400	782.261	16.269	4637
10.110 Proizvodnja mesa, razen perutninskega	23	68,60	358.823	20.571	338.252	17.017	4931
10.130 Proizvodnja mesnih izdelkov	36	90,65	366.191	76.466	289.726	15.689	3196
10.320 Proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	6	0,85	16.355	0	16.355	12.768	19241
10.390 Dr. predel. in konzerv. sadja in zelenjave	21	9,16	65.237	153.117	-87.880	14.475	-9594
10.410 Proizvodnja olja in maščob	19	32,30	269.023	49.674	219.349	14.925	6791
10.510 Mlekarstvo in sirarstvo	7	12,44	169.494	11.056	158.438	17.594	12.736
10.710 Proizv. kruha, svež. peciva in slaščic	179	433,67	1.424.000	237.115	1.186.885	15.824	2737
10.840 Proizv. začimb, dišav in drugih dodatkov	3	0,04	5341	7242	-1901	12.739	-47.523
11.010 Proizvodnja žganih pijač	9	0,50	27.357	2532	24.825	14.547	49.650
16.100 Žaganje, skobljanje in impregniranje lesa	239	304,12	2.445.149	295.363	2.149.786	16.954	7069
16.240 Proizvodnja lesene embalaže	56	81,27	506.261	26.348	479.913	15.778	5905
16.290 Proizv. dr. izdel. iz lesa, plute, slame	190	157,68	1.682.027	208.073	1.473.954	17.527	9348
35.119 Druga proizvodnja električne energije	215	9,61	561.793	215.408	346.385	16.770	36.044
47.810 Trg.na drob.na st.in trž. z živili, pijač.	59	35,93	287.750	30.532	257.217	12.072	7159
47.990 Dr.trg.na drob. zunaj prod., stojnic, trž.	181	91,33	853.716	91.660	762.056	14.542	8344
55.202 Turistične kmetije s sobami	21	21,86	143.584	66.732	76.853	14.145	3516
56.105 Turistične kmetije brez sob	7	3,84	31.399	0	31.399	11.437	8177
81.290 Čiščenje cest in drugo čiščenje	33	21,92	260.416	59.642	200.773	14.128	9159
81.300 Urej. in vzdržev. zelen. površ. in okolice	230	78,30	1.069.584	118.344	951.240	13.979	12149
85.590 Dr. n. izobr., izpopolnj. in usposabljanje	641	52,47	2.097.092	1.109.898	987.194	17.840	18.814

V nadaljevanju pa podajamo še povprečne izračune

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Preglednica 20: Podatki o povprečni poslovni uspešnosti mikro podjetij po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016.

<i>podrazred dejavnosti SKD</i>	<i>število GD</i>	<i>število zaposlenih*</i>	<i>podjetnikov dohodek oz. čisti dobiček (EUR)</i>	<i>negativni poslovni izid oz. čista izguba (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obrač. obdobja (EUR)</i>	<i>stroški dela/zaposlenega (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obračunskega obdobja/za poslenega (EUR)</i>
'01.610 Storitve za rastlinsko pridelavo	14	0,87	8576,31	455,08	8121,23	1559,70	670,07
02.200 Sečnja	49	2,90	17051,41	3205,92	13845,49	384,38	97,38
02.400 Storitve za gozdarstvo	53	2,84	21626,89	2461,20	19165,69	331,90	127,42
10.110 Proizvodnja mesa, razen perutninskega	24	3,72	9441,69	3793,52	5648,17	798,31	63,26
10.130 Proizvodnja mesnih izdelkov	41	3,84	10580,89	4488,62	6092,27	446,02	38,66
10.320 Proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	10	0,58	735,53	4254,77	-3519,24	1766,44	-609,92
10.390 Dr. predel. in konzerv. sadja in zelenjave	20	2,55	17549,95	74601,14	-57051,19	948,95	-1116,90
10.410 Proizvodnja olja in maščob	5	2,94	17372,83	3053,02	14319,81	4044,17	974,14
10.510 Mlekarnstvo in sirarstvo	9	4,35	9897,71	9809,87	87,85	1834,16	2,24
10.710 Proizv. kruha, svež. peciva in slaščic	312	4,54	8920,45	4544,58	4375,87	49,84	3,09
10.840 Proizv. začimb, dišav in drugih dodatkov	12	1,36	11906,00	12339,72	-433,72	1713,35	-26,53
11.010 Proizvodnja žganih pijač	10	1,01	809,99	3928,63	-3118,65	1353,05	-307,86
16.100 Žaganje, skobljanje in impregniranje lesa	192	3,96	14438,74	11249,50	3189,24	92,27	4,19
16.240 Proizvodnja lesene embalaže	40	4,75	11543,19	1899,25	9643,94	455,78	50,72
16.290 Proizv. dr. izdel. iz lesa, plute, slame	99	3,77	16213,08	2615,08	13598,00	192,35	36,47
35.119 Druga proizvodnja električne energije	419	0,41	21487,25	9629,45	11857,80	45,13	69,84
47.810 Trg.na drob.na st.in trž. z živili, pijač.	19	1,07	3362,46	3546,33	-183,87	637,66	-9,04
47.990 Dr.trg.na drob. zunaj prod., stojnic, trž.	147	1,55	13395,34	4901,13	8494,21	132,56	37,27
55.202 Turistične kmetije s sobami	23	0,82	3371,69	2438,76	932,93	731,29	49,52
56.105 Turistične kmetije brez sob	2	1,00	0,00	14740,82	-14740,82	8305,44	-7370,41
81.290 Čiščenje cest in drugo čiščenje	25	2,90	21233,80	3122,74	18111,06	887,10	249,39
81.300 Urej. in vzdržev. zelen. površ. in okolice	81	3,09	6010,61	1495,59	4515,02	223,34	18,03
85.590 Dr. n. izobr., izpopolnj. in usposabljanje	434	1,29	6205,66	2452,98	3752,69	50,47	6,71

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Preglednica 21: Podatki o povprečni poslovni uspešnosti s.p. po izbranih SKD dejavnostih za leto 2016

<i>podrazred dejavnosti SKD</i>	<i>število s.p.</i>	<i>število zaposlenih*</i>	<i>podjetnikov dohodek oz. čisti dobiček (EUR)</i>	<i>negativni poslovni izid oz. čista izguba (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obrač. obdobja (EUR)</i>	<i>stroški dela/zaposlenega (EUR)</i>	<i>čisti poslovni izid obračunskega obdobja/zaposlenega (EUR)</i>
'01.610 Storitve za rastlinsko pridelavo	41	0,42	5367,74	1717,80	3649,94	408,53	210,74
02.200 Sečnja	199	0,66	8928,24	879,10	8049,14	83,09	61,12
02.400 Storitve za gozdarstvo	187	0,90	6110,49	1927,27	4183,21	87,00	24,80
10.110 Proizvodnja mesa, razen perutninskega	23	2,98	15601,00	894,40	14706,60	739,89	214,38
10.130 Proizvodnja mesnih izdelkov	36	2,52	10171,98	2124,04	8047,93	435,80	88,78
10.320 Proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	6	0,14	2725,86	0,00	2725,86	2128,01	3206,90
10.390 Dr. predel. in konzerv. sadja in zelenjave	21	0,44	3106,51	7291,30	-4184,78	689,27	-456,85
10.410 Proizvodnja olja in maščob	19	1,70	14159,13	2614,43	11544,70	785,53	357,42
10.510 Mlekarstvo in sirarstvo	7	1,78	24213,48	1579,46	22634,03	2513,48	1819,46
10.710 Proizv. kruha, svež. peciva in slaščic	179	2,42	7955,31	1324,67	6630,64	88,40	15,29
10.840 Proizv. začimb, dišav in drugih dodatkov	3	0,01	1780,42	2414,06	-633,64	4246,42	-15841,00
11.010 Proizvodnja žganih pijač	9	0,06	3039,61	281,28	2758,34	1616,35	5516,67
16.100 Žaganje, skobljanje in impregniranje lesa	239	1,27	10230,75	1235,83	8994,92	70,94	29,58
16.240 Proizvodnja lesene embalaže	56	1,45	9040,37	470,50	8569,87	281,76	105,45
16.290 Proizv. dr. izdel. iz lesa, plute, slame	190	0,83	8852,78	1095,12	7757,65	92,25	49,20
35.119 Druga proizvodnja električne energije	215	0,04	2612,99	1001,90	1611,09	78,00	167,65
47.810 Trg.na drob.na st.in trž. z živili, pijač.	59	0,61	4877,12	517,50	4359,62	204,60	121,34
47.990 Dr.trg.na drob. zunaj prod., stojnic, trž.	181	0,50	4716,66	506,41	4210,25	80,34	46,10
55.202 Turistične kmetije s sobami	21	1,04	6837,35	3177,70	3659,65	673,59	167,41
56.105 Turistične kmetije brez sob	7	0,55	4485,61	0,00	4485,61	1633,80	1168,13
81.290 Čiščenje cest in drugo čiščenje	33	0,66	7891,38	1807,34	6084,04	428,12	277,56
81.300 Urej. in vzdržev. zelen. površ. in okolice	230	0,34	4650,37	514,54	4135,83	60,78	52,82
85.590 Dr. n. izobr., izpopolnj. in usposabljanje	641	0,08	3271,59	1731,51	1540,08	27,83	29,35

Ker register AJPes ne razpolaga z analitičnimi podatki o fizičnem obsegu prijavljene dejavnosti, smo za primerjavo uporabili povprečne podatke o številu zaposlenih, povprečnem podjetnikovem dohodku in povprečnem podjetnikovem dohodku na zaposlenega v letu 2016 po posamezni dejavnosti.

Preglednica 22: Primerjava izbranih kazalnikov za kmetije z DD, samostojne podjetnike in Mikro podjetja

Kazalnik	KMG DD	SP	MikroP
Povprečni podjetnikov dohodek	3.500	6.065	12.693
Povprečno št. zaposlenih	4,25	0,7	2,33
Povprečni podjetnikov dohodek na zaposlenega	824	8.650	5.452

Ob analizi dobljenih rezultatov se zavedamo, da lahko komentiramo dejansko samo razrede velikosti in iz tega izhajajoče trende, kajti podatki o dohodkih DD in tudi prijavljenih dejavnosti so zaradi načina zbiranja analitično premalo natančni, da bi dejansko lahko neposredno medsebojno primerjali oba modela izvajanja dejavnosti. Pri podatkih o dohodku iz naslova DD na kmetiji je potrebno upoštevati, da so v RKG registrirani ustvarjeni dohodki iz naslova DD prikazani kot skupni dohodek vseh DD na enem kmetijskem gospodarstvu. Pri subjektih, ki imajo prijavljeno dejavnost, pa ravno tako velja, da v poslovnih poročilih izkazani dohodni niso razdeljeni po posameznih prijavljenih dejavnostih, ampak predstavljajo seštevek vseh dohodkov, ustvarjenih v poslovnem letu, zato je tovrstna primerjava do neke mere sprejemljiva.

- Primerjave med s.p. in mikro podjetji kažejo, da se z izbranimi dejavnostmi ukvarja nekaj več s.p. kot pa mikro podjetij, pri čemer je razporeditev po dejavnosti znotraj posamezne skupine zelo različna, vendar vseeno lahko opazimo določeno koncentriranje števila pri podobnih dejavnostih.
- Povprečni podjetnikov dohodek je v skupini mikro podjetij dvakrat večji kot pri s.p., vendar je tudi povprečna čista izguba bistveno večja, tako da sta povprečna čista poslovna izida primerljiva.
- Zaradi nižjih povprečnih stroškov dela s.p. izkazujejo praktično v vseh dejavnostih bistveno višji dohodek na zaposlenega.
- Ko primerjamo dohodkovnost primerljivih dejavnosti na ravni podjetnikovega dohodka, ki se izvajajo kot DD na kmetiji ali pa kot prijavljena dejavnost, lahko ugotovimo, da je dosežen povprečni podjetnikov dohodek in povprečni podjetnikov dohodek na zaposlenega pri subjektih, ki imajo prijavljeno dejavnost, višji kot na kmetijah z DD.
- V povprečju pa kmetije z DD nudijo zaposlitev večjemu številu svojih članov, kot pa delodajalci drugih organizacijskih oblik.

4.7.2 Analiza sistema dajatev za socialno varnost pri nosilcih DD na kmetiji

V okviru analize sistema dajatev iz naslova prispevkov za socialno varnost smo se se naslonili na naslednje spletne vire:

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/Dopolnilne_dejavnosti/delavnica_9_10_okt14_vehovar.pdf

<http://www.kgzs.si/GV/Aktualno/V-srediscu/Novica/ArticleId/3572/Na-kratko-o-vkljucitvi-v-socialna-zavarovanja-za-kmete.aspx>

V primeru da je nosilec DD obvezno zdravstveno zavarovan kot kmet oziroma oseba, ki opravlja kmetijsko dejavnost, velja, da je **kmečki zavarovanec**. V tem primeru prispevki za socialno varnost vključujejo:

- prispevek za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje in
- prispevek za starševsko varstvo.

V tem primeru nosilcu DD ni potrebno dodatno zavarovanje za poškodbo pri delu in poklicno bolezen in tako ni naslova opravljanja DD ne plačuje dodatnih prispevkov za socialno varnost.

V vseh ostalih primerih, ko je nosilec DD obvezno zdravstveno zavarovan po drugi osnovi, pa je obvezen, neglede na fizični obseg DD dejavnosti in ustvarjen dohodek, skleniti Zavarovanje za poškodbo pri delu in poklicno bolezen, za katerega mesečni prispevek znaša 8,09 eur. Poleg tega pa mora tak nosilec v skladu s 55. členom Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju mesečno prispevati še 24,27 eur prispevka po sistemu »vsako delo šteje«, kar pomeni, da je skupni mesečni znesek 32,36 €ur oz. na letni ravni 388,32 eur.

Če upoštevamo, da je povprečni dohodek na zaposlenega v DD 824 eur (poglavje 4.7.1) znaša prispevek za socialno varnost kar 47% ustvarjenega dohodka na zaposlenega v DD, kar pri DD z nizko donosnostjo upravičeno poraja vprašanje o gospodarnosti same DD. Za DD z dejansko izkazano nizkimi ustvarjenimi dohodki, bi bilo zato smotrno plačilo dodatnih prispevkov za socialno varnost vezati na dejansko ugotovljen prihodek, saj bi s tem dosegli bolj uravnoteženo obremenitev z obveznimi dajatvami.

5 ANALIZA IN VREDNOTENJE TUJIH PRAKS

Identifikacijo razmer in pogojev za opravljanje DD v Avstriji in Italiji ter ovrednotenje njihove razmejitve med kmetijsko dejavnostjo in DD smo opravili na podlagi dostopne literature, predvsem zakonodajnih dokumentov, ki smo jih lahko našli na spletu. V primeru ureditve v Avstriji smo uspeli opraviti tudi intervju s predstavniki Kmetijske zbornice avstrijske Koroške, medtem ko nam tovrstnega kontakta s predstavniki v Italiji, kljub več poskusom, ni uspelo vzpostaviti.

5.1 ITALIJA

Pri analizi situacije v Italiji smo se naslonili na naslednje spletne vire:

Temeljni zakonodajni dokument, ki ureja področje DD, je: Zakonodajni odlok z dne 18. maja 2001, št. 228 "Usmerjanje in posodobitev kmetijskega sektorja v skladu s členom 7 Zakona št. 57 z dne 5. marca 2001".

V tem odloku je opredeljeno, da kmetovalec – podjetnik, ki je lahko fizična oseba, osebna ali kapitalska družba, izvaja eno od naslednjih dejavnosti: obdelovanje zemljišča, gozdarstvo, vzreja živali in z glavno kmetijsko dejavnostjo povezane aktivnosti. Slednje so vezane na pripravo, konzerviranje, predelavo, trženje in promocijo proizvodov, pretežno pridobljenih z obdelovanjem zemljišča in gozda ter vzrejo živali. Gre tudi za aktivnosti, usmerjene k dobavi dobrin ali storitev z uporabo opreme in sredstev na kmetiji, ki se običajno uporabljajo v kmetijski dejavnosti, kamor spadajo tudi aktivnosti promocije ozemlja, podeželske in gozdne dediščine oz. sprejema gostov in gostoljubnosti, kot je opredeljeno z zakonom (Zakon: 5. december 1985, št. 730 – dejavnost kmečkega turizma).

Pri tem je postavljen pogoj, da obstaja dvojna povezava: povezane dejavnosti opravlja ista oseba kot glavno kmetijsko dejavnost (subjektivna povezava) ter povezane dejavnosti se izvajajo z uporabo opreme in virov na kmetiji (objektivna povezava).

Pogoji za izvajanje in sistem obdavčitve

Pri izvajanju DD je pomembno, da DD na kmetiji ne smejo prevzeti primata glavni kmetijski dejavnosti (postanejo dohodkovno pomembnejše) oz. se v njenem izvajanju v glavnem uporabljajo sredstva in oprema, ki je na razpolago na kmetiji.

Če kmetijski proizvodi in njihova predelava sodijo na spodnji seznam, je davčni sistem enak kot za osnovno kmetijsko dejavnost (sistem pavšalne obdavčitve).

Seznam dovoljenih vrst predelave in proizvodov (Klasifikacija Adeco 2007):

- proizvodnja mesa in proizvodov od zakola živali;
- proizvodnja suhih mesnin, soljenih ali dimljenih, proizvodnja klobas in salam;
- obdelava in konzerviranje krompirja z izjemo nekaterih industrijskih proizvodov;
- proizvodnja suhega sadja in zelenjave;
- obdelava in konzerviranje sadja in zelenjave;
- proizvodnja oljčnega olja in oljnih semen;
- proizvodnja olja iz koruznih semen;
- higienska obdelava mleka in proizvodnja prvih derivatov iz mleka;
- obdelava žit;
- proizvodnja moke ali zdroba iz suhih zrnatih stročnic, korenovk in gomoljnic ali sadja z užitno lupino;

- proizvodnja kruha;
- proizvodnja suhih in svežih testenin;
- proizvodnja vina;
- proizvodnja vinskega tropinovca;
- proizvodnja kisa;
- proizvodnja sadnega mošta in drugih sadnih vin;
- proizvodnja sladu in piva;
- sušenje zdravilnih zelišč;
- obdelava, čiščenje in pakiranje medu;
- proizvodnja sadnih sirupov;
- konzerviranje rib, rakov in mehkužcev, celih, z zmrzovanjem, globokim zmrzovanjem, sušenjem, dimljenjem, soljenjem, potapljanjem v slanico ter proizvodnja ribjih filejev;
- obdelava proizvodov, pridobljenih z obdelavo (zemljišč) iz določenih razredov, in tistih, ki izhajajo iz aktivnosti, zgoraj naštetih skupin in razredov;
- obdelava proizvodov, ki izhajajo iz gozdarske dejavnosti določenih razredov, vključno z žaganjem in zmanjševanjem hlodov, desk, tramov in drugih podobnih izdelkov, vključno z izdelki, polizdelki in žagovino.

Če kmetijski proizvodi in z njimi povezana predelava niso vključeni na seznam, a gre za primarno predelavo ali obdelavo, davčni režim tudi tu zagotavlja 15 % pavšalno obdavčitev (primer: predelava medu v bonbone).

Če pride do nadaljnje obdelave, je davčni sistem enak kot za pravne osebe (primer: podjetje, ki mleko pretvori v jogurt in nato v sladoled).

Vendar pa je zakonodajna ureditev v Italiji drugačna kot je v Sloveniji, saj imajo zvezne dežele na področju dopolnilnih dejavnosti svoje zakonodajne pristojnosti. Tako je vsaka izmed 20 dežel postavila svoja zakonodajna pravila glede dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki pa v grobem slonijo na skupnih pravnih okvirih Zakonodajnega odloka z dne 18. maja 2001. Zakonodaja odgovarja deželnim regijskim značilnostim. Poleg tega pa so določena pravila predpisujejo tudi še na ravni pokrajine.

Posebna zakonodajna ureditev velja zlasti za dejavnost turizma na kmetiji (agriturismo). Tu velja, da dežele ob upoštevanju značilnosti svojega ozemlja ali njegovih delov – t.i. provinc, narekujejo merila, omejitve in upravne obveznosti za dejavnosti turizma na kmetiji, vendar generalno velja, da proizvodi in pijače, ki se pridelujejo in predelujejo na kmetiji, pa tudi tiste, pridobljene iz surovin kmetije in pridobljene z zunanjo obdelavo, štejejo za proizvedene na kmetiji.

Ravno tako so dežele tiste, ki določijo obseg turistične dejavnosti, da zaradi nje osnovna kmetijska dejavnost ne bi izgubila statusa prevladujoče dejavnosti. Tu se kot osnovni kriterij upošteva poraba časa za DD. V vsakem primeru pa velja, da je osnovna kmetijska dejavnost prevladujoča, če dejavnost sprejemanja in postrežbe gostov – gostoljubje ne presega kapacitete oskrbe 10 oseb.

Tudi za izvajanje dejavnosti turizma na kmetiji obstaja možnost obdavčitve dohodka po pavšalu, ki je ocenjen na podlagi razpoložljivih kapacitet. V tem primeru kmetom ni potrebno izdajati računov.

V nadaljevanju podajamo bolj podrobno predstavitev sistema dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji za nam najbližjo italijansko deželo, deželo Furlanija – Julijska krajina.

Dežela Furlanija – Julijska krajina predpisuje upravljanje kmečkega turizma z deželnim zakonom z dne 22. junija 1996, št. 22. Ta zakon ureja tudi deželni zakon z dne 27. novembra 2006, št. 24, ki ureja dodeljevanje nepovratnih sredstev za izvajalce kmečkega turizma in Uredbo o izvajanju deželnega zakona z dne 4. novembra 1996.

Za začetek dejavnosti kmečkega turizma se je treba registrirati na seznam kmetijsko gospodarskih subjektov, ustanovljenem na sedežu registra podjetij gospodarske zbornice vsake pokrajine. Če želite biti vključeni v ta seznam, morate predložiti vlogo in priložiti:

- podroben opis družbe in seznam dejavnosti, ki jih namerava izvesti;
- potrdilo, da ste opravili tečaj usposabljanja (najmanj 90 ur poklicnega usposabljanja za kmečki turizem) ali potrdilo o zavezanosti k udeležbi na tečaju;

Ko je vloga za vpis na seznam predložena, pristojna občina izda dovoljenje za dejavnost kmečkega turizma. Za izdajo tega dovoljenja morajo podjetniki predložiti vlogo, ki vključuje:

- potrdilo o registraciji na zgornjem seznamu;
- opis dejavnosti, za katere se zahteva dovoljenje;
- odločba, ki jo je izdala Agencija za zdravstvene storitve (ASS), glede primernosti prostorov, ki se uporabljajo za kmečki turizem;

Župan izda sklep o odobritvi ali zavrnitvi v 60 dneh od prejema.

Najpomembnejše posebnosti, ki se nanašajo na deželo Furlanijo, so:

Obveznosti: osebe, pooblaščenice za izvajanje kmečkega turizma, morajo:

- postaviti na vidno mesto:
  - a) pridobljeno občinsko pooblastilo za opravljanje kmečkega turizma,
  - b) cenike proizvodov in storitev,
  - c) odločbo ASS in
  - d) deželno znamko kmečkega turizma;
- sporočiti Deželnemu direktoratu za trgovino in turizem zaračunane cene, ki se izračunavajo v skladu s 1. členom zakona z dne 25. avgusta 1991, št. 284;
- upoštevati omejitve in postopke, navedene v občinskem pooblastilu;
- voditi evidenco, ki vsebuje podrobnosti o nastanitvah, z datumi prihoda in odhoda ter upoštevanjem določb 109. člena deželnega zakona št. 773/1931;
- v 30 dneh od dogodka sporočiti županu in pristojni ASS prenehanje ali začasno ukinitve dejavnosti kmečkega turizma.

Higiensko-sanitarni standardi: prostori, ki se uporabljajo za kmečki turizem, morajo biti v skladu z minimalnimi parametri, ki jih določajo občinski gradbeni predpisi za bivalna stanovanja.

Prenočišča: dovoljeno je sprejeti do 30 oseb v do 15 sobah. Prenočišče na prostem lahko določi največ 20 počivališč.

Uporaba obrokov in pijač: pri uporabi sestavin za pripravo hrane je treba upoštevati naslednje omejitve, gledano v letni porabi:

- najmanj 60% porabe lastnih izdelkov za turistične kmetije do 300 m nadmorske višine, znižano na 40% porabe za turistične kmetije na nadmorski višini od 301 do 500 m nadmorske višine in tiste turistične kmetije, ki ležijo v krajinskih parkih ali naravnih rezervatih ali območjih s posebnim pomenom, opredeljenih v Načrtih za ohranjanje in razvoj Tržaške pokrajine, in zmanjšano na 25% porabe za turistične kmetije, ki ležijo nad 500 m nadmorske višine;
- največ 25% dovoljene uporabe deželnih proizvodov, kupljenih od drugih posameznih kmetij ali članov Furlanije-Juljske krajine ali pri sodelujočih podjetjih v konzorciju lokalnih proizvodov za turistične kmetije, ki ležijo do 300 m nadmorske višine, poraba se poveča na 45% za turistične kmetije, ki ležijo na nadmorski višini 301 do 500 m in tiste turistične kmetije, ki ležijo v krajinskih parkih ali naravnih rezervatih ali območjih s posebnim pomenom, opredeljenih v Načrtih za ohranjanje in razvoj Tržaške pokrajine in se poveča na 60% za porabe za turistične kmetije, ki ležijo nad 500 m nadmorske višine;
- največ 15% poraba proizvodov, kupljenih na prostem trgu.

Gostinska dejavnost je omejena na največ 210 odprtih dni na leto. Za gostinsko dejavnost, ki temelji na pečenih ali kuhanih jedeh, je določena najvišja omejitev zmogljivosti 80 sedežev. Ta omejitev se lahko poveča do največ 140 sedežev, če se dejavnost restavracije izvaja sezonsko in ne presega 120 dni stalne uporabe.

Kakovost turističnih kmetij: razvrstitev po kakovosti se določi z dodelitvijo od 1 do 5 marjetic v skladu z merili, določenimi v 13. členu 3. odstavka Uredbe o izvajanju deželne prava.

5.2 AVSTRIJA

V Avstriji, podobno kot v Sloveniji, velja, da izvajanje osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti ne velja zakonodaja, ki ureja izvajanje pridobitnih gospodarskih dejavnosti. Med osnovne kmetijske dejavnosti sodita tudi lov in ribogojstvo. Ob tem je dovoljen tudi dokup vseh vrst osnovnih rastlinskih proizvodov z izjemo grozdja in vina v količinah, katerih vrednost ne presega 25% vrednosti lastnih proizvedenih rastlinskih proizvodov. Ni pa dovoljen dokup živalskih proizvodov (npr. jajc, prašičev, svinjskih polovic), ki bi bili namenjeni neposredni nadaljnji prodaji. Da ne prihaja do dvoma kaj so osnovni kmetijski proizvodi in kaj velja za predelane, za katere ta pravile ne veljajo več, je izdelan ločen seznam vseh osnovnih kmetijskih proizvodov.

V Avstriji za dopolnilne (**stranske/pomožne**) dejavnosti velja, da morajo biti dohodkovno in s tem davčno podrejene osnovni (glavni) kmetijski dejavnosti. Tako opredeljujoče definicije za izvajanje stranske dejavnosti podaja pristojna davčna zakonodaja. Če to ni izpolnjeno, potem taka dejavnost velja za prevladujočo gospodarsko dejavnost, ki jo ureja nekmetijska davčna zakonodaja.

O stranski/pomožni kmetijski in gozdarski dejavnosti **z vidika davčne zakonodaje** govorimo, če:

- jo je mogoče izvajati z uporabo sredstev, ki so na voljo v kmetijstvu;
- je absorbirana v glavni kmetijski dejavnosti, zato se celotna stranska dejavnost šteje za kmetijsko oz. gozdarsko;
- je gospodarsko podrejena glavni dejavnosti (za preverjanje podrejenosti se uporablja obseg prodaje);
- se glede na splošno podobo in okoliščine ocenjuje, da gre za pomožno kmetijsko in gozdarsko dejavnost.

Gospodarska podreditev:

Gospodarska podreditev se lahko prizna brez dokazil, če je obseg osnovnih kmetijskih in gozdnih površin najmanj 5 ha ali vsaj 1 ha vinogradniških oz. drugih hortikulturnih površin, dohodki stranske dejavnosti pa v skupnem letnem znesku ne presegajo 33.000 EUR (vključno z DDV). Ta meja ne velja za t.i. Buschenschank kmetije (po zakonu Jožefa II. so to kmetije v upravljanju vinogradnika, ki imajo majhno število ležišč in kjer lahko gostom nudijo domačo pijačo, hladno hrano). Če je znesek 33.000 EUR presežen, je potrebna davčna presoja in stranska dejavnost velja za komercialno, če njeni prihodki od prodaje presegajo 25 % skupnega prometa kmetije. Tudi če kriterij prihodka od prodaje ni presežen, pa v primeru, da je dokupljen delež za prodajo namenjenih proizvodov večji kot 25%, tudi velja, da gre za komercialno dejavnost.

Primeri stranske/pomožne kmetijske in gozdarske dejavnosti:

- predelava in trženje večinoma lastnih osnovnih proizvodov,
- gostinska dejavnost na planini,
- zimska služba,

- svetovanje za točo.

Ob tem velja, da formalna prijava stranske dejavnosti ni potrebna, potrebno pa je vsako ukvarjanje s stransko dejavnostjo oz. dohodek iz tega naslova prijaviti **za namene socialnih dajatev**. Namreč prispevek za socialno zavarovanje se plača od prvega ustvarjenega evra prihodka iz opravljanja stranske dejavnosti. Kmetje morajo Zavodu za socialno varstvo poročati o dohodku pomožne dejavnosti do 30. aprila v tekočem letu. Če ta rok zamudijo, jim je naloženo doplačilo v višini 5 % osnovnega zneska, ki ga morajo plačati, to je 30 % dohodka stranske dejavnosti (vključno z DDV in brez upoštevanja stroškov).

Katalog pomožnih kmetijskih in gozdarskih dejavnosti:

sekundarna dejavnosti brez obveznosti ločenega prispevka:

- Buschenschank kmetije, ki se ukvarjajo z vinarstvom;
- izposoja strojev v inter-logističnem sektorju z uporabo ÖKL (avstrijski kuratorij za kmetijsko tehniko in razvoj kmetijstva) tarif brez odbitka osebnega dela. Stranka se mora prav tako ukvarjati s kmetijsko in gozdno dejavnostjo;

stranske dejavnosti z upoštevanjem enkratnega neobdavčenega letnega zneska v višini 3700 EUR:

- predelava in trženje večinoma lastnih naravnih proizvodov;
- Buschenschank kmetije, ki se ukvarjajo s pridelavo mošta;
- gostinska dejavnost na planini;
- oddaja zasebnih sob v obliki »počitnic na kmetiji«;

stranske aktivnosti ne glede na višino dohodka:

- prevoz tovora in najem nosilcev;
- osebne storitve za druga kmetijska in gozdarska podjetja;
- komunalne storitve:
  - o nega kmetijskih rastlin,
  - o recikliranje organskih odpadkov,
  - o zimska služba,
- druge dejavnosti:
  - o tetoviranje svinj,
  - o gozdni delavci,
  - o vzorčenje mleka,
  - o osemenjevanje,
- dejavnosti v okviru zagotavljanja kakovosti:
  - o klasifikacija mesa,
  - o svetovalec za semena in sorte,
  - o rejec, skrbnik plemenskih živali,
  - o cenilec za točo,
  - o svetovanje za točo,
  - o kmetijske in gozdarske svetovalne in izobraževalne dejavnosti,
- omejene dejavnosti:
  - o na temeljih spretnosti in znanj kmečkega poklica (npr. pletilec košar, rezbarjenje lesa),
  - o vzdrževalna dela v zasebnih vrtovih,
  - o peka piškotov po naročilu,
- dejavnosti kmetijskega in gozdarskega strokovnjaka;
- sekundarna zaposlitev po 5. členu Zakona o kmetijskih delavcih.

Za izvajanje stranskih dejavnosti, z nekaj izjemami, ne velja nobena druga omejitev razen dohodkovna podrejenost, kar pomeni, da ugotovljeni dohodki vseh stranskih dejavnosti ne smejo presegati skupno 33.000 EUR in/ali 49 % ugotovljenega ali pavšalno ocenjenega dohodka glavne kmetijske in gozdarske

dejavnosti. Edina omejitev velja za kmetije, ki sočasno nudijo prenočišča in pogostitev s hrano. V tem primeru taka kmetija ne sme razpolagati z več kot 10 posteljami.

Ravno tako ne velja omejitev glede izvora surovin za opravljanje stranske dejavnosti. Surovine lahko izvirajo iz lastne kmetije ali pa se jih kupuje na trgu. Po drugi strani pa velja, da je potrebno evidentirati vse denarne tokove (nakupe in prodaje) od prvega evra dalje. Podobno je potrebno evidentirati tudi vso porabo lastno proizvedenih surovin.

6 ANKETIRANJE KMETOV IN PREDSTAVNIKOV INŠTITUCIJ

6.1 Anketiranje nosilcev DD

Ker smo v razgovoru z naročnikom skupaj ugotovili, da bo samo izvajanje intervjujev na izbranem vzorcu kmetij podalo preveč skromen vpogled v stališča kmetov do sprememb v sistemu, smo se dogovorili, da za potrebe pridobivanja informacije oz. mnenja o spremembi Uredbe večjega števila kmetij z DD izvedemo tudi spletno anketo. V nadaljevanju so predstavljeni rezultati analiz, ki podajajo skupne ugotovitve, ki smo jih pridobili tako iz intervjujev kot anket.

Intervjuji na kmetijah z DD so potekali na podlagi pol-strukturiranega vprašalnika. Pri izboru kmetij z DD smo zasledovali več kriterijev, kot so: pripravljenost za sodelovanje v raziskavi, vrsta prijavljene DD, lokacija ipd. Obiskali smo kmetije, ki se ukvarjajo z različnimi DD in so tudi locirane v različnih upravnih enotah oz. regijah po Sloveniji. Intervjuji so se izvajali v obdobju od aprila 2017 do februarja 2018, skupaj pa je bilo intervjuvanih 10 predstavnikov kmetij. DD, s katerimi so se na intervjuvanih kmetijah ukvarjali, so bile naslednje:

- turistična dejavnost na kmetiji (3 kmetije), muzejska hiša,
- predelava mleka in ogled kmetije,
- predelava zelenjave,
- predelava mesa,
- usluge s kmetijsko mehanizacijo,
- proizvodnja kisa in čaja,
- druga predelava sadja in zelenjave,
- vlaganje oljk.

Za pripravo in izvedbo ankete smo uporabili odprtokodno aplikacijo 1KA Centra za družboslovno informatiko Fakultete za družbene vede (www.1ka.si), ki je namenjena spletnemu anketiranju. Anketa je bila na spletu dostopna za izpolnjevanje od decembra 2017 do marca 2018. V tem času sta anketo v obsegu, ki omogoča analizo, izpolnili 102 kmetiji z DD. Kmetije smo za izpolnjevanje ankete informirali in nagovarjali s pomočjo naročnika, ki je povabilo k izpolnjevanju anket posredoval po svojih informacijskih kanalih: prek informacij, ki jih je naprej posredovala Kmetijsko gozdarska zbornica, prek e-informacij Mreže za podeželje ter Društva za razvoj slovenskega podeželja ipd.

V nadaljevanju predstavljamo rezultate Ankete o spremembah Uredbe o DD na kmetijah (vsebina ankete je v Prilogi 2).

Kmetije, ki so sodelovale v anketi, so iz različnih statističnih regij v Sloveniji, zastopanost kmetij posamezne regije pa se precej razlikuje. Najbolj množično so v anketi sodelovale kmetije z Gorenjske statistične regije (40 % sodelujočih kmetij), ki so jim z 10 % sledile kmetije Obalno-kraške statistične regije, zatem pa s slabimi 8 % kmetije z območja Jugovzhodne Slovenije in Savinjske statistične regije. Svoje odgovore so s 7 % deležem prispevale tudi kmetije Osrednjeslovenske in Posavske statistične regije ter Goriške in Pomurske statistične regije s slabim 5 % deležem. Odgovore sta prispevali še dve kmetiji s Koroškega ter ena iz Primorsko-notranjske statistične regije. V anketi niso sodelovale le kmetije iz Zasavske statistične regije.

Preglednica 23: Regionalna zastopanost kmetij, ki so sodelovale v anketi.

statistična regija	št. kmetij	delež (%)
Gorenjska	41	40,20
Obalno-kraška	10	9,80
Jugovzhodna Slovenija	8	7,84
Podravska	8	7,84
Savinjska	8	7,84
Osrednjeslovenska	7	6,86
Posavska	7	6,86
Goriška	5	4,90
Pomurska	5	4,90
Koroška	2	1,96
Primorsko-notranjska	1	0,98
Zasavska	0	0,00
skupaj	102	100,00

Preglednica 24: Velikostna struktura kmetij, ki so sodelovale v anketi.

velikostni razred kmetije (KZU)	št. kmetij	Delež (%)
do 2 ha	4	3,92
2 do 4,9 ha	16	15,69
5 do 9,9 ha	30	29,41
10 do 20 ha	32	31,37
nad 20 ha	18	17,65
brez odgovora	2	1,96
skupaj	102	100,00

V anketi je sodelovalo največ kmetij velikostnega razreda od 10 do 20 ha KZU (31,4 %), sledile so kmetije velikosti od 5 do 9,9 ha KZU z 29,4 % deležem. Najmanj kmetij, ki so v anketi odgovarjale, sodi v najnižji velikostni razred do 2 ha (slabih 4 %).

V anketi sodelujoče kmetije so bile različno proizvodno usmerjene, kar prikazuje preglednica 22.

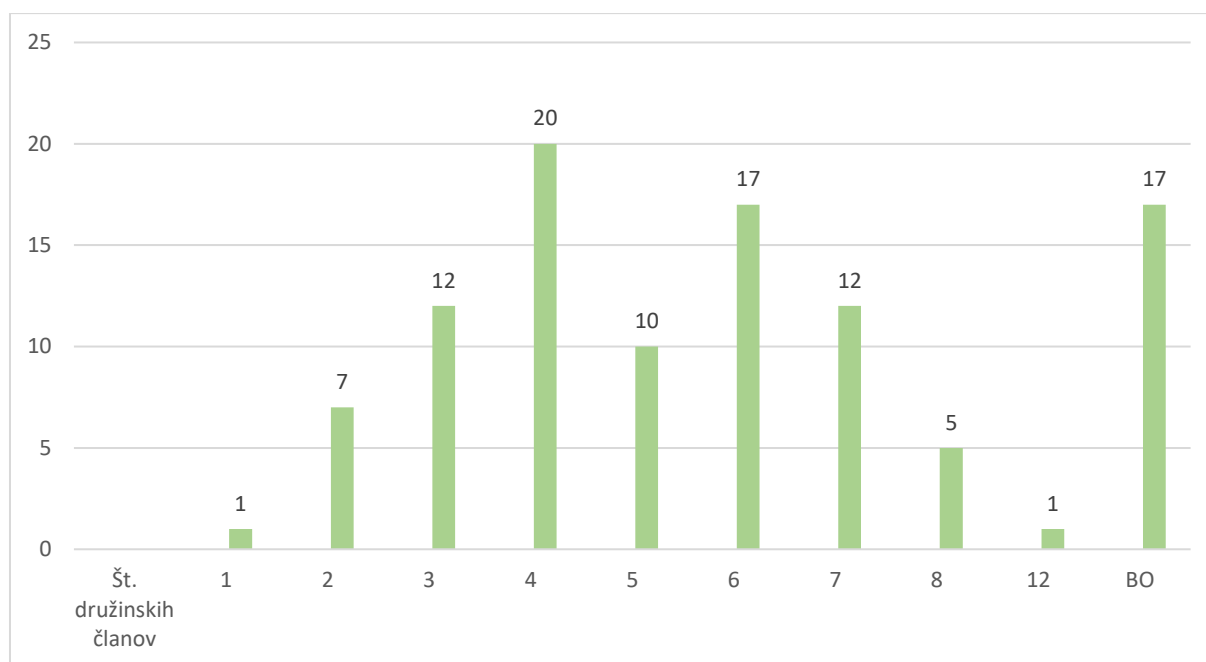
Preglednica 25: Proizvodna usmerjenost v anketi sodelujočih kmetij.

proizvodna usmeritev kmetije	št. kmetij	delež (%)
pretežno živinorejska	41	40,20
poljedelska	5	4,90
sadjarska	6	5,88
vinogradniška	7	6,86
zelenjadarska	4	3,92
mešano	27	26,47
drugo*	12	11,76
skupaj	102	100,00

*Turizem na kmetiji – 3 kmetije (2,9 %), zeliščarstvo – 3 kmetije (2,9 %), gozdarstvo – 2 kmetiji (2,0 %), gostinstvo, prehrana 2 – kmetiji (2,0 %), oljkarstvo – 2 kmetiji (1,0 %) in pridelava kalčkov – 1 kmetija (1,0 %).

Kmetije z DD, ki so izpolnile anketo, se razlikujejo po svoji proizvodni usmeritvi osnovne kmetijske dejavnosti. Prevladujoč delež kmetij (40,2 % vseh) je živinorejski, tem pa so sledile kmetije z mešano proizvodno usmeritvijo. Ostale proizvodne usmeritve so bile zastopane v manjšem deležu.

Slika 27: Število družinskih članov na anketiranih kmetijah.

Med anketiranimi kmetijami z DD prevladujejo tiste s štirimi družinskimi člani (20 anketiranih kmetij), sledijo kmetije s šestimi družinskimi člani (skupaj 17 kmetij) ter enako število kmetij s po tremi ali sedmimi družinskimi člani (v vsaki skupini po 12 kmetij). V anketo je bila vključena tudi družina z 12 družinskimi člani ter ena kmetija z enim samim članom, 7 anketiranih kmetij pa je imelo dva družinska člana. 17 anketiranih kmetij števila družinskih članov ni posredovalo.

6.2 Analiza odziva kmetov na spremembe Uredbe po 1. 1. 2016

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je spremembe Uredbe o DD na kmetijah dokončno pripravilo v letu 2015. Uredba je bila sprejeta in objavljena v Uradnem listu RS, št.57/15, kot datum začetka njene veljavnosti je bil opredeljen 15. 8. 2015. Nosilci kmetijske dejavnosti so morali opravljanje svoje prijavljene DD uskladiti z določbami te Uredbe najpozneje do 1. 1. 2016.

Vpogleda, kaj so spremembe Uredbe pomenile za kmetije z obstoječimi prijavljenimi DD oz. kaj so od nosilcev DD zahtevale ni, zato je bila pridobitev povratnih informacij kmetov tudi eden od ciljev našega projekta. Metodološko smo odziv kmetov na spremembe Uredbe preverjali na dva načina:

- z intervjuji z nosilci oz. družinskimi člani kmetij s prijavljeno DD;
- s spletno anketo, na katero so odgovarjali nosilci oz. družinski člani kmetij s prijavljeno DD.

6.2.1 Seznanjanje kmetij s spremembo Uredbe in potrebnim prilagajanjem prijave DD ter vpliv teh sprememb na delovanje in razvoj DD

Spremembe Uredbe so zahtevale od nosilcev prijavljene DD na kmetijah, da preverijo, ali morajo glede na spremenjeno Uredbo karkoli spremeniti ali prilagoditi. Predvidevali smo, da so do informacij o tem prihajali na različne načine in po različnih informacijskih kanalih. V nadaljevanju predstavljamo odgovore anketiranih o načinu seznanitve o potrebnih prilagoditvah.

Preglednica 26: Odgovori na vprašanje, kako so se kmetije z DD seznanile s spremembami Uredbe (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).

vir informacij o spremembi Uredbe	št. kmetij	delež (%)
iz medijev	40	30,77
preko Kmetijske svetovalne službe (KSS)	42	32,31
preko strokovnega združenja	10	7,69
obvestilo upravne enote na dom	21	16,15
obvestilo MKGP na dom	2	1,54
drugo*	13	10,00
brez odgovora	2	1,54
skupaj	130	100,00

*Anketiranci so za spremembo Uredbe izvedeli na drugačne načine: prek razvojne agencije (ICRA Idrija), prek klica z upravne enote, prek novice na internetu, na strokovnem predavanju, od inšpektorja, prek prejetih elektronskih novic, prek SK Bled ter preko Združenja turističnih kmetij.

Kmetije, ki so sodelovale v anketi, so za spremembe Uredbe izvedele pretežno prek KSS na svojem območju ali preko različnih medijev. Manjši delež kmetij se je s spremembami seznanil prek obvestila upravne enote ali strokovnega združenja, ki so ga prejeli na dom. Posamezne kmetije so se o spremembah seznanile tudi na organiziranih strokovnih predavanjih, prek inšpekcije, pa tudi prek lokalne razvojne agencije ter klica z upravne enote ali strokovnega združenja.

Spremenjena Uredba je od kmetov zahtevala določene spremembe oz. prilagoditve. Kaj so morali v zvezi z dopolnilno dejavnostjo na kmetiji na podlagi spremenjene Uredbe predružačiti, smo vprašali tudi anketirane, njihove odgovore pa predstavljamo v nadaljevanju.

Pretežni del anketiranih in intervjuvanih kmetij z DD zaradi spremembe Uredbe ni spreminjal prijave dejavnosti oz. je bila morebitna sprememba le prešifriranje dejavnosti. Naslednja skupina so tisti, ki so po novem šifrantu prijavi eno ali več DD in se z njo/njimi tudi začeli ukvarjati. Več anketiranih/intervjuvanih je navedlo, da so ob spremembi Uredbe tudi razširili obseg svoje obstoječe dejavnosti. Kmetije so z novega šifranta po spremembi prijave tudi nove dejavnosti, ki jih sicer ne izvajajo, prav tako pa je določeno število kmetij ob teh spremembah odjavilo DD, ki jih nikoli niso zares izvajali. Kmetije so ob teh spremembah Uredbe opustile tudi nekatere DD, ki so jih do takrat izvajale, npr. žganjekuho, zaradi potrebnih novih postopkov in naložb, ki niso bile smotrne.

Preglednica 27: Spremembe, ki so jih anketirani v zvezi s prijavo DD naredili zaradi sprememb Uredbe (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).

sprememba v prijavi DD zaradi nove Uredbe	Prijavljena DD na kmetiji					št. kmetij skupaj
	DD1	DD2	DD3	DD4	DD5	
Prijavili smo dodatno vrsto DD s seznama, a je ne izvajamo.	4	4	3	0	0	11
Prijavili smo dodatno vrsto DD in se s to dodatno začeli tudi ukvarjati.	7	4	4	4	0	19
S seznamu prijavljenih dejavnosti na naši kmetiji smo določene dejavnosti, ki jih nismo nikoli izvajali, črtali.**	3	3	1	1	0	8
S seznamu prijavljenih dejavnosti na naši kmetiji smo določene dejavnosti, ki smo jih do takrat tudi izvajali, opustili.***	5	1	2	0	1	9
Obseg obstoječe DD smo razširili.****	7	3	4	1	2	17
Obseg obstoječe DD smo zmanjšali.*****	4	2	3	1	1	11
Nič nismo spreminjali.	40	9	7	5	5	66
Nič nismo spreminjali, prišlo je le do prešifriranja dejavnosti.	15	9	9	5	5	43
drugo*	5	2	1	0	0	8

Dejanski odgovori anketirancev:

*»Dodatne evidence, poročanje na UE, prehod na s.p., takrat smo prvič registrirali dopolnilno dejavnost.«;

**»Podrobnejša klasifikacija predelave živil, predelava žit, predelava čajev, prodaja na stojnicah, žganjekuha, sečnja.«;

***»Kvačkani izdelki, peka peciva, predelava sadja, prodaja s sosednjih kmetij, žganjekuha (ker bi morali investirati za zadostitev novim pogojem), vse zaradi premajhnega obsega, peka kruha.«;

****»Ker se je povpraševanje po naših pridelkih povečalo, dobili smo dobre ocene na Dobrotah slovenskih kmetij, zaradi večjega povpraševanja, da smo kriti, zaradi stroškov zdravstvenih nadzorov, zaradi trošarin, ponudbo v tem smislu smo imeli že prej (muzejske zbirke), vendar smo to imeli le za svoje veselje in dušo; ko je bila možnost, smo jo še doregistrirali, ker prej v tej obliki to ni bilo možno.«;

*****»Smo jo morali zapreti in odpreti s.p., »manj jih imaš, manj inšpektorji letajo«, preobsežna administracija, ki ne doprinese dohodka kmetiji.«.

V preglednici 25 prikazujemo mnenje anketiranih o tem, kako spremembe Uredbe vplivajo na razvoj DD na kmetijah oz. ali imajo spremembe pozitiven ali negativen vpliv.

Preglednica 28: Odgovori anketiranih o vplivu sprememb Uredbe na razvoj DD na kmetijah.

vpliv sprememb Uredbe	št. kmetij	delež (%)
Spremembe pozitivno vplivajo na delovanje in razvoj DD na kmetiji.	8	7,84
Spremembe negativno vplivajo na delovanje in razvoj DD na kmetiji.	32	31,37
Spremembe nimajo vpliva na delovanje in razvoj DD na kmetiji.	55	53,92
Ni bilo odgovora.	7	6,86
skupaj	102	100,00

Največji delež v anketi sodelujočih kmetij z DD (slabih 54 % vseh) je menilo, da **spmembe Uredbe nimajo vpliva na delovanje in razvoj DD na kmetiji**.

Slaba tretjina vseh sodelujočih je bila mnenja, da **imajo spremembe Uredbe negativen vpliv**. Takšen odgovor so argumentirali na več načinov. Predvsem so anketirani poudarjali, da to pomeni dodatno administrativno delo in obveznosti. Omenjeno je bilo tudi, da spremembam ne uspe slediti niti inšpekcija (to se je izkazalo ob obisku inšpekcije na kmetiji), kaj šele kmetje, ki morajo poleg tega kmetijsko in DD še opravljati, administracije pa je že tako preveč in bi se marsikaj dalo poenostaviti. Odgovore v zvezi z zahtevano administracijo v nadaljevanju navajamo dobesedno tako, kot so jih zapisali anketirani.

- »Podnevi delamo, ponoči pa moramo izpolnjevati obrazce.«
- »Več je administracije, ki je še inšpektorji sami ne dohajajo, kaj šele kmet, ki naj bi se ukvarjal z obdelavo zemlje in nato predelavo pridelkov.«
- »Veliko časa porabimo za administracijo, namesto da bi ta čas porabili za delo. Administracija bi morali biti poenostavljena.«
- »Administracija – smo bolj papeški od papeža.«
- »Papirnata vojska in delo za birokrate.«
- »Mnogo preveč pisanja, ki po našem mnenju ni potrebno, saj moramo skrbeti za živino, pridelati zelenjavo in vino. Kmet nima časa za papirnato vojno. Menim, da bi bilo mogoče davke urediti pavšalno glede na obseg dejavnosti (npr. število stolov ali gostov na turistični kmetiji), kar je pogosto v tujini in ne zahteva potem vseh komplikacij z računi in drugih bedarij.«
- »Zaradi vse več administracije trpi osnovno delo na kmetiji.«
- »Preveč administracije, le da imajo delo službe nadzora. Brez veze. Predlagam pavšal, kot vsak normalno razgledan državljan.«
- »Sprememba Uredbe je bila čista farsa s strani pristojnih služb, saj je dopolnilnih dejavnosti na kmetijah veliko, kjer kmetujejo starejši in jim je vsaka dodatna administrativna ovira dodatno breme. Še za mlade je to veliko breme.«
- »Vsa ta dodatna birokracija in evidence so nepotrebne, saj je vse razvidno iz obstoječih baz (GERK, register živali, register KMG, subvencijska vloga, evidence ekološke kontrolne organizacije itd.). Da ne govorimo o ostalih evidencah, požarni, za vodo, HACCAP ... Vodenje raznih evidenc povzroča nepotrebno dodatno delo.«

Negativen vpliv spremembe Uredbe so anketirani poleg dodatne administracije utemeljevali tudi z drugimi navedbami.

- »Spremembe so povzročile, da smo morali preiti na s.p. poslovno obliko, kar pomeni večje stroške.«
- »Zaradi zmanjšanja dovoljenega števila mest v kampu je to pomenilo negativen vpliv na razvoj dejavnosti, saj onemogoča sprejem gostov prek magične številke 30.«
- »Sprememba Uredbe ni bila dobro premišljena in je povzročila precej dodatnega dela tako upravnim enotam (UE) kot kmetijam, ki so morale izvesti določene spremembe.«
- »Ne vidim potrebe, da moram vlagati zbirno vlogo zato, ker imam dopolnilno dejavnost predelave mesa. Na UE so mi rekli, da mi lahko odvzamejo pravico do dopolnilne dejavnosti, če tega ne vlagam. Raje sem se podredil, kot da se pravdam.«
- »Omejevanje dejavnosti ima negativen vpliv. Na primer: narediš kozolec, ki pa ga ne smeš pokriti s klasično kritino, ker ne moreš opravljati krovstva. Problematične so inšpekcije, davki, administracija ...«

- »Zaradi nove Uredbe nismo le izčrpani, smo pregoreli. Od kmetije se zahteva, da opravlja, kar zahteva zakon, nikogar pa ne zanima, koliko je na kmetiji delovno sposobnih, starejših, invalidov. Pred letom sem se že boril z depresijo. V delovni sezoni ni časa za pravi počitek, potem pa zahtevajo še vse te evidence, administracijo.«
- »Silijo nas, da se preoblikujemo iz s.p. v registrirano dopolnilno dejavnost.«
- »Dan ima 24 ur, na račun preobsežne administracije pa se da narediti precej manj. Posledično to pomeni tudi hude zdravstvene težave, pregorelost, izčrpanost. Ukvarjati se moramo s podrobnostmi in nepomembnimi malenkostmi, kar pomeni, da smo šli ekonomsko na slabše.«
- »Stalno živimo z bojznijo, da so se predpisi v kakem delu spremenili, pa tega nismo zasledili in bomo zaradi tega v prekršku in v primeru inšpekcije tudi kaznovani.«
- »Za majhen obseg dejavnosti so administrativne zahteve in stroški preveliki (stroški tudi, če ni nobenega prometa).«
- »Spremembe so v finančnem smislu povzročile več dajatev ne glede na prodajo. Določeni stroški so opredeljeni za vse enako, ne glede na velikost oz. obseg dejavnosti. To pomeni še manjši dohodek za kmetijo.«
- »V šifrantu dejavnosti niso zajete nekatere dejavnosti, ki so na kmetijah ali podeželju bile tradicionalne, zato zanje ni mogoče dobiti dovoljenja za opravljanje (kot npr. prenos tovorov s konji).«
- »Zaradi spremembe Uredbe je morala dopolnilna dejavnost preiti v s.p., kar pomeni višje stroške.«

Del tistih (slabih 8 % vseh anketiranih), ki so **spremenbe Uredbe ocenili kot pozitivne za razvoj DD**, je svoj odgovor še dodatno podkrepil

- »Z novo Uredbo so se poenostavile evidence za dokazovanje lastnih in dokupljenih surovin.«
- »Lahko smo se registrirali kot izletniška kmetija, pred tem so nas vodili kot okrepčevalnico in kasneje kot gostinsko dejavnost izven objekta, čeprav smo vseskozi delali enako, in sicer v času pašne sezone na planšariji na planini.«
- »Pozitiven vpliv spremembe Uredbe je dokaj širok nabor dejavnosti, ki se jih lahko opravlja, žal pa so spremembe tudi negativne zaradi dodatne prevelike papirologije.«
- »Spremembe omogočajo več možnosti.«

V anketi smo želeli preveriti tudi, ali imajo administrativne spremembe kakšne vplive na sodelovanje s posameznimi inštitucijami, svetovalno službo, inšpekcijskimi službami ipd. Odgovore na to zastavljeno vprašanje predstavljamo v preglednici 26.

Preglednica 29: Vpliv administrativnih sprememb.

Vpliv sprememb Uredbe na:	da		ne		brez odg.	
	št.	%	št.	%	št.	%
postopek prijave in sodelovanje z UE,	33	32,35	43	42,16	26	25,49
sodelovanje s KSS in strokovno svetovanje,	21	20,59	49	48,04	32	31,37
sodelovanje z inšpekcijskimi in drugimi nadzornimi inštitucijami,	36	35,29	38	37,25	28	27,45
drugo.*	14	13,73	77	77,49	9	8,82

*Kot druge vplive administrativnih sprememb so posamezni anketiranci navedli še: vpliv na zakonodajo, spremembe so negativno vplivale na družino ter omogočanje več zaposlitev v javnem sektorju.

Prevladujoče število anketiranih je bilo mnenja (skupaj 130 odgovorov), da spremembe Uredbe niso imele posebnega vpliva na samo prijavo in sodelovanje z upravno enoto, prav tako ne na sodelovanje s KSS in strokovno svetovanje ter na sodelovanje z inšpekcijskimi službami. Nekoliko manjše število odgovorov (104) je določene vplive sprememb Uredbe pripisovalo predvsem sodelovanju z inšpekcijskimi in drugimi nadzornimi inštitucijami, sami prijavijo na UE in sodelovanju z njo ter nenazadnje tudi sodelovanju s KSS ter svetovalci. Precejšnje število anketiranih (95) se do vprašanja ni znalo ali želelo podrobneje opredeliti.

6.2.2 Ocena sodelovanja kmetij s prijavljeno DD s posameznimi inštitucijami

V naslednjih sklopih vprašanj v anketi smo od sodelujočih želeli, da ocenijo svoje sodelovanje z različnimi službami oz. inštitucijami, s katerimi se pri opravljanju DD na kmetiji srečujejo.

Anketirane smo povprašali tudi, katera služba/inštitucija jim je najbolj v pomoč pri uvajanju/izvajanju DD na kmetiji. Odgovore predstavljamo v preglednici 27.

Preglednica 30: Inštitucije, ki so kmetijam z DD najbolj v pomoč.

Inštitucija, ki je kmetiji z DD najbolj v pomoč.	št. odgovorov	delež (%)
upravna enota (UE)	22	21,57
Kmetijsko svetovalna služba pri KGZS	50	49,02
drugi svetovalac, svetovalna služba	10	9,80
inšpekcijska služba – finance	7	6,86
inšpekcijska služba – kmetijstvo	2	1,96
brez odgovora	11	10,78
skupaj	102	100,00

Po mnenju slabe polovice anketirancev so kmetijam pri uvajanju ali opravljanju DD najbolj v pomoč svetovalke oz. svetovalci KSS, ki je organizirana prek Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. Omenjena služba ima zaposlene specialiste posebej za to področje in tradicijo pri delu s kmetijami z DD, zato odgovor ne preseneča. Na drugo mesto (21,6 % odgovorov) po pomoči, ki jo nudijo, so anketirani postavili upravne enote, kjer dejansko urejajo vse administrativne zadeve v zvezi s prijavo dejavnosti. Da na področju svetovanja niso več edini svetovalci KSS v okviru KGZS priča naslednji odgovor (slabih 10 % anketiranih), ki je druge svetovalce/svetovalne službe postavil na tretje mesto po pomembnosti z vidika pomoči na kmetijah. Inšpekcijska služba po pričakovanju z vidika pomoči ni preveč izpostavljena, odgovori pa kažejo, da kmetje z vidika pomoči bolj ocenjujejo finančno kot kmetijsko inšpekcijo.

Pri posamezni inštituciji so anketirani tudi komentirali, kako jim je v pomoč. Navajamo njihove originalne zapise za posamezno inštitucijo.

1. Upravna enota

- »Pojasnilo, kakšno dopolnilno dejavnost se da registrirati in kakšno ne«.
- »Urejanje prijave, prijava pridelka, spremembe podatkov, ki so potrebni za subvencijsko vlogo, obveščanje npr. o spremembah pri oddaji finančnega poročila (to bi lahko posredoval FURS, vendar ne).«
- »Znajo svetovati prave stvari.«
- »Na UE so morali uskladiti naše staro dovoljenje za opravljanje dopolnilne dejavnosti z določbami nove Uredbe in se morali precej potruditi, da so pripravili novo dovoljenje. Kmetijska svetovalka pri tem ni bila v pomoč. Še največ pomoči pa dobimo od računovodskega servisa.«

- »Upravna enota je edina, ki nas obvešča o spremembah na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in so najbolj informirani o tem.«
- »Na upravni enoti dobiš najbolj ažurne podatke.«
- »Na upravni enoti dobim najbolj točne informacije in uredim spremembe, znajo tudi dobro strokovno svetovati. Inšpektor namesto, da bi kaj svetoval, takoj predpiše kazen.«

2. KSSKGZS

- »Na KSS dobimo nasvete glede prijave dopolnilne dejavnosti, označevanja izdelkov, ureditvi prostora, obdavčitvi. Redno nas seznanjajo z novostmi zakonodaje, vabijo na izobraževanja, ocenjevanje izdelkov na razstavi Dobrote slovenskih kmetij, informirajo o razpisih za investicije in vedno poskrbijo za odgovore na naša vprašanja.«
- »Na KSS imajo informacije in izveš, kar te zanima.«
- »Nudijo pomoč pri pripravi HACCAP dokumentacije.«
- »Seznanijo nas z obveznostmi, informirajo o priložnostih.«
- »V glavnem se moramo sami informirati in iskati pomoč, ki jo dobimo delno prek medijev, delno pa tudi prek KSS. Na UE izdajajo samo odločbe, na ostalo se ne spoznajo. Ravno tako na finančni upravi. Vsak obvlada le svoje področje in svoje predpise/zahteve, ne glede na njihovo dejansko izvršljivost v praksi, saj papir vse prenese.«
- »Če imam vprašanje s področja dopolnilnih dejavnosti, se obrnem na KSS.«
- »Nudijo informacije in nasvete ter sprotne informacije o morebitnih spremembah, kar je pohvalno, potem pa tudi ni težav z inšpekcijo.«
- »KSS skrbi za izobraževanje, organiziranje raznih predavanj ipd.«
- »KSS je najbolj seznanjena z našimi problemi in aktivno sodeluje pri njihovem reševanju, pri koordinaciji inšpekcijskih služb in kmetov, sproti obvešča o spremembah in možnih rešitvah. So edina služba, ki dejansko pomaga na samem terenu in posameznika tudi pozna.«
- »Nudijo kvalitetno pomoč na različnih strokovnih področjih.«
- »Regijska svetovalka nima dovolj znanja, zato se raje obrnem po pomoč na sedež KGZS.«
- »Opomnijo na spremembe in določene časovne roke.«
- »Ob vsaki novosti nam pošljejo informacije po e-pošti, nato pa še organizirajo srečanje »v živo« s strokovnjaki. Vse pohvale naši KSS v Lescah (gospema Grilc in Beden).«
- »Seznanjeni so z zakonodajo, usmerjajo glede postopkov in minimalnih tehničnih pogojev za dejavnost, vedno so prijazni in pripravljeni pomagati.«
- »Pomagajo pri urejanju dokumentacije, seznanjajo z novostmi in svetujejo.«
- »Od njih dobimo napotke in usmeritve, so hitro odzivni in dostopni.«

Nekateri, ki so pomoč pripisali drugim svetovalcem oz. svetovalnim službam izven sistema KGZS, so svoj odgovor podkrepili s komentarjem.

- »Ker KSS na našem območju nima dovolj izobraženih svetovalcev, smo se za pomoč obrnili na neodvisnega zunanjega svetovalca.«
- »S svojimi vprašanji smo se obrnili na Obrtno zbornico Slovenije.«
- »Posvetujemo se z strokovnim osebjem Združenja turističnih kmetij Slovenije, bili so npr. zelo dobro seznanjeni z novostmi nove Uredbe o dopolnilnih dejavnostih v zvezi s turizmom na kmetiji.«
- »Informacije najhitreje izvem direktno z Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.«

V zvezi s sodelovanjem z inšpekcijo s področja financ so nekateri zapisali dodatno obrazložitev.

- »Nanje se obrnem, ker za določene vsebine na KSS ne dobim odgovora. Žal nas inšpekcija tretira kot s.p.«
- »Ko nas obiščejo, povejo, ali kje delamo napake, in jih tako lahko odpravimo v skladu z njihovimi navodili in roki.«
- »Od njih pričakujemo, da imajo najbolj relevantne informacije o trenutno veljavnih predpisih oz. morebitnih spremembah.«
- »Z njimi imamo dobre izkušnje, nudijo dobre informacije in sodelovanje.«
- »Kadar ne vem, ali pravilno izvajam kakšno stvar ali ne, se obrnem na njih. Če izvajajo nadzor, bodo pa že vedeli, kako in kaj.«

Pri kmetijski inšpekciji je bilo v anketi navedeno, da se nanjo obrnejo za tolmačenje določenih zahtev oz. opredelitve zakonodaje.

6.2.3 Informiranost kmetov v zvezi z DD

V anketi smo želeli dobiti tudi odgovor, ali anketirani menijo, da so dovolj seznanjeni z vsem v zvezi z DD na kmeti. Odgovori so podani v preglednici 28.

Preglednica 31: Odgovori o informiranosti v zvezi z DD.

odgovor	št. odgovorov	delež (%)
da	44	43,14
ne	54	52,94
brez odgovora	4	3,92
skupaj	102	100,00

Prevladujoč delež anketiranih (slabih 53 %) je menil, da niso dovolj informirani z vsem v povezavi z DD na kmetiji, medtem ko je 43,1 % anketiranih menilo, da je njihova informiranost o tem dobra. Slabih 4 % se o tem vprašanju ni želelo izjasniti.

Tiste, ki so odgovorili, da je informiranost nezadostna, smo nadalje prosili, da svoj odgovor pojasnijo oz. utemeljijo (navajamo njihove originalne zapise).

- »Informacij je premalo. Pogrešamo obvestila o novostih, kakšne publikacije na to temo, e-novice za nosilce, predstavitev primerov dobrih in slabih praks.«
- »Potrebna je boljša informiranost kmetov o dopolnilnih dejavnostih in aktualnih spremembah.«
- »Želeli bi bolj usposobljeno svetovalno službo z več stika in neposrednimi kontakti na terenu. Država bi morala poenostaviti številne administrativne postopke in s tem bolj motivirati ljudi za ukvarjanje z dopolnilnimi dejavnostmi, predvsem pa mlade, ki zaradi preobilice birokratskih zahtev in ovir ne vidijo v tem priložnosti dodatnega zaslužka na kmetiji oz. sploh obstoja kmetije, ki je v marsikaterem primeru možen le na ta način.«
- »V glavnem smo sami za vse: za pridelavo, predelavo, vodenje računov ... Vedno več je zahtevanih evidenc. Kontrolorji ne gledajo surovin in izdelkov, prostorov ipd., ampak le papirje.«
- »Informacij in pomoči, znanja oz. pripravljenosti pomagati manjka zlasti na področju davčne zakonodaje, pa tudi določenih tehnologij.«

- »Menim, da so svetovalci na KSS pri KGZS premalo informirani in so včasih informacije napačne ali pa jih sploh ni. Mogoče bi morale biti informacije zbrane na enem mestu, ne pa, da te pošiljajo sem in tja, nikjer pa ni celovitosti informacije.«
- »Zaradi nenehnih sprememb je težko vsemu slediti, saj je ob delu in administrativni preobremenjenosti z razpoložljivimi delovnimi močmi na kmetiji težko slediti še vsem tekočim spremembam.«
- »Za marsikatero novost oz. spremembo izvemo iz medijev, kjer pa ni dovolj natančno predstavljena z vidika potrebnega ukrepanja, pogosto se tudi napačno interpretira ali razume. Za dobro informiranost o tem bi morale poskrbeti institucije, ki so temu namenjene in zato tudi plačane.«
- »Manjka neka osrednja »info-točka« za dopolnilne dejavnosti.«
- »Spremembe pogosto niso dovolj jasne niti referentom, pogosto zato tudi različne interpretacije. Zato bi morali poskrbeti pisci zakonov, ki pa naj bodo tudi življenjski in jedrnat, da jih lahko razume tudi vsak kmet. Politika pa se mora tudi odločiti, ali podpira kmetijstvo in želi zadeve reševati, ne pa da ovire in težave pogosto še povečuje.«
- »Biti bi morala kratka, enostavna in jasna navodila za zagon in izvajanje posamezne dopolnilne dejavnosti – z vidika vseh vpletenih služb. Predvsem vse inšpekcijske službe bi morale med seboj sodelovati in pomagati z navodili, saj marsičesa kmetje sami ne znajo urediti.«
- »Potrebno je izboljšati Uredbo o dopolnilnih dejavnostih MKGP, vendar ne zopet »rušiti hiše«, če ne funkcionira najbolje le kakšen njen del.«
- »Nismo zadovoljni s svetovalnimi službami in kmetijsko zakonodajo.«
- »Pustite ljudi, ki še imajo voljo, nekaj delati in ne iščite denarja tam, kjer ga ni.«
- »Informacije o dopolnilnih dejavnostih niso na voljo na enem mestu, izboljšati je potrebno Uredbo ter delovanje Kmetijske svetovalne službe.«
- »Prepozna informiranost ali pa sploh ne informiranje o spremembah predpisov in zakonodaje, EU uredb, ki se dotikajo dopolnilnih dejavnosti.«
- »Ker je svetovalna služba namenjena svetovanju kmetom, bi to od nje tudi pričakovali. Velikokrat sem kaj vprašala, pa odgovora ni bilo niti takrat niti kasneje. Smiselno bi bilo, da bi svetovalci brezplačno prišli svetovat vsaj enkrat do dvakrat na samo kmetijo, tako bi dobili tudi boljši vpogled v stanje, ekonomiko in uspešnost kmetij. Današnja svetovalna služba pa ni naravnana na to, pač pa žal le profitno.«
- »Želeli bi, da bi strokovne službe, od davčne uprave do inšpekcij, najprej tudi delovale svetovalno, ne pa takoj kaznovalno. Kazni pa so absurdno visoke.«
- »Potrebno je boljše svetovanje pri reševanju raznih problemov, prilagajanju predpisom, zakonodaji ... Poenostaviti je potrebno administrativne zahteve ter izboljšati delovanje Kmetijske svetovalne službe, Kmetijsko gozdarske zbornice in upravnih enot.«
- »V naši občini nimamo nikogar, ki bi ti lahko kaj pomagal/svetoval oz. bil v pomoč v zvezi z dopolnilnimi dejavnostmi. Vsaj prek Kmetijske svetovalne službe bi moral biti kdo zadolžen za to dejavnost.«
- »Veliko je stvari, ki jih ne poznamo dovolj dobro. Žal tudi ni enotnosti in enakih informacij s strani inšpekcijskih služb in kmetijskih zavodov.«
- »Potrebno je bolj redno obveščanje o spremembah uredb, predpisov in drugih administrativnih ukrepih s področja dopolnilnih dejavnosti, kar ob sodobnih načinih, kot je npr. e-pošta, ne bi smelo biti problem. To, da moramo voditi evidence o embalaži, smo npr. izvedeli šele letos, čeprav predpis velja že od l. 2004. »Specialisti« za dopolnilne dejavnosti niso dovolj informirani. Ne vem, ali je problem prenos informacij s centrale KGZS na zavode ali kaj drugega. V splošnem pa so svetovalci itak preveč zaposleni s »papirnatimi posli« in ne morejo normalno opravljati svetovanja.«

- »Predpisi so nenatančni. Z njimi imajo težave, probleme tudi svetovalci, inšpektorji, pa jih ne bi imeli mi, uporabniki?«
- »Pomembne informacije si moramo pridobiti sami brez kakšnega obvestila od pristojnih služb. Pogrešamo kakšna kratka obvestila o spremembah in novostih na področju kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti.«
- »Želeli bi vsaj enkrat letno srečanje/predavanje o spremembah na področju dopolnilnih dejavnosti.«
- »Svetovalne službe bi morale več pozornosti namenjati tudi malemu kmetu in zahtevati, da se pomaga tudi njemu. Sedaj se samo obljublja, naredi pa malo ali nič. Če si mali kmet v ravnini, ne moreš kandidirati na nobenem razpisu za nepovratna sredstva ali investicije.«

6.2.4 Težave, s katerimi se najpogosteje srečujejo kmetije z DD.

Anketa je bila tudi priložnost, da sodelujoče povprašamo po težavah, s katerimi se srečujejo na področju DD.

Preglednica 32: Težave, s katerimi se v zvezi z DD na kmetiji srečujejo anketirani (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).

odgovor	št. odgovorov	delež (%)
finančne težave*	25	15,15
težave s trženjem proizvodov/storitev	17	10,30
preveč administracije	71	43,03
premalo razpoložljivih delovnih moči na kmetiji	33	20,00
drugo**	19	11,52
skupaj	165	100,00

**Kot druge vrste težav so anketirali omenili še druge probleme (navajamo njihove originalne zapise).

- »Nesodelovanje pomembnih akterjev turizma v kraju.«
- »Pretirano visok prispevek za socialno varnost, ki se je v času vlade Alenke Bratušek povečal za 600 %.«
- »Pri obdavčevanju dopolnilnih dejavnosti bi morali finančniki upoštevati, da gre del dohodka za pokrivanje stroškov kmetije, plačevanje položnic gospodinjstva in kmetije, saj naj bi bila dopolnilna dejavnost na kmetiji ravno zato, da ta lažje preživi in zagotavlja za to dopolnilna sredstva, nisem lastnica kmetija, ampak nosilka dopolnilne dejavnosti in se mi ne zdi prav, da se mi to ne šteje v stroške.«
- »Nelogična zakonodaja.«
- »Neuskkljenost zakonodaje: npr. davčni zakon uporablja izraz kmečko gospodinjstvo, kmetijski zakon pa kmečko gospodarstvo; ko zadostiš enemu, kršiš drugega. Uredba o dopolnilnih dejavnostih omogoča npr. izletniško kmetijo na planini, ZGO pa ne omogoča zadostiti pravilniku o minimalnih tehničnih in sanitarnih pogojih; Zakon o Triglavskem narodnem parku (TNP) omogoča dopolnilne dejavnosti na območju TNP, ne dovoljuje pa postavitev objektov za izvajanje dejavnosti, čeprav je v zakonu dovoljen en objekt za osnovno kmetijsko dejavnost in en objekt za dopolnilno dejavnost.«
- »Stalen strah pred inšpekcijami.«
- »Zakonodaja se je tako razširila, da jo še pravnik težko obvlada, tudi spremembe so prepegoste.«
- »Kmetijstvo ni s.p., pač pa način življenja.«

Tiste, ki so omenili finančne težave, smo prosili, da jih še podrobneje opredelijo, njihove odgovore pa predstavljamo v preglednici 30.

Preglednica 33: Vrsta finančnih težav, ki pestijo kmetije z DD (anketirani so lahko izbrali več odgovorov).

odgovor o vrsti finančnih težav	št. odgovorov	delež (%)
premajhna donosnost dejavnosti	10	19,23
pomanjkanje sredstev za investicije	19	36,54
previsoka davčna obremenitev	13	25,00
prispevki za socialno varnost ne glede na ustvarjeni prihodek	10	19,23
skupaj	52	100,00

Kot kažejo odgovori anketiranih, je med finančnimi težavami prevladujoče pomanjkanje sredstev za investicije. To po eni strani nakazuje, da je razpoložljivih investicijskih sredstev prek ukrepov kmetijske politike za investicije v DD na kmetijah mogoče premalo. Po drugi strani pa, kot je bilo že omenjeno, manjše kmetije tudi težko konkurirajo večjim kmetijam, ki se na takih razpisih pojavljajo. Izpostavljeni problemi so tudi visoka davčna obremenitev za kmetije z DD ter nenazadnje premajhna donosnost DD in posledično visoki prispevki za socialno varnost.

6.2.5 Določanje višine dohodka iz DD na kmetiji

Kmetije z DD so dolžne poročati o dohodku, ki ga ustvarijo. Na kakšen način višino dohodka določijo smo povprašali tudi anketirane, njihovi odgovori pa so predstavljeni v preglednici 31.

Preglednica 34: Način določanja višine dohodka iz DD na anketiranih kmetijah.

način določanja dohodka iz DD	št. odgovorov	delež (%)
lastna ocena	2	1,96
evidenca izdanih računov	46	45,10
vodenje knjigovodstva	35	34,31
drugo*	4	3,92
brez odgovora	15	14,71
skupaj	102	100,00

*Anketirani, ki so izbrali odgovor »Drugo«, so v nadaljevanju navedli, da dobijo podatke od računovodskega servisa oz. računovodje, ki ga imajo najetega (3 odgovori).

Na podlagi odgovorov prevladujoč delež kmetij z DD višino dohodka iz DD določi na podlagi svoje evidence izdanih računov (45 % anketiranih), velik delež anketiranih (34 %) pa ga določi na podlagi knjigovodskih izkazov, ki jih vodijo sami ali pa to zanje počne zunanji knjigovodja ali servis. Slabih 15 % anketiranih o tem ni želelo podati odgovora, 2 anketirana pa sta navedla, da višino dohodka ocenita.

6.2.6 Odločanje o uvedbi novih DD na kmetiji

Anketirane smo vprašali tudi, ali razmišljajo oz. imajo v načrtu uvedbo nove DD na kmetiji.

Preglednica 35: Načrti za uvedbo nove dopolnilne dejavnosti na anketiranih kmetijah

Uvedba nove DD na kmetiji	št. odgovorov	delež (%)
da	10	9,80
ne	77	75,49
brez odgovora	15	14,71
skupaj	102	100,00

Tri četrtine vseh anketiranih kmetij ne razmišlja o prijavi nove DD na kmetiji, kar lahko pomeni, da imajo popolnjene svoje zmogljivosti (delovna sila, obseg dejavnosti glede na velikost kmetije ipd.). Slabih 10 % vprašanih razmišlja oz. je že odločenih, da uvedejo na kmetiji še nove DD, slabih 15 % vprašanih pa se do odgovora na zastavljeno vprašanje ni natančno opredelilo.

6.2.7 Predlogi anketiranih za spremembe in dopolnitev Uredbe o DD

Anketirani so navedli različne predloge, ki jih vsebinsko lahko razvrstimo v štiri skupine (v nadaljevanju navajamo originalne zapise anketiranih).

1. Poenostavitev in zmanjšanje administracije

- *»Za manjši obseg DD nas motijo izdajanje računov in evidence za finančno upravo«.*
- *»Nepotrebne blagajne. Bolje bi bilo za državo in za nas, da bi bili pavšalno obdavčeni in to bi država zagotovo dobila.«*
- *»Razbremenitev papirnatih zadev, finančnih dajatev, v bistvu poenostavitev plačevanja in ugotavljanja dajatev oz. davkov, knjigovodstva. Manj administracije in še kaj bi se našlo.«*
- *»Manj birokracije, višji prag za DDV.«*
- *»Zmanjšati administracijo in poenostaviti pravila ter dopustiti kreativne pristope pri izdelavi in prodaji produktov. Vsekakor pa nadzirati kvaliteto in varnost produktov.«*
- *»Preprečiti podvajanje evidenc. Če se za določen podatek vodi evidenca po drugem predpisu, naj se uporabijo podatki iz teh evidenc.«*
- *»Preveč časa namenjamo raznim papirjem.«*
- *»Poenostaviti postopke in gradbena dovoljenja.«*
- *»Zmanjšati birokracijo.«*
- *»Zmanjšanje prijav, zmanjšanje evidenc, možnost lažjega najema delavne sile, pomoč pri zagonu (svetovanje in finance).«*
- *»Pozimi imamo probleme z blagajnami, ker v mrazu baterija ne zdrži, za to ni dobra rešitev. Za majhen obseg dela so to tudi preveliki stroški, ki jih imamo z obračunom. Če bi plačevali pavšalni znesek pri obračunu davka, bi imeli mi več in tudi država več.«*
- *»Zmanjšati administracijo, uvesti pavšalno obdavčitev, s tem odpade tudi računovodstvo.«*
- *»Razbremeniti administracijsko delo (vodenje evidenc, izdajanje računov) in zmanjšati dajatve oz. uvesti pavšalni davek brez vodenja posebnih knjig in evidenc, torej na kmetiji se zgolj posvetiti delu brez tajniških opravil.«*
- *»Veliko manj papirologije, vsaj za nas manjše pridelovalce, vse bolj poenostavljeno, ne pa da pri papirjih presedimo veliko časa, za delo pa nikogar ne briga, kdaj bo postorjeno.«*
- *»Manj administracije in več posluha za brezplačno pomoč prijateljev pa za večje ugodnosti pri nepovratnih sredstvih za ravninskega malega kmeta.«*

2. Sprememba davčne politike oz. finančnih obveznosti

- *»Zmanjšati davke na DD, ker je preveč dodatnih vlaganj npr. v obnovo sob, obnovo postelj, menjavo posteljnine, itd. Gostje so vedno bolj zahtevni in zahtevajo samo vlaganje. Kmetije so po večini starejši objekti in so investicije prevelike za večno obnovo osnovnih sredstev. Upam, da nas razumete.«*
- *»Zmanjšati finančni mesečni vložek za dopolnilno dejavnost.«*
- *»Uvesti je treba pavšalno obdavčitev za vse DD, ki ne presegajo 3-kratnika povprečne plače ali npr. določenega količinskega obsega določene DD, te obsege pa bi morala določiti KGZS ali MKGP prek poglobljene ankete in raziskave na terenu, ne prek spletne ankete. Šele tako bi prišli do relevantnih podatkov.«*
- *»Letni dohodek iz tovrstne dejavnosti ne sme presegati treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu, kar je premalo, če je na kmetiji večje število članov, ki živijo od dela na kmetiji in DD.«*

- »Poenostaviti evidence in obdavčitev.«

3. Razširitev nabora (šifranta) DD

- »Dodati še nekaj novih vrst DD – npr. storitev predelave ovčje volne.«
- »Dodatno kot dopolnilno dejavnost omogočiti gojenje gob.«
- »Šifranta ne zajema vseh dejavnosti, ki jih je možno izvajati na kmetiji kot DD. Zlasti to velja za redke dejavnosti, ki pa imajo tradicionalen podeželski značaj (kot že omenjena nošnja tovorov ali potnikov, redke obrti itd.), zato bi morali pustiti odprto prostor za te dejavnosti v šifrantu.«

4. Drugo

- »Potrebno bi se bilo približati pogojem, ki jih imajo za opravljanje dopolnilnih dejavnosti v sosednji Avstriji.«
- »Obdržati sledljivost hrane, vendar ne v smislu, da bi morali vsak list solate, ki ga pridelamo na kmetiji in se ponudi gostu, tehtati oz. voditi evidenco nabave in izdaje ... To so neživiljenjske zahteve.«
- »Inšpektorji za varnost in kakovost hrane naj razlagajo iste stvari kot Kmetijsko svetovalna služba.«
- »Pri turističnih kmetijah z nastanitvijo ukiniti zahtevo, da mora kmetija obvezno nuditi gostom zajtrk.«
- »Pustiti, da lahko normalno delamo, ne pa birokratizirati zadev. Pri predelavi lesa je problem surovina. Tudi iverne plošče so posredno proizvod kmetij, pa se tega nikjer ne upošteva.«
- »Načeloma so pogoji sedaj kar sprejemljivi, ko ni potrebno več tako natančno pisati evidenc in zadostujejo tudi uradne evidence za poročanje.«
- »Veliko stvari bom še enkrat povedal: 1. ugotoviti moramo ali podpiramo slovensko kmetijstvo – odgovor dobimo, če preberemo vse zakone, ki se nanašajo na kmetijstvo; 2. ugotoviti moramo, kaj je za človeka zdrava prehrana in to še posebej spodbujati z zakoni – osnovnimi in z zakoni o dopolnilni dejavnosti; 3. dvigniti prag bruto prihodkov, kar se tiče davčnega zavezanca na 100.000 EUR in do tega zneska bi morali imeti zelo ponostavljeno birokracijo; 4. pogledati, kako imajo urejene stvari na zahodu, in mi moramo urediti boljše, v prid kmetom seveda, če podpiramo svoje kmetijstvo.«
- »Vse, kar se naredi v družini brez najemanja delovne sile, bi moralo biti osnovna dejavnost. Saj je prav smešno, da je olupljen kunec dopolnilna dejavnost. Se nam smeje cela Evropa.«
- »Znižati stroške analiz ali jih vsaj zmanjšati, saj za eno seme potrebuješ 2x strošek«
- »Zakoni naj bodo za vse enaki.«
- »Preklicati vse predpise o DD in pustiti ljudi, da v miru delajo. To je dodatno delo, ki ni nujno za preživetje kmetije. Nagradite nas za dodatno delo, vzemite davek, administracijo pa poenostavite ... uvedite pavšal!!!!!!!!!!!!«
- »To bi me morali vprašati v začetku leta 2016, ko je bilo še vse sveže.«
- »Resnost na trgu. Naj kmetijske svetovalke ne forsirajo odpiranja dopolnilnih dejavnosti, če ljudje niso za to. Ni vsak za vse. Kmetijska svetovalka mora poznati teren, če ne, je ne rabimo. Vpisovanje števil lahko dela vsak, za to ne rabi biti strokovnjak.«
- »Nujno bi bilo med dopolnilne dejavnosti uvesti učne kmetije in jih opredeliti, podobno, kot je to urejeno pri turističnih kmetijah.«
- »Dovoliti večje število mest za kampiranje na kmetiji in večje število sedežev na izletniški kmetiji. Naj to sploh ne bo omejitev, saj je omejitev že drugje dovolj. Tudi pridelava 50 % surovin na kmetiji je problematična, saj bi lahko z medsebojnim sodelovanjem pridelali in prodali več. Nekdo je boljši na področju predelave mleka, nekdo mesa, nekdo pa zna z ljudmi in jim to potem proda na krožniku. Ni pa enostavno poleti, ko moramo na posamezni kmetiji narediti vso kmečko delo, poleg tega pa še kuhati, streči in se pogovarjati z ljudmi.«

- »Na področjih, kjer lahko opravljamo DD, bi morali biti enakopravni s s.p., ker tudi prispevke plačujemo podobno, sicer bi nam morali dovoliti opravljati popoldansko obrt, kot jo lahko opravljajo zaposleni.«
- »Potrebna je sprememba, ki naj da vsakemu možnost, ki se ukvarja z kmetijstvom. Ustaviti trend, da rastejo le velike kmetije na račun manjših. Ko velika propade, je velika praznina v tem območju. Z Uredbo so izenačeni kmetje, ki živijo na popolnoma različnih klimatskih geografskih in drugih področjih. Lokvanj ne raste v vrtnem lončku. Nabava pri sosednji kmetiji: določiti da je to 1 ali 3 km. Danes to pomeni druga stran Slovenije. Ne da se sedeti na dveh stolih. Zahteva se, da si (zjutraj) v kuhinji – priprava, strežba gostom – v nabavi pri sosednji kmetiji, v trgovini, pri živalih, v vrtu z vrtninami in pri pripravi, predelavi za gosta, skrbi za urejenost vrta zelenic, ko gost stopi iz stavbe. Ni mogoče omejiti ekstremnih prihodov in odhodov. Ni moč določiti ure za počitek v dnevu. Zakoni/Uredba diskriminira invalidne osebe. Če ne moreš, zamenjaj, pojdi ven iz svoje hiše. Represivno deluje na kmetijo. Kmetija ni s.p., uničuje se kmečke običaje, posledično kulturno dediščino. Večajo se socialne vrste, manj je domače hrane, zaraščanje, opušča se pridelava. Politični trend subvencij in politika FURS imata socialno vprašanje v rokah. Pisanje zakonov, davčne blagajne itd. – to so posli, to so lobiji. Veliko inšpektorjev – tudi tako se lahko prezaposli zaposlene. Lahko se jih zaposli oz. pomaga zaposliti v proizvodnji za dvig standarda.«
- »Nič ni potrebno spremeniti.«

6.2.8 Predlogi v zvezi z ureditvijo DD na kmetijah na splošno

Na koncu anketnega vprašalnika smo anketiranim dali možnost dodatnih predlogov nosilcem urejanja področja DD na kmetijah (MKGP, FURS ipd.). Spodaj navajamo njihove dobesečne odgovore.

- »Potrebno pa je spremeniti pravilnik o registraciji in odobritvi obratov, ki dovoljuje le 25 % prodaje mlečnih izdelkov posrednikom, kamor vključujejo tudi javne zavode (šole, vrtce). Ta delež bi se moral dvigniti vsaj na 80 % ali izničiti. Če izpolnjujemo vse zahtevane pogoje za prodajo, zakaj bi nas omejevali. Na drugi strani pa želijo javni zavodi in kmetijska politika povečati delež surovin prek kratkih lokalnih verig s kmetij. Kje je potem tukaj logika?«
- »Zmanjšati oz. odpraviti obvezno plačevanje zdravstvenih prispevkov za tiste nosilce, ki imajo registrirano DD dejavnost in so zaposleni drugje. Prej se je plačevalo 5 EUR, zdaj več kot 32 EUR. S tem se ne spodbuja razvoja kmetij, ki bi se ukvarjale z DD.«
- »Poenostavitev, liberalizacija, zmanjšanje nesmiselnega in kontraproduktivnega nadzora.«
- »Obvezno pustiti pavšalni obračun dohodnine v sedanjem obsegu (80 %/20 %) ter ustrezno zmanjšati prispevke za socialno varnost, ki bi jih lahko razvrstili v skupine glede na ustvarjeni dohodek in stopnjo tveganja poškodb oz. porabljeni čas za opravljanje dopolnilne dejavnosti.«
- »Pogledati promet pa sprostiti, da ne bi bile DD samo vezane na proizvode. Npr. popravilo strojev, da bi lahko bile tudi usluge zajete v DD.«
- »Moti nas izdajanje računov za FURS in oddajanje poročil za FURS.«
- »Manj birokracije, višji prag za DDV, pavšalna obdavčitev.«
- »Nekaj sem že omenil v prejšnji točki. Vsi organi, ki ste jih našli, ne vidijo bistva kmetov. Teh je vedno manj, prihodki so vedno manjši. Na zahodu, kjer imajo več znanja in več tradicije kmetij, kjer je že 5. generacija, propadajo zaradi specifičnega dela in premajhnih prihodkov. Če vse to razumemo, nam gori rdeč alarm in se moramo resno začeti pogovarjati s kmeti.«
- »Vklomite preprosto kmečko logiko in dopustite preživetje vsem kmetijam, posebej še tistim s težjimi pogoji kmetovanja. Sam vidim težave ob upokojitvi, ker mladi upravičeno ne želijo prevzeti kmetije v tako nesigurnih časih s tako politiko, ki je izgubila kompas v predpisih in nima prave vizije !!«
- »Izdela naj se priročnik, katere predpise je poleg Uredbe o DD še potrebno upoštevati pri posamezni dejavnosti.«

- »Poenostavitev celotnega sistema delovanja DD.«
- »Poenostaviti vse postopke.«
- »Zakoni bi morali biti usklajeni; ravno leta 2015 pri obisku inšpektorjev so ugotovili, da je bila povzročena škoda. Na kmetiji imamo 2 hiši, novo in staro prek 200 let. V novi hiši je del stanovanjski, del pa namenjen za turizem. Jaz kot nosilka dejavnosti sem se vpisala na novo hišo, ostali člani pa so bili prijavljeni v stari hiši, da ne bi bilo treba urejati vseh papirjev. Stara hiša je oddaljena od nove cca. 16 m in je na isti parceli kot nova hiša (prej je bil tam hlev), novi hlev in stara hiša. Dobila sem odločbo o prekršku. Pomoč sem poiskala na KZ Kranj ter tudi na KZ Celje, kjer imajo sedež tudi koordinatorji. Takoj po pritožbi sem dobila opomin in plačilo stroške postopka in takso (30,00 €). Ni veliko, vendar veliko kmetij imamo, ki se ukvarjajo s turizmom, imajo nove hiše, kjer izvajajo turizem, zraven pa so stare hiše.«
- »Osnovna kmetijska dejavnost se prekriva z manjšim obsegom dopolnilne dejavnosti.«
- »Zmanjšajo naj se samo davki na DD, da bomo lahko na kmetijah lažje poslovali. Če hočemo, da se bodo gostje vračali na naše kmetije, je potrebno večno vlaganje.«
- »Predlagam, da se bolj borijo za kmete in jim sami ne postavljajo omejitev. Naša kmetija deluje na področju turizma, ki je priznan kot ena najpomembnejših strateških usmeritev v državi. Turisti vedno bolj iščejo oddih na kmetiji in pridejo tja, kjer jim všeč. Tja se tudi vračajo in so oni že dovolj pomemben omejitveni faktor. Če ni dobro, bodo to tudi povedali in se tja ne bodo vračali. Omejitev števila kampirnih mest in sedežev ter zahtevan velik delež lastne pridelave so dejstva, ki nas postavljajo v neenak položaj. Ali naj odganjamo goste, češ da jih zaradi zakonodaje ne smemo sprejeti? Štejemo goste na zunanji terasi in rečemo, da jih je preveč, naj vstanejo in grejo drugam ...h gostincu, ki te omejitve nima? To so vprašanja, ki jih morajo uskladiti ministristva med seboj. Konec koncev gre za isto državo in vsi s svojim delom polnimo isti državni proračun.«
- »Uskladiti zakone tako, da je sploh možno njihovo izvajanje in posledično nadzor.«
- »Kar prideláš in predelaš na kmetiji, naj bo primarna dejavnost in urejeno tako, kot je v vinogradništvu.«
- »Uvedite pavšal, licenco za pravico prodaje za kmeta. Da plačam in ko kadarkoli pride inšpektor z DURS pokažem, da sem plačal in se ne ubadam z računi itd. Malo pogledajte, kako imajo to urejeno po državah EU, saj nikjer na kmetijah ne dobiš računa, ne za spanje ne za marmelado, liker niti za kosilo. Torej se da urediti. Če pa imamo mi najboljše, ker smo najbolj pametni, pa bog pomagaj naši samooskrbi.«
- »Naredite tako, kot je v Avstriji, Nemčiji ....«
- »Manjše omejitve za delo (60 gostov), dostopni razpisi za sredstva, spodbude na OMD.«
- »Zmanjšati davčne obremenitve na gorskih kmetijah. Zakaj je pri vaših vprašanjih pomembno, koliko DD je registriranih in koliko se jih dejansko opravlja – saj gre le za registracijo – za opravljanje posamezne DD pa je potrebno pred opravljanjem izpolnjevati pogoje in to je vse in ni čisto nič pomembno, koliko dejavnosti je registriranih, dodatne registracije pomenijo le več birokracije.«
- »Mislim, da bi morali dovoliti vse dejavnosti, katerim bi morali izvajalci zagotoviti potrebne predpise, le višina v zneskih bi bila omejena.«
- »Če imaš čez 60 ha gozda, je smotno imeti mehanizacijo, izobrazbo. Zakonodaja s pragom površin določa zaščiten ali nezaščiten. (Sosed nima ne hleva, nič, je v samo v službi, ima pa vse, kar zakon zahteva, in išče sodno pot, da ne bi imel statusa kmetije)? FURS: davek – obveznosti do države so razpršene na mnogo položnic. Znesek tudi nižji od plačila provizije za položnice? FURS ima drag sistem, ki je razdrobljen in zakompliciran. Zahteva veliko nadzora. Druga stran sama sebi zaračunava, obračunava račune. Veliko je področij kjer se bi lahko plačal letni pavšal. Zapravlja se čas v administraciji. FURS vodi evidence, koliko denarja da v državno blagajno. Koliko ga izgubimo z begom delovne sile, z begom možganov, z izgorelostjo in posledično visokimi zdravstveni računi, zmanjšano delovno sposobnostjo ostale družine – teh izračunov ni! Svetovalno službo zamenjati s pospeševalno, ki usmerja kg, ki pomaga z

usmerjenimi spodbudami, subvencijami in je na terenu. Razbremenit je treba kmete, da ne bo kmet z ali brez DD še odvetnik, policaj, čuvaj, inženir računalništva, programer ... Imamo vrsto predpisov, zakonov, uredb, da jim tudi odvetniki niso več kos. Politična kratkoročna miselnost. Ko se začne ukazovati, kako naj se kravo molze, je to začetek konca. Nezapisan zakon: veliko zajcev, malo lisic, nato se obrne veliko lisic, malo zajcev – lakota.«

- *»Mislim, da ne bi bilo potrebnih blagajn, saj gre ves dohodek nazaj v kmetijo.«*
- *»Drugačna obdavčitev za majhen obseg dela.«*
- *»Poenostaviti administracijo, tehnične zahteve, posluš inšpekcijskih služb.«*
- *»Razširiti še kakšne dodatne dopolnilne dejavnosti.«*
- *»Manj upoštevajte EU, saj želi kmete uničiti.«*
- *»Za manjše kmetije bi bilo potrebno uvesti pavšalno obdavčitev in ukiniti izdajanje računov, knjigovodstvo itd. To je cokla in žal kot pri ostalih zadevah zelo poslabšuje motivacijo ljudi, da bi se samozaposlili. DD kot pavšalno obdavčena je lahko začetek posla in začetniku pomeni lažji začetek, ko je vse skupaj res kalvarija. Če ga takoj stisnemo z vsemi temi zadevami, ga lahko že prej mine. Ne moremo pričakovati, da bo katerakoli firma ali DD kar od začetka poslovala z dobičkom in z lahkoto plačevala davke in prispevke. Treba bi bilo razbremeniti začetnike, ko bo dejavnost prerasla pavšalno obdavčitev, pa bo jasno vsak začel tudi s tem in bo dodatne stroške lažje obvladoval kot pa od začetka. Kdor ima resen namen, bo v 2 letih od začetka to prerasel in začel delati v skladu z vsemi predpisi glede davkov itd., kdor pa vidi, da to ni zanj, lažje zadevo zapre in nima toliko stroškov. Predvsem pa bi morali nehati živeti v iluziji, da so DD rešitev kmetije, ker je zelo tanka meja med tem, da je to začetek razpada družine zaradi delovne preobremenjenosti, saj je današnji trg neizprosni in če nisi 100 %, te jutri nadomesti nekdo drug, posledice so izguba posla in problemi. Tega žal nihče ne pove, ko se nosilci DD pogovarjamo med sabo, pa se o tem vsi strinjamo. Na kmetijah, ki se ukvarjajo z DD, je 16-urni delavnik klasika in kdor tega ni preizkusil, ne more soditi, govoriti in pisati zakonov o tem, ker je vse zgrajeno na nekih oblakih, ki ne nosijo bremena stroškov in dela.«*
- *»Zgoraj navedeno – nepotrebno je obveščanje o dohodku upravni enoti, ker so UE vsi podatki dosegljivi na FURS.«*
- *»Poenostaviti birokracijo (vodenje preštevilnih evidenc), ukiniti davčne blagajne in ponovno uvesti pavšal.«*
- *»Naučite ljudi o uporabi dopolnilnih dejavnosti, ne jih pa zatirati.«*
- *»Dati olajšave in dodatne vzpodbude za kmete, tudi mlade družine, če ne, bomo kmalu gledali medvede skozi okno.«*
- *»Naj se preverjajo kmetije, sploh tiste, ki imajo turistično dejavnost, da imajo res tisti določen procent lastne pridelave, ker še vedno je ogromno takšnih, ki nimajo in vseeno delujejo kot turistična kmetija!«*
- *»Manj birokracije, ker na kmetiji res ni časa za vse to (vesti sistem pavšalistov kot v Avstriji), tako bi lahko ostalo več časa za še bolj dodelano ponudbo, več časa za goste.«*
- *»Ukinitev davčnih blagajn in uvedba pavšalnega davka kot npr. Avstrija.«*
- *»Letni dohodek ne bi smel biti omejen na 3x povprečne letne plače ne glede na velikost kmetije, temveč bi moral biti fleksibilen glede na število članov kmetije, ki so odvisni od osnovne dejavnosti in DD. Edino tako bodo mladi ostajali na kmetijah in prispevali k razvoju. (npr. 10-članska kmetija ne sme zaslužiti več kot 54.000,00 EUR letno iz DD, kar znaša 5.400,00 EUR letno na člana ali 450,00 EUR na mesec). Mislim, da se boste strinjali, da to ni prav.«*
- *»Takšnih ugodnosti kmetje nimajo nikjer, ne jih pa omejevati s papirologijo.«*
- *»Prodaja na stojnicah bi morala biti obdavčena pavšalno.«*
- *»Na tržnico ne hodim več, ker je noro, da naj se tista stara branjevka, ki že 50 let prodaja, ukvarja z administracijo in računi (pa sodobno tehnologijo), tega pa res svet ni videl, da če prodaš 3 kg solate, si pa menda že milijonar????«*
- *»Ne bom komentirala, imam slabe izkušnje iz preteklosti, ko zakona o kmetijstvu in davčni nista bila usklajena. Ne po svoji krivdi sem bila tarča hudih obtožb in globe.«*

6.2.9 Stališča glede obsega, pogojev, obdavčitve in prispevkov za socialno varstvo

V razmerah ko na kmetijah ni uvedeno sistematično vodenje standardiziranih poslovnih evidenc, je razmejevanje med osnovno/prevladujočo dejavnostjo in DD na podlagi enovitega kriterija (npr. deleža dohodka kot v Avstriji) neizvedljivo. Zato je moral zakonodajalec že ob prvih uvedbah zakonskega urejanja tega področja uvesti drugačne razmejevalne kriterije (Kulovec, 2002), da je bilo moč opravičiti različne poslovne pogoje za izvajanje določene poslovne aktivnosti kot DD na kmetiji v primerjavi z drugačnimi oblikami prijave dejavnosti. Ob tem je vprašanje ustreznosti določitve obsegov in pogojev izvajanja kot tudi ustreznosti in načina določanja davkov in prispevkov vedno predmet različnih razprav (Potočnik Slavič in sod, 2016).

Tako smo v vseh intervjujih neposredno in v spletnem anketnem vprašalniku posredno nosilce DD povprašali po njihovih stališčih glede primernosti obsega in pogojev ter višine obdavčitve in prispevkov za socialno varnost. Za potrebe analize smo odgovore grupirali po skupinah DD, in sicer v predelava primarnih kmetijskih pridelkov, gozdnih sadežev in zelišč; turizem na kmetiji ter drugo.

Preglednica 36: Število kmetij z DD glede na združene skupine dejavnosti.

vrsta DD	št. DD	delež (%)
predelava primarnih kmetijskih pridelkov, gozdnih sadežev in zelišč	36	35,29
turizem na kmetiji	34	33,33
drugo	32	31,37
skupaj	102	100,0%

Preglednica 37: Izpostavljene težave z izvajanjem DD glede na združene skupine dejavnosti.

Finančna težava	predelava		turizem		drugo	
	št.	%	št.	%	št.	%
premajhna donosnost	3	8,33	5	14,71	2	6,25
pomanjkanje sredstev za investicije	6	16,67	9	26,47	4	12,50
previsoka davčna obremenitev	4	11,11	5	14,71	4	12,50
prispevki za socialno varnost ne glede na ustvarjeni prihodek ipd.	3	8,33	3	8,82	4	12,50

Nekateri anketiranci so po posameznih skupinah navedli naslednje težave, ki se nanašajo predvsem na davčna bremena in socialne prispevke.

1. Predelava primarnih kmetijskih pridelkov, gozdnih sadežev in zelišč

- »Pri obdavčenju DD bi morali finančniki upoštevati, da del dohodka gre za stroške kmetije, plačevanje položnic gospodinjstva in kmetijstva, saj naj bi bila DD na kmetiji zato, da se le-ta lažje preživi in se denarna sredstva prelivajo po potrebah kmetije. Nisem lastnica kmetije ampak, nosilka DD in se mi ne zdi prav, da se mi to ne šteje v stroške.«

2. Turizem na kmetiji

- »Neusklajenost zakonodaje. Davčni zakon uporablja izraz kmečko gospodinjstvo, kmetijski zakon izraz kmečko gospodarstvo, ko zadosti enemu, kršiš drugega. Uredba o DD omogoča izlet. kmetijo

na planini, ZGO pa ne omogoča zadostiti pravilniku o minimalnih tehničnih in sanitarnih pogojih ipd., Zakon o TNP omogoča DD na območju TNP, ne omogočijo pa postavitev objektov za izvajanje, čeprav je v zakonu dovoljen en objekt za osnovno kmet. dejavnost in en za DD.»

3. Druge DD

- »Nesodelovanje pomembnih akterjev turizma v kraju.«
- »Visok prispevek za socialno varnost.«
- »Nelogična ali preobsežna zakonodaja.«

6.2.10 Modeli trženja proizvodov in storitev DD

Pri obravnavi trženjskih modelov, nalog in pravil poslovanja je osnovno vodilo oblikovanje trženjskega spleta po obrazcu 4P (proizvod, prodajna cena, tržne poti, promocija ali tržno komuniciranje). To je kombinacija trženjskih spremenljivk, ki jih mora poslovni subjekt nadzorovati, če želi doseči ustrezno prodajo na ciljnem trgu. V zadnjem času se je trženjski splet razširil z dodatnimi tremi prvini: ljudje, izvajanje storitev in fizični dokazi, tako da danes govorimo o trženjskem spletu 7P. Tradicionalno so kmetje zelo dobri proizvajalci kakovostnih proizvodov, za katere tudi še znajo realno oceniti, kakšna je njihova vrednost (cena). Veliko več težav pa jim povzroča iskanje ali oblikovanje tržnih poti in pa ustrezno tržno komuniciranje. Skoraj povsem so neizkušeni, ko gre za oblikovanje pripadnosti in motiviranosti kupcev, obvladovanje metod aktivnega trženja in oblikovanja doživljajskega tržnega proizvoda.

Zato še vedno lahko večino kmetij, ki se ukvarjajo z DD, uvrstimo med poslovne subjekte, ki sledijo proizvodnemu (*znam izdelovati in kupci bodo kupili moje izdelke, ker jih potrebujejo, samo nekdo jim jih mora dostaviti*) ali produktnemu poslovnemu modelu (*moj proizvod je odličen in kupci si ga želijo, zato se ne bom ukvarjal s trženjem*).

Bistveno manj pa je med kmetijami z DD prisoten prodajni koncept (*vodilna poslovna aktivnost je prodaja in kupci se bodo odzvali, če jim ponudimo ugodne pogoje*) in pa trženjski koncept (kupci in njihove spreminjajoče se potrebe so za nas izziv in cilj, ki se mu vsi posvečamo).

Rezultati opravljenih anket in intervjujev so pokazali, da kmetije svoje proizvode DD ponujajo pretežno neposredno (na domu, tržnici, na sejmi, prireditvah, partnersko, prek spleta ...) in ob tem uporabljajo pretežno še vedno tradicionalne tržne poti (objave v tiskanih medijih, svoje spletne strani, sodelovanje na prireditvah in lokalnih sejmi, vključenost v informacijske storitve – npr. booking.com). Bistveno manj se za neposredno prodajo poslužujejo sodobnih socialnih omrežij (Facebook, Instagram, Tweeter). S posrednimi tržnimi potmi (trgovske verige, specializirane trgovine, zadruga, javni zavodi, restavracije) smo se srečali redkeje, predvsem pa v primerih, ko so bili proizvodi DD trženi v okviru skupnih blagovnih znamk (npr. Dobrote Dolenjske) ali organizirano v okviru združenj proizvajalcev ali na podlagi iniciative trgovcev.

V okviru raziskave tako žal nismo zasledili nobenih inovativnih trženjskih modelov ali novih tržnih poti. Celo nasprotno, kar nekajkrat smo v razgovorih z nosilci DD dobili občutek, da jim ravno trženje predstavlja največje breme v okviru izvajanja DD in da bodo v primeru, da kupci prenehajo sami povpraševati in iskati njihove izdelke, dopolnilno, kot tudi osnovno kmetijsko dejavnost, opustili.

Tako smo možne inovativne koncepte trženja proizvodov in storitev DD poskušali zaslediti v razpoložljivi literaturi, pri čemer pa se je izkazalo, da le-te ni prav veliko. Še največ je bilo moč razbrati iz predstavite predvsem tujih kmetij z različnimi oblikami dodatne ponudbe (stranske dejavnosti) oz. turističnih kmetij.

Tako je ena od v zadnjem času pogostejših oblik trženja, ki vključuje spletno povezovanje, trženje na podlagi vnapijnjega naročila na spletu in nato dostava naročenega na skupno prevzemno mesto ali neposredno na dom.

Naslednji tak model je prodaja s potujočo prodajalno oz. s tovrnjakom ali kombiniranim vozilom (potujočo stojnico) ob določenih urah in mestih na nekoliko oddaljenih lokacijah, če obstaja organizirano povpraševanje za nakup.

Določen potencial še vedno predstavljajo tudi prodajni avtomati, predvsem modeli, ko se za oskrbovanje tovrstnih avtomatov organizira več ponudnikov.

Precej neizkoriščena je tudi možnost združene oskrbe restavracij in javnih ustanov v okviru zelenega naročanja ter dostava pripravljene hrane ali organiziranje »cateringa« ali pa oblikovanje lokalnih kotičkov v trgovinah.

Ko govorimo, da je povezovanje za namene trženja na splošno v kmetijstvu bistveno prešibko, lahko iz anketnih podatkov o načinih trženja in uporabljenih tržnih poteh ugotovljamo, da je to pri izvajalcih DD še toliko manj prisotno. Delno k temu prispeva tudi že prej navedena ugotovitev, da naše kmetije z DD še vedno v veliki večini sledijo proizvodnemu in produktnemu poslovnemu modelu, kjer ima individualna prepoznavnost posameznega proizvoda ali storitve zelo velik pomen.

Nadaljnji razvoj modelov trženja proizvodov in storitev DD je vsekakor tudi večja ciljna usmerjenost trženja izbranih DD (npr. socialne storitve, ekološka turistična ponudba, izobraževalne storitve, doživljajski turizem ...), s katerimi bi lahko še bolj diverzificirali obstoječ nabor DD in tako povečali njihovo tržno učinkovitost.

O ciljno usmerjenem trženju govorimo, ko trženje poteka tako, da je usmerjeno na določene ciljne skupine, ki so opredeljene na podlagi ustrezne segmentacije trga. Kot smo lahko ugotovili na podlagi pridobljenih informacij v okviru izvedenih anket in intervjujev, nosilci DD na kmetijah ne segmentirajo svojih potencialnih trgov in zato tudi ne pristopajo k ciljnemu trženju. Pri pregledu razpoložljive literature oz. iskanju po spletu smo v opisih določenih kmetij z DD zaznali določeno ciljno trženje – najpogosteje v okviru turističnih kmetij (npr. usmeritev na družine z otroki, ponudba za gibalno ovirane, ekološko usmerjena kmetija, izobraževalna kmetija), medtem ko pri drugih vrstah ponudbe izdelkov in storitev DD tovrstne ciljne usmerjenosti nismo zaznali.

6.3 Raziskava odzivov institucionalnega okolja na spremenjeno Uredbo o DD

Raziskave odzivov institucionalnega okolja na spremembe, ki jih je prinesla Uredba o DD na kmetiji, smo se lotili z izvedbo poglobljenih intervjujev. Le-te smo izvedli na dveh ključnih institucijah, ki sta povezani s prijavo in strokovnim svetovanjem na področju DD na kmetiji, in sicer na **upravnih enotah in območnih zavodih Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS)**.

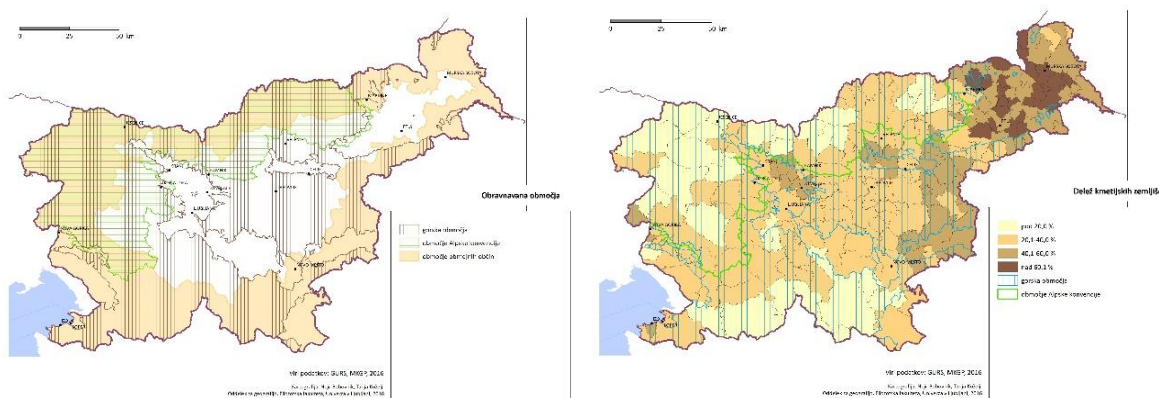
Upravne enote kot del institucionalnega okolja smo izbrali, ker so zelo pomemben deležnik v postopku prijave in izvajanja DD na kmetiji. Območni zavodi KGZS pa so vozliščne točke institucionalnega okolja na slovenskem podeželju, ki potencialnim izvajalcem DD na kmetiji nudijo predvsem strokovno svetovanje.

Na podlagi ugotovitev poglobljene analize podatkov Registra DD (stanje 31. 12. 2016) in v skladu s projektno prijavo smo določili ciljni izbor upravnih enot in območnih zavodov KGZS, na katerih smo

izvedli terensko raziskavo (avgust in september 2017). Izbor preučevanih inštitucij je temeljil na naslednjih izhodiščih:

- vključiti upravne enote, ki izkazujejo najbolj živahno dinamiko pri prijavi DD na kmetiji: Radovljica, Škofja Loka, Kranj, Ljubljana, Mozirje, Žalec, Maribor, Ptuj, Cerknica, Sevnica;
- vključiti upravne enote, ki izkazujejo največji upad pri prijavi DD na kmetiji: Črnomelj, Metlika, Koper;
- vključiti upravne enote, ki pokrivajo območje Alpske in Predalpske Slovenije, kjer se kmetije soočajo z zelo raznovrstnimi pridelovalnimi pogoji (OMD, zavarovana območja ipd.), velikimi pritiski nekmetijskih dejavnosti na kmetijski prostor (gradnja stanovanjskih in poslovnih objektov, infrastrukturni posegi, preživljanje prostega časa itd.) ter posledicami naravnih nesreč (podlubniki, žled, suša);
- vključiti upravne enote, ki pokrivajo območje Obpanonske in Dinarsko-kraške Slovenije, ker so večinoma od uveljavitve nove Uredbe zabeležile manjše število prijavljenih dejavnosti na kmetijah; kmetije na teh območjih poleg specifičnih naravnogeografskih pogojev za kmetovanje (relief, kamninska sestava ipd.) pomembno zaznamuje tudi obmejnost ter pojavnost naravnih nesreč (suša, poplave).

Slika 28: Poleg specifičnih naravnogeografskih pogojev slovensko podeželje in kmetijstvo zaznamuje tudi obmejnost.

Znotraj evidentiranih potencialnih območij preučevanja smo izbrali najbolj reprezentativne upravne enote. Zavedamo se, da je število intervjujev majhno (skupaj 4: na UE Črnomelj in Radovljica ter na območnih enotah KGZ v Črnomlju in Lescah), vendar smo na inštitucijah obiskali strokovne sodelavce, ki dobro poznajo problematiko DD na kmetiji, ker se z njo ukvarjajo vsaj 10 let in poznajo dinamiko sprememb, ki so jih in jih prinašajo spremenjene uredbe.

Osredotočili smo se na naslednje vidike:

- spremembe, ki jih prinaša nova klasifikacija DD;
  - spremembe v tehničnem, organizacijskem pomenu;
  - vsebinske spremembe;
  - prednosti oz. težave, ki so posledice teh sprememb;
  - prepoznavanje področij, kjer spremembe prinašajo največ težav;
- spremembe, ki so vezane na nova določila glede obsega in pogojev izvajanja DD;

- ocena uspešnosti poročanja o dohodku;
  - postopek poročanja;
  - pomoč, podpora nosilcem DD pri poročanju;
  - ocena verodostojnosti poročenih podatkov;
  - predlogi za izboljšave;
- sodelovanje oz. usklajevanje dela UE s KSS in drugimi relevantnimi službami;
  - identifikacija področij sodelovanja;
  - težave pri sodelovanju;
  - predlogi izboljšav.
- predlogi izboljšav, ki se nanašajo na delo UE oz. KSS:
  - Ocena obstoječe učinkovitosti;
  - Predlogi izboljšav, racionalizacije;
- individualna opažanja pri delu z nosilci DD na kmetiji.

Neposreden kontakt in vpogled v delovanje UE omogoča tudi lažje vrednotenje in ustreznejšo interpretacijo podatkov RKG.

6.4 Ugotovitve – Odzivi institucionalnega okolja na spremenjeno Uredbo o DD

6.4.1 »Nova Uredba je prinesla veliko pozitivnega.«

Naši sogovorniki so poudarili, da je nova Uredba skupaj z drugimi dostopnimi evidencami in informacijami (RKG, AJPEŠ, OPN) velik premik, saj njihovo delo poteka hitreje, bolj učinkovito lahko primerjajo podatke in ustrezneje svetujejo potencialnim nosilcem DD na kmetiji. Program za prijavo vsebuje nekatere avtomatizme in sproti javlja napake (tehnični vidik), a kljub vsemu zahteva še kar precej usklajevanja, potrebne bi bile nekatere izboljšave, ki jih navajamo v nadaljevanju. Posledično se po njihovih besedah zaradi bolj jasne Uredbe kmetje bolje pripravijo na prijavo (vodenje evidenc, izdajanje računov, določila Urada za varno hrano, higienske smernice ipd.) oz. so se na novo prijavile tudi kmetije, ki že imajo izkušnje in zato ne prihaja do težav.

6.4.2 Spremembo šifranta, ki povzema standardno klasifikacijo dejavnosti (SKD po SURS), so sogovorniki ovrednotili z več zornih kotov:

- **kot pozitivno**, saj prinaša večjo primerljivost in red v evidence (*»ni več registracije na zalogo«*; *»uredba je prinesla bolj realno sliko DD na kmetiji«*);
- **kot zavajajočo**, saj mora na primer nosilec DD *»predelava mesa«* na svoji kmetiji prijaviti tudi obrat za predelavo, čeprav le-tega nima (*»spet registriramo nekaj, kar v realnosti ne obstaja«*); na upravnih enotah zato predvidevajo zaplete z inšpekcijo (podobno tudi pri čebelarjih – pridelava žganih pijač);
- **kot pomanjkljivo**, saj bi bila za vsako dejavnost smiselna natančna opredelitev (opozorili so predvsem na pomanjkanje opredelitev pri socialnih storitvah na kmetiji), kar bi olajšalo odločitve kmetom kot tudi delo inšpektorjev;
- **kot delno zavajajočo**, saj potencialni nosilci mislijo, da *»lahko opravljajo vse, kar je zapisano pod šifro SKD«*, v resnici pa morajo upoštevati opis dejavnosti v odločbi o prijavi;
- **pri uskladitvi** nove Uredbe s starim šifrantom **niso zaznali večjih težav**, saj je bila uporabnikom na voljo preglednica za pretvarjanje (pohvalili so podporo MKGP).

6.4.3 »Zaradi dobrih izkušenj (na UE) na področju podjetništva bi bilo smiselno tudi za nosilce DD na kmetiji oblikovati VEM (vse na enem mestu) točko.«

Upravne enote in tudi izvajalci DD na kmetiji so poudarili potrebo, da bi vse informacije, povezane z DD na kmetiji, pridobili na eni točki. Tudi v praksi se je pokazala potreba po stalnem in dolgoročnem sodelovanju med naslednjimi strokovnimi področji, ki so ključnega pomena za prijavo in razvoj DD na kmetiji:

- strokovno kmetijsko svetovanje za odločitev o prijavi DD,
- davčno in finančno svetovanje,
- pravno in administrativno svetovanje ob prijavi,
- svetovanje/pomoč inšpekcijskih služb,
- svetovanje/pomoč pri trženju proizvodov in storitev, ki izhajajo s kmetij s prijavljeno DD,
- drugo (npr. podpora občine pri OPN/OPPN, ZPIZ, VURS, RRA, podjetništvo ipd.).

Potrebno je poudariti, da so naši sogovorniki izpostavili, da je tovrstno sodelovanje podpornih ustanov nujno potrebno ne glede na obliko prijave (ali kot DD ali kot s.p. ali d.o.o.). Zato naj bi se tudi oddaja vloge za prijavo izvedla na enem mestu. »Povežejo naj se znanja, da pomagamo državljanom.« Posebej so tudi sogovorniki izpostavili potrebo in pomen osebnega stika med podpornim okoljem in potencialnim nosilcem DD na kmetiji.

6.4.4 Zaradi Uredbe se število prijavljenih DD ni bistveno zmanjšalo, so pa opazna nekatera ozka grla.

- Upravne enote so se na različne načine lotile informiranja o novi prijavi DD na kmetiji, večinoma so nosilce neposredno poimensko obveščale (iz izkušenj namreč vedo, da je pogosto osebni kontakt nujen). Nekateri nosilci so bili bolj odzivni, nekatere so morali večkrat pozvati. Na nekaterih upravnih enotah je zaradi tega bilo nekoliko manj prijavljenih DD na kmetiji na presečni datum naše raziskave (31. 12. 2016).
- Nekateri upravne enote so imele na presečni datum manjše število prijavljenih dopolnilnih dejavnosti in nosilcev v registru, čeprav so bile odločbe o izvajanju DD nosilcem že izdane. Do zamika pri vnosu je prihajalo zaradi preobilice dela na upravnih enotah.
- Nekateri upravne enote poročajo, da je opaziti manjše število nosilcev in prijav DD na kmetiji, ker je nova Uredba prinesla pogoje, ki jih obstoječi nosilci DD niso zmožni izpolnjevati. Izpostaviti velja nekaj konkretnih primerov.
  - Primer 1: na področju turizma na kmetiji z nastanitvijo se nekateri nosilci niso prijavili, ker niso izpolnjevali pogoja o potrebnih primerljivih kmetijskih površinah; posledično jih je več prijavilo s.p. sobodajalstvo; gre npr. za območje Alpske Slovenije (Bohinj, Kranjska Gora), kjer zaradi naravnih razmer ne morejo zagotoviti ustreznih obdelovalnih površin.
  - Primer 2: dnevna izposoja čolnov kot DD izposoja športnih rekvizitov (značilna npr. za Pokolpje) je povsem izpadla v novi Uredbi; zaradi dejstva da področje plovbe ureja več zakonov (npr. Zakon o plovbi po celinskih vodah pa tudi mednarodni plovni režim za mejne reke itd.), ki so pogosto medsebojno neusklajeni, je tako formalno izposoja čolnov z vidika kmetov postala finančno zahtevna; čolne je potrebno prijaviti, poskrbeti za tehnični pregled in zavarovanje, plovba mora biti varna in vezana na plovni režim, kmetje ne morejo (na obmejnih območjih) dobiti takoj dovoljenja za

dnevno izposajo ipd.; zaradi finančnih posledic teh določil je bilo posledično prek 10 prijav DD na kmetiji manj; na tem področju bi bila potrebna sistemska rešitev.

- Primer 3: trikilometrsko zračno razdaljo kot omejitev za turistične nastanitvene objekte je bila sicer v večini primerov pozitivno sprejeta; obstajajo pa nekateri primeri, ki bi zahtevali bolj podrobno obravnavo (npr. na območjih planšarij, reaktivacijo lovskih domov ipd.).
- Nekateri sogovorniki (upravne enote in KSS) sporočajo, da *»je precej kmetij prekinilo dejavnosti, prišli pa so novi«*, česar od hitrem preletu registra ne opazimo, spremembe pa dobro zaznavajo na lokalni ravni.
- Za nekatere kmete je postalo omejevalno/izločilno določilo, da morajo imeti 50 % lastne surovine in predvsem spremljevalno dejstvo, da se na terenu izvaja kontrola porekla. To je nekatere nosilce primoralo k temu, da so kupili zemljo in izpolnjujejo z Uredbo zahtevane pogoje. Na nekaterih pridelovalnih območjih (npr. Alpske pokrajine) je težko zagotoviti 50 % lastnih surovin, ker so naravni pogoji za pridelavo zahtevni.
- Sogovorniki so opozorili na ostre pogoje pri prijavi obrata. Pri prijavi DD je to veliko bolj zapleteno kot pri registraciji obrata za s.p. Tudi zaradi tega dejstva so se nekateri nosilci po novi Uredbi registrirali kot s.p.
- Če se nosilci DD na kmetiji oz. njihovi obrati nahajajo na zavarovanih območjih, je potrebno od zavezujoče ustanove pridobiti soglasje ob prijavi. Zaenkrat (primer TNP) na tem področju ni bilo težav.

6.4.5 Nove in stare dejavnosti na podeželju, ki še niso umeščene v Uredbo.

Zaradi povečanega turističnega obiska, ki želi nemasovno in individualno obarvano storitev, se na kmetijah pojavljajo nove oblike, ki še niso v Uredbi ali pa niso ustrezno urejene z obstoječo Uredbo.

- Glamping na kmetijah: obstaja kar nekaj nosilcev DD, ki želijo to obliko turistične nastanitve na kmetiji prijaviti, a Uredba ne predvideva pogojev; nekaj kmetov to obliko že trži, zato je potrebno preučiti dejanske okoliščine, ker je tudi v drugih evropskih državah ta trend že prepoznan.
- Pritiski na povečanje števila in opremljenosti kampov na kmetijah s prijavljeno DD na kmetiji; pojavljajo se zahteve, da bi kmetija s to dejavnostjo tudi povečala infrastrukturno opremljenost kampa (sprejemnica, sanitarije, razvod za elektriko); v poletju 2017 je zaradi povečanega turističnega obiska kar nekaj kmetov povpraševalo po tej dejavnosti; če nimajo v okviru OPN opredeljene namenske rabe BT, potem te dejavnosti ne morejo opravljati; pri urejanju te dejavnosti je potrebno biti previden, saj bi lahko zelo hitro prišlo do sprememb namembnosti v kategorijo zazidano.
- Planšarija: v obstoječi Uredbi je ni; zlasti na območjih Alpskih in Predalpskih pokrajin se je pokazala velika potreba po ureditvi njihovega statusa v povezavi s prijavo DD; svetuje se oblikovanje posebnega določila v Uredbi (podobno kot za osmice), ki naj se oblikuje ob sodelovanju relevantnih strokovnjakov (npr. g. Jovič, Bohinj).

6.4.6 Razmejitev med različnimi oblikami prijave.

V praksi se izkazujejo sledeči vzorci:

- če je nekdo kmečko zavarovan, potem ima običajno še prijavljeno DD na kmetiji;

- če ima nekdo na kmetiji registriran s.p., potem tudi tako registrira proizvode in storitve;
- če nekdo preseže dohodek iz DD, ki je normiran v Uredbi, registrira s.p.

6.4.7 Predlogi za poenostavitve Uredbe.

- Pri prijavi in izvajanju DD na kmetiji je po sedANJI Uredbi potrebnih zelo veliko evidenc, ki jih morajo nosilci voditi (poročanje o dohodku na FURS in upravno enoto, računi – lastni, s kmetij, od katerih je kaj odkupljeno). Smiselno bi bilo uporabiti že obstoječe relevantne evidence oz. jih smiselno dopolniti. Povsem je potrebno odpraviti podvajanje. Zlasti je to problematično pri dejavnostih, kjer je več nosilcev in morajo vsi poročati o dohodku.
- Podatki o dohodku iz DD na kmetiji so večinoma pomanjkljivi in neprimerljivi. Smiselna je ureditev tega področja z jasno opredeljenim statusom kmetije, na kateri se bo tudi jasno vodilo knjigovodstvo in se bo videl dohodek iz prijavljenih dejavnosti. Sogovorniki so večkrat poudarjali, da bi bilo potrebno določiti dohodkovno kapico, do katere je obdavčitev in poročanje poenostavljeno oz. da bi se kmetije, ki bi to presegale, drugače obravnavalo. *»Potrebno je poskrbeti za »male« nosilce, jih spodbujati; ko pridejo čez limit, jim pa določiti večje pogoje (takrat se lahko tudi drugače prijavijo)«.*
- V primeru zaprtja DD ob smrti nosilca sedaj v RKG kljub temu umrla oseba ostane evidentirana. Potrebno je poskrbeti za izpis iz registra.
- Nosilci DD na kmetiji običajno ne berejo celotne odločbe (predolga, pogosto preveč zapletena), berejo pa njen izrek. Na tem področju so upravne enote različne, saj nekatere v tem izreku podajo bistvene vsebine, druge pa ne (bi bilo potrebno uskladiti na vseh upravnih enotah).
- Določilo o takojšnjem zaprtju DD, če ne poročajo do določenega datuma o dohodku, je zelo ostro. Hkrati pa tudi precej neživljenjsko, saj lahko nosilec takoj naslednji dan na novo odpre DD.

6.5 Potenciali za razvoj DD na kmetiji.

Naši sogovorniki so potrdili, da na terenu obstaja velik interes za prijavo DD, in sicer:

- s strani ljudi, ki imajo zemljo in so izgubili službo; v DD vidijo eksistenčno priložnost;
- s strani mladih prevzemnikov na kmetijah, ki skušajo pozicionirati nove pridelke, storitve (npr. konoplja, aronija, testenine, novi nasadi in inovativne predelave);
- s strani starejših na kmetiji, ki jih zanimajo prenos tradicij in znanj kot DD na kmetiji;
- s strani »novincev« na področju kmetijstva in podeželja;
- da možnosti za registracijo še obstajajo, saj je čutiti primanjkljaj proizvodov in storitev na naslednjih področjih: »zdravo, domače«, jagodičevje, ponudba za bolnike, turizem oz. je to lokalno/regionalno specifično;
- več je zanimanja za različne oblike predelave;
- potrebno bi bilo neprestano spremljati stanje na terenu, izboljševati Uredbo;
- spodbujati je potrebno majhne proizvajalce;
- oblikovati je potrebno posebne spodbude za mlade na kmetijah z DD, če želimo pomladitev sektorja;
- DD na kmetiji so pomembne za razvoj podeželja, zato bi bila smiselna širša stimulacija za njihov razvoj tudi s strani občin;

- oblikovanje VEM točke za DD na kmetiji ali pa prehodno na izpostavah KGZ nuditi ustrezno finančno-računovodska podporo (kot to že imajo na FADN točkah v Celju in Kranju);
- pogosto se nosilci DD na kmetiji držijo ustaljenih, videnih in preverjenih praks, zato se na nekaterih območjih pojavlja že preveč sorodnih DD (govorimo lahko o t.i. prenasičenosti z določenimi oblikami DD); potrebno je interesentom nuditi stalno strokovno podporo in prenos znanja in inovacij, za kar je smiselno okrepiti povezave z univerzami;
- v zimskem obdobju naj se nudi bolj zgoščena in inovativna ponudba izobraževanja za DD na kmetiji;
- spodbujanje, da se bodo kmetije s prijavljenimi DD bolj ciljno in s spodbudno zakonodajo vključile v lokalno oskrbo s hrano – predvsem pri javnih zavodih;
- omogočiti prehodno kategorijo »novosti«: tu je zlasti zanimanje za woofing, rejništvo otrok iz Slovenije in tujine, raznovrstne inovacije ipd.

7 ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA NAROČNIKU

Podrobna analiza izvajanja DD na kmetijah v Sloveniji je na osnovi analize dostopnih podatkov RKG in drugih javno dostopnih podatkov (GERK, statistični podatki idr.) omogočila najbolj aktualen prikaz razmer na področju DD, rezultirala pa je tudi v nekatere povsem nove ugotovitve, katerih v dosedanjem večletnem raziskovanju še nismo zaznali, niti jim nismo namenili ustrezne pozornosti.

Generalna ugotovitev, ki izvira tako iz naših analiz, kot se tudi potrjuje z ugotovitvami s terena (v anketnih vprašalnikih in intervjujih) je, da je nova uredba prinesla pozitivni premik pri urejanju sistema izvajanja DD na kmetijah in dejansko v danem sistemu vodenja in spremljanja poslovanja na kmetijah predstavlja določen optimum.

Vsaka sprememba ureditve izvajanja DD v smeri, ki jih poznajo v sosednjih državah (Avstrija in Italija), katerih sisteme smo analizirali, bi primerno zahtevala korenito spremembo v osnovnem sistemu vodenja in spremljanja primarne kmetijske proizvodnje, kar bi nato omogočilo poenostavljeno izvajanje dopolnilne dejavnosti. Pri tem pa je potrebno poudariti, da je vodenje poslovnih evidenc tudi v sosednjih državah v primerljivem obsegu kot pri nas. Imajo pa zaradi boljšega pregleda in spremljanja osnovne kmetijske dejavnosti manj ali nič količinskih omejitev pri izvajanju DD. Ravno tako pa je primerljiva tudi obremenitev z dajatvami, V Avstriji sicer davčnih dajatev iz naslova izvajanja dopolnilnih dejavnosti do praga 33.000 eur prometa letno ni, se pa zato plačuje prispevke za socialno varnost od prvega zasluženega evra dalje.

Sama sprememba uredbe za kmetije z dopolnilno dejavnostjo ni predstavljala prevelikega problema. Bila je hkrati priložnost za razmislek, katero dopolnilno dejavnost je sploh smiselno imeti prijavljeno. Na ta način je torej prišlo tudi do prečiščenja registra. Kljub temu je določeno število dopolnilnih dejavnosti na kmetijah še vedno registriranih »na rezervo«. So pa evidence danes gotovo precej boljše, kot so bile pred spremembo uredbe. Slednja je omogočila izvajanje tudi nekaterih dejavnosti, ki jih prejšnja uredba še ni mogle predvideti. Iz intervjujev pristojnih služb in anketne raziskave med izvajalci DD je moč sklepati, da nosilci DD na kmetiji ne nasprotujejo občasnim smiselnim spremembam, ki pa naj ne bodo prepogoste in naj sistema »ne postavljajo na glavo«, predvsem pa naj za nosilce DD ne predstavljajo dodatnih administrativnih obremenitev, saj so zelo obremenjeni že z izvajanjem same dopolnilne dejavnosti.

Referenčno leto za primerjave sprememb na področju DD pred in po sprejetju Uredbe je torej leto 2017, ko je bila odpravljena velika večina (tehničnih) anomalij, nepopolnih baz na ravni posameznih upravnih enot ipd.

Med pozitivnimi vidiki sprememb Uredbe pa so izpostavili predvsem nove DD, ki so jih spremembe omogočile. Spremembe so po mnenju anketiranih povzročile nekoliko več sodelovanja z inšpekcijskimi službami, ki so bile verjetno ravno zaradi preverjanja uveljavljanja sprememb na kmetijah bolj prisotne.

Po drugi strani pa so spremembe Uredbe so povzročile tudi **dodatne stroške in dajatve** ter zahteve v primeru prevelikega obsega dejavnosti prehod v novo poslovno obliko (npr. s.p.).

Med **ekonomskimi vidiki** razvoja dopolnilnih dejavnosti so bili izpostavljeni premalo sredstev za potrebne investicije, previsoka davčna obremenitev ter premajhna donosnost dejavnosti. To po eni strani nakazuje, da je razpoložljivih investicijskih sredstev prek ukrepov kmetijske politike za investicije DD na kmetijah verjetno premalo, po drugi strani pa, kot je bilo že omenjeno, da zaradi majhnosti obsega kmetije te tudi težko konkurirajo z večjimi kmetijami, ki se na takih razpisih pojavljajo. Pogosto je bil kot primer dobre prakse izpostavljen tudi sistem ne/obdavčevanja DD v Avstriji, pri čemer pa je analiza celotnega sistema pokazala, da za naše razmere uvedba tega pristopa ni realna, saj je vezana

na dobro delujoč sistem ugotavljanja dohodka iz osnovne kmetijske dejavnosti in pa dober sistem evidentiranja ustvarjenih prihodkov iz naslova dopolnilnih dejavnosti.

Za naše razmere pa smo ugotovili, da trenutno dostopni podatki o obsegu dohodka iz osnovne in d dopolnilne dejavnosti lahko podajajo zelo izkrivljeno sliko in je zato po našem mnenju tak pristop neizvedljiv.

Na področju trženja danes prevladujejo predvsem individualni nastopi na trgu ter individualna ponudba. Vse bolj pa se kažejo potrebe tudi po skupnih nastopih in predstavljanju, npr. na lokalnem nivoju organizirana prodaja proizvodov kmetij z DD. Takšen pristop bi bil lahko podprt tudi z LEADER-CLLD projekti. Kot kaže je bilo neorganizirano trženje do sedaj, tako kot na drugih področjih, posledica dejstva, da je bilo proizvode in storitve kmetij z DD mogoče prodati individualno. S povečevanjem obsega teh proizvodov in storitev ter konkurenčno ponudbo pa takšen način postaja zanimivejši. Po drugi strani to zahteva povpraševanje, ki lahko presega količino, ki jo lahko zagotavlja individualni ponudnik.

Priporočila naročniku:

Priporočila za nadaljnje usmerjanje razvoja dopolnilnih dejavnosti podajamo po izbranih področjih

1. Informacijsko – svetovalno področje

Kar več kot polovica anketiranih kmetij s prijavljeno DD sicer ocenjuje, da **niso dovolj informirani** o vsem v zvezi z DD, pogrešajo predvsem **osrednjo »info« točko za DD**. Nadaljnji kakovostni premik na tem področju bi bilo **oblikovanje VEM točk za izvajalce dopolnilnih dejavnosti**. Sedaj za novosti in spremembe izvejo predvsem preko medijev, kjer pa so informacije pogosto preveč splošne ali celo napačno interpretirane. Glede na to, da so vsi nosilci DD evidentirani v bazi, bi jih po mnenju anketiranih lahko informirali in seznanjali s spremembami tudi prek temu namenjenih **»e-novic«**. Močno so izražene tudi potrebe po **kratkih in jasnih navodilih (brošurah)** v podporo za zagon in izvajanje posamezne DD. Tudi od inšpekcijskih službe pričakujejo več nasvetov in ne le kaznovanja, saj kmetje marsičesa ne znajo sami urediti oz. ne uspejo spremljati vseh sprememb. Želijo si tudi enakih informacij in interpretacij inšpekcijskih služb in kmetijskih zavodov. Zaradi vsega naštetega menimo, da bi bilo dobrodošlo npr. enkrat letno organizirati **srečanje predstavnikov kmetij z DD**, kjer bi se predstavile spremembe, problemi ipd., soočile pa bi se tudi različne strokovne službe, ki sedaj pogosto delujejo druga mimo druge.

Nosilci DD v zvezi z urejanjem DD na kmetijah pričakujejo še boljše informiranje, predvsem pa enotno tolmačenje vseh akterjev (uradnikov na ministrstvu, svetovalne službe, administrativnih delavcev na upravnih enotah, kmetijskih in finančnih inšpektorjev ipd.). Zato predlagamo, da se vsi pristojni akterji, ki delujejo na področju urejanja dopolnilnih dejavnosti vsaj enkrat letno srečajo na **nekem tematskem posvetu** in na ta način bolj uskladijo svoje delovanje

2. Finančno področje

Prav primer zbiranja informacije o dohodku nakazuje »dvojno« evidentiranje, zbiranje podatkov. Ocenjujemo, da bi bilo smiselno uvesti sistem, da se te podatke **pridobi preko sistema poročanja o ustvarjenem prihodku za davčne potrebe**. S tem bi tudi dosegli, da te podatke sporočajo vsi nosilci DD na kmetijah.

Nosilci DD, predvsem tisti z malim obsegom dejavnosti, kot breme navajajo tudi plačevanje vsakomesečnih prispevkov ne glede na to, ali je bil v tistem mesecu ustvarjen kakšen dohodek ali ne. Številni so predlagali pavšalno obdavčitev, čeprav je potrebno poudariti, da tega sistema (po vzoru

Avstrije) ne poznajo dobro in ne vedo, kaj to potegne za seboj ter da učinki takšne davčne ureditve niso za njih le pozitivni. Namesto tega predlagamo, da se **kmetije z DD z dejansko izkazano nizkimi ustvarjenimi dohodki, plačilo dodatnih prispevkov za socialno varnost veže na dejansko ugotovljen prihodek**, saj bi s tem dosegli bolj uravnoteženo obremenitev z obveznimi dajatvami.

3. Administrativno področje

Med težavami, s katerimi se srečujejo anketirane kmetije z DD, so najpogostejše izpostavili **prezahtevno in preobsežno administracijo**. Pogosto bi zahtevane podatke/informacije posamezne službe lahko same pridobile iz že obstoječih evidenc in drugih baz podatkov in na, da jih zahtevajo od kmetov, zato je potrebna **preveritev obstoječih evidenc** pri različnih administrativnih organih in na podlagi tega izpeljana racionalizacija, s čemer bi se dalo močno izogniti podvajanju (npr. poročanje o dohodku).

Prav tako je potrebno stremeti k poenotenju obstoječe zakonodaje. Dopolnilne dejavnosti se navezujejo na različno področno zakonodajo, ki ni vedno nujno, kot se izkazuje v praksi, popolnoma usklajena. Priporočljivo je tudi, da ob spremembah inšpektorji delujejo najprej informativno in skušajo nosilcem pomagati pri uskladitvi dejavnosti zahtevam, šele naslednji korak (v primeru neodzivnosti s strani kmetov), naj bo sankcija. Pogosto nosilci DD pravočasno ne odreagirajo tudi zaradi slabe/napačne informiranosti ali celo neobveščenosti. **S tega vidika podpiramo predlog nosilcev, da bi informiranost izboljšali na način, da se jih s spremembami in novimi zahtevami obvešča (poleg različnih medijev) preko elektronske pošte (liste nosilcev DD na kmetijah), preko brošur za posamezno vrsto dopolnilne dejavnosti, ki bi kratko predstavila osnovne zahteve za registracijo in delovanje posamezne DD ipd.**

V prihodnje predlagamo **vzorčno spremljanje različnih dejavnosti po referenčnih kmetijskih gospodarstvih z DD**, kar nam bo omogočilo spremljanje dogajanja na terenu oziroma eventualne potrebe po popravkih Uredbe.

4. Zaznavanje in usmerjanje razvoja novih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

Pri nekaterih dejavnostih opazamo veliko zgostitev na določenih območjih, kar posledično pogosto vodi v večjo konkurenčnost med ponudniki teh dejavnosti. **Razvoj posameznih dejavnosti je potrebno prostorsko spremljati: da bi se na eni strani izognili prevelikemu kopičenju istovrstnih, po drugi strani pa je potrebno poskrbeti za povezovanje med nosilci in dejavnostmi na določenem (npr. lokalnem ali regionalnem) nivoju.**

Opazili smo, da so tudi želje po nekaterih pojavnih oblikah (npr. turizma na kmetiji s sodobno turistično infrastrukturo - npr. nekateri primeri izvajanja glampinga, urejanje poligonov za gorsko kolesarstvo, ..), za katere ocenjujemo, da so manj primerne za slovensko podeželje, oz. se s svojimi potrebami in karakteristikami oddaljujejo od potrebnih povezav z osnovno kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo. Za razvoj tovrstnih dejavnosti menimo, da jih je potrebno urejati ločeno od klasičnih dopolnilnih dejavnosti.

8 LITERATURA

- Barbič, A., Kladnik, D., Rupena-Osolnik, M., Kovačič, M., Hribernik, F., 1984. Mešane kmetije kot dejavnik razvoja kmetijstva in podeželja. Biotehniška fakulteta, Ljubljana, str. 65–70.
- Barbič, A., 1995. Obkmetijske dejavnosti (kmečkih) gospodinjstev in podeželskih lokalnih skupnosti. V: Kovačič, M. (ur.). Izhodišča, sestavine in problemi celovitega razvoja podeželja v Sloveniji. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, str. 133–148.
- BOGATAJ, J. 2008. Mojstrovine Slovenije. 3. natis. Ljubljana: Rokus, 2003. 152 str. Število kmetijskih gospodarstev po ekonomski velikosti. 2015. www.stat.si
- Cigale, D., Lampič, B., Potočnik Slavič, I., 2014. Geografske značilnosti turizma na kmetiji. V: Cigale, D., Lampič, B., Potočnik Slavič, I., Repe, B. (ur.). Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 67–88.
- Erhart, V., 2004. Percepcija dopolnilnih dejavnosti v slovenskem kmetijstvu. Specialistična naloga. Biotehniška fakulteta. Ljubljana, 73 str.
- Gasson, R., 1988. Farm diversification and rural development. *Journal of Agricultural Economics*, 39, str. 175–181.
- Jurinčič, I., Bojnec, Š., 2009. Wine tourism development: The case of wine district in Slovenia. *Tourism*, 57, 4, str. 435–448.
- Kerma S., Lampič B., Podmenik, D., 2014. Tourism as a supplementary activity on organic farms in the Primorska region, Slovenia. *Academica turistica*, 7, št. 2, str. 101–112.
- Košćak, M., 2005. Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine. V: Prenos dobrih praks pri razvoju podeželja v EU. OGZ Novo mesto. Str. 49–57.
- KOVAČIČ, M., UDOVČ, A., FABIJAN, R., ČEBULJ, B., PERPAR, A., KRAMARIČ, F. 2000. Zasnova strategije razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti na območju MO Ljubljana. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko, 2000. 45 f., [34] f.
- KRAJNC, N., MEDVED, M. 2007. Energetsko pogodbeništvo - priložnost za dodatne dejavnosti na podeželju. Učinkovito z energijo, ISSN 1580-8505. [Tiskana izd.], januar 2007.
- Kulovec, M. 2002. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji. *Kmečki glas*, Ljubljana, 175 str.
- LAMPIČ, Barbara, POTOČNIK SLAVIČ, Irma. Prožne kmetije kot gibalno trajnostnega razvoja slovenskega podeželja. V: LAMPIČ, Barbara (ur.), ZUPANČIČ, Jernej (ur.). Raziskovalno-razvojne prakse in vrzeli trajnostnega razvoja Slovenije, (E-GeograFF, 9). 1. izd., elektronska izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017, str. 30–48, graf. prikazi, zvd. http://geo.ff.uni-lj.si/sites/default/files/e-geograff_9.pdf.
- Marsden, T., J., Banks, E G. Bristow. 2000. »Food supply chain approaches: exploring their role in rural development«. *Sociologia ruralis* 40 (4): 424–438.
- Pažek, K., Rozman, Č., 2010. Tourist farm service quality assessment. *Revija za geografijo – Journal for Geography*, 5–2, str. 149–158.
- Perpar, A., Udovč, A., 2012. Development Potentials of Rural Areas – The Case of Slovenia, V: Solagberu Adisa, R. (ur.). *Rural Development – Contemporary Issues and Practices*, InTech. URL: <http://www.intechopen.com/books/rural-development-contemporaryissues-and-practices/development-potentials-of-rural-areas-the-case-of-slovenia> (citirano 5. 7. 2016).
- Potočnik Slavič, I., 2014. Farm tourism in Slovenia : mosaic structure and future prospects. *Journal of rural and community development*, 9, 3, str. 280–294. URL: <http://www.jrcd.ca/viewarticle.php?id=859&layout=abstract> (citirano 5. 7. 2016).
- Potočnik Slavič, I., Lampič, B., Cigale, D., Udovč, A., Perpar, A., Černič Istenič, M., 2012. Potenciali dopolnilnih dejavnosti in podjetništva na podeželju: Zaključno poročilo. Ljubljana, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 127 str.
- Potočnik Slavič, I., Cigale, D., Lampič, B., Perpar, A., Udovč, A., 2016. (Ne)raba razpoložljivih virov na kmetijah v Sloveniji. *GeograFF* 19. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana.
- Potočnik Slavič, I., 2014. Farm tourism in Slovenia : mosaic structure and future prospects. *Journal of rural and community development*, 9, 3, str. 280–294. URL: <http://www.jrcd.ca/viewarticle.php?id=859&layout=abstract> (citirano 5. 7. 2016).

Potočnik Slavič, I., Lampič, B., Cigale, D., Udovč, A., Perpar, A., Černič Istenič, M., 2012. Potenciali dopolnilnih dejavnosti in podjetništva na podeželju: Zaključno poročilo. Ljubljana, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 127 str.

POTOČNIK SLAVIČ, I. 2001 Geographical aspect of rural areas : transformation in Slovenia. Bulletin - Société géographique de Liège, ISSN 0770-7576, 2001, vol. 41, str. 69–76

POTOČNIK SLAVIČ, I. 2008 Endogeni razvojni potenciali podeželja : doktorska disertacija. Ljubljana: [I. Potočnik Slavič], 2008. 361 f

Pungartnik, B. 2010. Spremljanje in analiza učinkov finančnih sredstev strukturnih skladov evropske skupnosti na razvoj dejavnosti turističnih kmetij v Sloveniji. BF – Agronomija, Magistrsko delo, 112 s.

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 58/14 in 57/15). Spletni vir: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6074> (19. 6. 2017).

Vadnal, K., 2005. Preiskovalna raziskava pripravljenosti kmetov za izvajanje socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Acta agriculturae, 85, 2, str. 239–251.

RKG, MKGP, 2016 in 2017.

GERK, MKGP, februar 2017.

SURS, 2017, Velikost kmetij.

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/dopolnilne_dejavnosti_na_kmetiji/

<https://www.kps-partner.at/land-und-forstwirtschaftliche-nebentaetigkeit/>

[https://www.gutesvombauernhof.at/uploads/media/intranet/DV_A-](https://www.gutesvombauernhof.at/uploads/media/intranet/DV_A-Z_Recht/Rechtliches_zur_Direktvermarktung_Druckversion_low_IV-2014.pdf)

[Z_Recht/Rechtliches zur Direktvermarktung Druckversion low IV-2014.pdf](https://www.lbg.at/servicecenter/lbg_steuertipps_praxis/_direktvermarktung_welche_produkte_fall)

[https://www.lbg.at/servicecenter/lbg_steuertipps_praxis/_direktvermarktung_welche_produkte_fall](https://www.lbg.at/servicecenter/lbg_steuertipps_praxis/_direktvermarktung_welche_produkte_fall_en_unter_die_urproduktion/_index_ger.html)

[en unter die urproduktion /index_ger.html](http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm)

<http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm>

https://www.tuttocamere.it/files/studi/Imprenditore_Agricolo.pdf

[http://www.rivistadiagraria.org/articoli/anno-2016/le-attivita-agricole-connesse-riflessioni-sulla-](http://www.rivistadiagraria.org/articoli/anno-2016/le-attivita-agricole-connesse-riflessioni-sulla-fiscalita/)

[fiscalita/](http://www.rivistadiagraria.org/articoli/anno-2016/le-attivita-agricole-connesse-riflessioni-sulla-fiscalita/)

<https://www.agriturismo.it/it/extra/legge-nazionale-agriturismo-45>

<https://www.fiscomania.com/2015/11/agriturismo-guida-definitiva-allapertura/>

https://sl.wikipedia.org/wiki/Italijanske_de%C5%BEEle

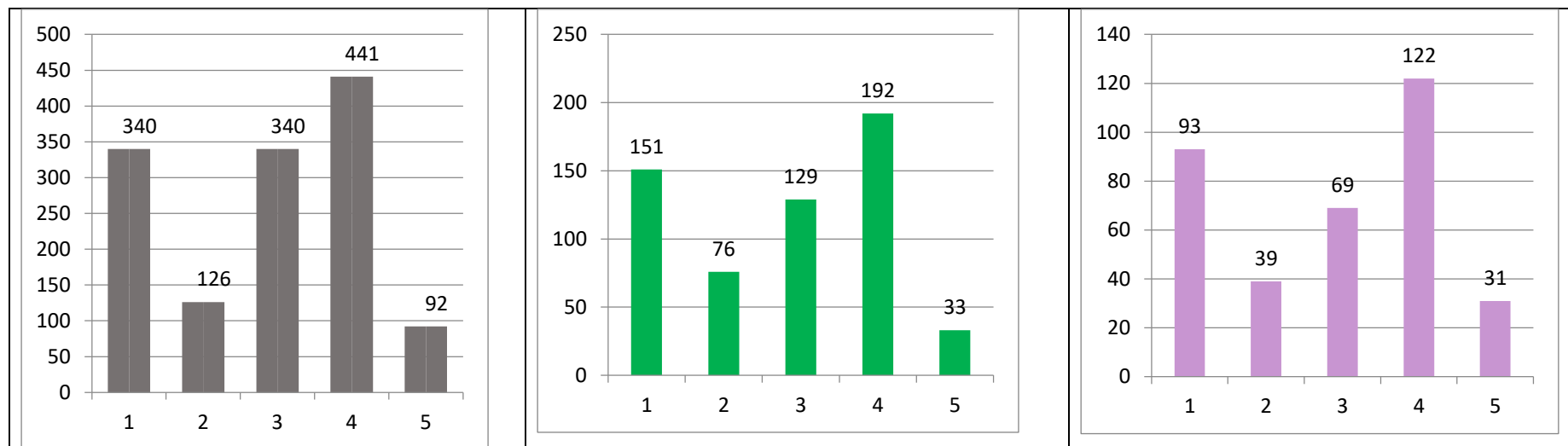
<https://www.agriturismo.it/it/extra/tutta-la-normativa-sull-agriturismo-regione-per-regione-508>

9 PRILOGE

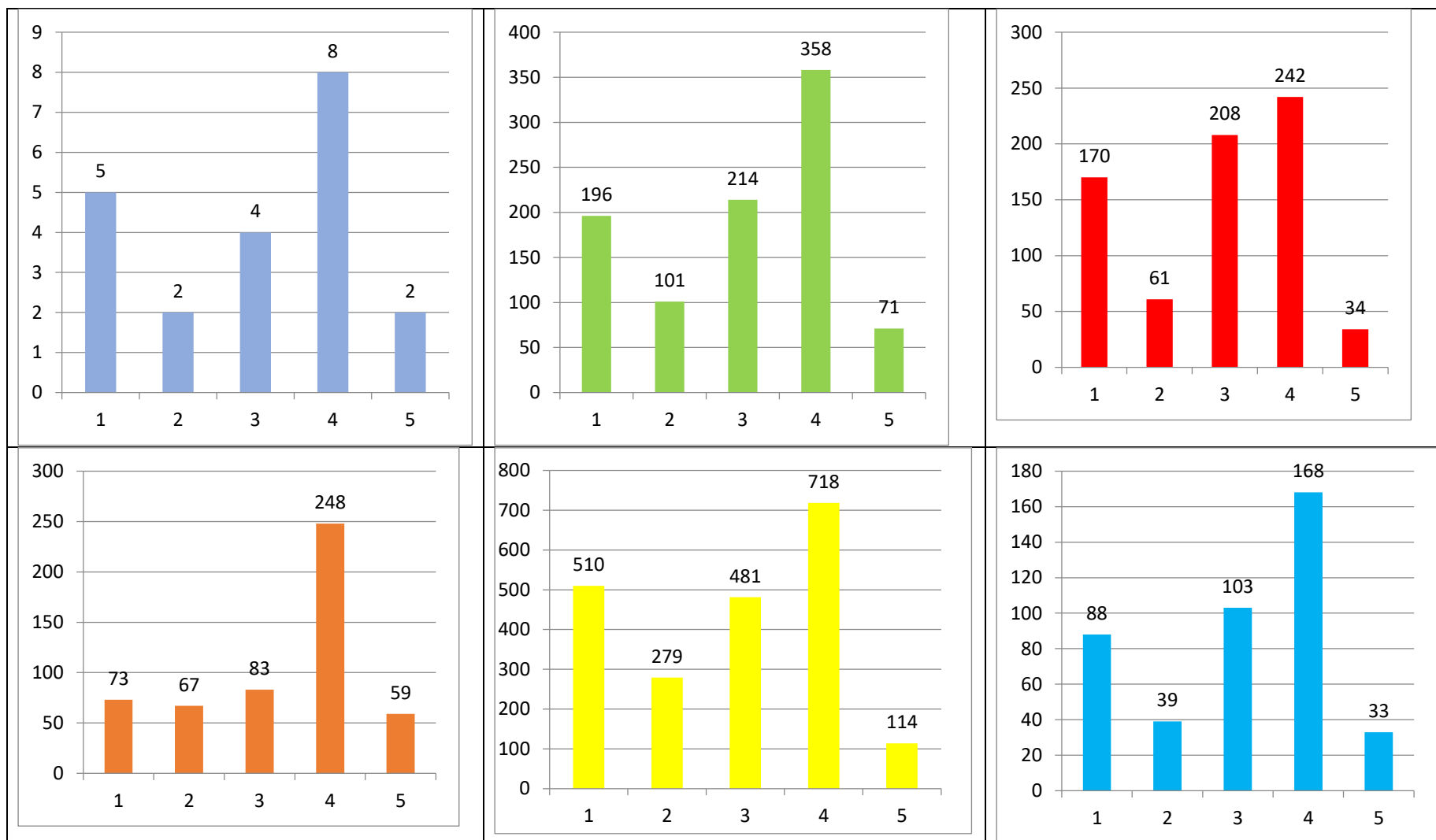
Priloga 1: Grafični prikaz obsega dohodka iz DD po vrstah DD (2016).....	94
Priloga 2: Pregled KMG z DD po številu prijavljenih DD v letu 2015 in 2016.	97
Priloga 3: Podatki o številu prijavljenih dopolnilnih dejavnosti in dinamika sprememb na ravni upravnih enot v letih 2015, 2016 in 2017.....	98

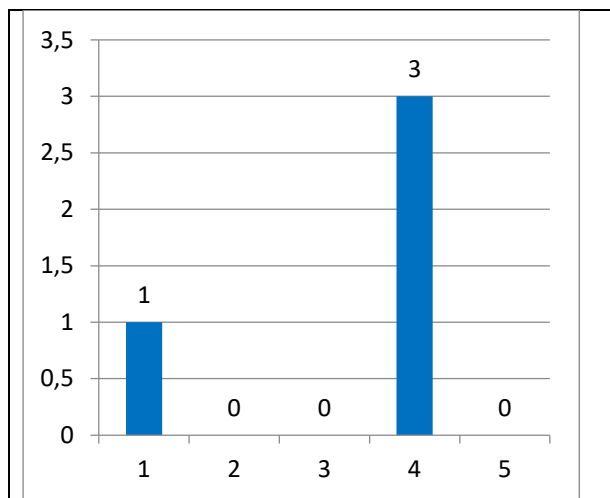
Priloga 1: Grafični prikaz obsega dohodka iz DD po vrstah DD (2016).

ID	višina prijavljenega dohodka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	skupaj
1	NP	340	151	93	5	196	170	73	510	88	1	1627
2	0	126	76	39	2	101	61	67	279	39	0	790
3	1–1000	340	129	69	4	214	208	83	481	103	0	1631
4	1001–10.000	441	192	122	8	358	242	248	718	168	3	2500
5	10.001 in več	92	33	31	2	71	34	59	114	33	0	469
skupno št.		1340	583	357	25	945	721	537	2110	440	14	7017

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Opomba: Skupine DD po novi Uredbi.

ID	Uredba o DD na kmetiji 2015
1	Predelava primarnih kmetijskih pridelkov.
2	Predelava gozdnih lesnih sortimentov.
3	Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij.
4	Vzreja in predelava vodnih organizmov.
5	Turizem na kmetiji.
6	Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki.
7	Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov.
8	Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela.
9	Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo.
10	Socialno-varstvene storitve.

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Priloga 2: Pregled KMG z DD po številu prijavljenih DD v letu 2015 in 2016.

št. prijavljenih DD 2015	št. KMG 2015
1	2078
2	896
3	548
4	395
5	239
6	176
7	127
8	91
9	58
10	52
11	28
12	21
13	23
14	17
15	13
16	9
17	14
18	7
19	8
20	5
21	6
22	6
23	5
24	1
25	6
26	4
27	2
28	2
29	3
30	1
31	1
32	1
33	1
35	2
37	1
38	2
44	1
50	1
51	1
skupaj KMG	4852

št. prijavljenih DD 2016	št. KMG 2016
0	66
1	1376
2	705
3	492
4	375
5	314
6	227
7	185
8	126
9	85
10	69
11	35
12	38
13	18
14	24
15	12
16	13
17	12
18	7
19	9
20	4
21	6
22	4
23	4
25	3
26	1
27	2
28	1
29	2
31	1
33	1
38	2
43	1
55	1
76	1
skupaj KMG	4222

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Priloga 3: Podatki o številu prijavljenih DD in dinamika sprememb na ravni upravnih enot v letih 2015, 2016 in 2017.

UE	DD2015	DD2016	DD2017	DD15_16	DD16_17	DD15_17
Novo mesto	407	365	394	-42	29	-13
Mozirje	624	599	608	-25	9	-16
Nova Gorica	410	321	339	-89	18	-71
Lenart	299	250	306	-49	56	7
Murska Sobota	385	337	380	-48	43	-5
Pesnica	302	304	460	2	156	158
Lendava	125	101	102	-24	1	-23
Krško	128	134	140	6	6	12
Laško	200	174	207	-26	33	7
Ljutomer	189	193	225	4	32	36
Ljubljana	562	523	660	-39	137	98
Dravograd	123	130	141	7	11	18
Cerknica	181	321	340	140	19	159
Ajdovščina	161	212	236	51	24	75
Izola	45	24	45	-21	21	0
Koper	350	196	225	-154	29	-125
Grosuplje	273	280	319	7	39	46
Idrija	349	334	321	-15	-13	-28
Brežice	167	166	172	-1	6	5
Kamnik	238	258	267	20	9	29
Hrastnik	74	73	82	-1	9	8
Postojna	120	162	173	42	11	53
Radlje ob Dravi	392	323	347	-69	24	-45
Tolmin	367	358	373	-9	15	6
Ruše	181	288	295	107	7	114
Piran	23	39	50	16	11	27
Ribnica	8	131	151	123	20	143
Šmarje pri Jelšah	377	522	523	145	1	146
Velenje	178	228	245	50	17	67
Ptuj	739	671	724	-68	53	-15
Ravne na Koroškem	369	381	417	12	36	48
Slovenj Gradec	346	325	337	-21	12	-9
Slovenska Bistrica	267	239	250	-28	11	-17
Zagorje ob Savi	74	74	81	0	7	7
Celje	253	312	318	59	6	65
Črnomelj	432	146	432	-286	286	0
Vrhnika	43	119	154	76	35	111
Slovenske Konjice	347	318	325	-29	7	-22
Ilirska Bistrica	117	109	114	-8	5	-3
Sežana	455	390	409	-65	19	-46
Maribor	479	510	591	31	81	112

POTENCIALI IN OVIRE ZA RAZVOJ DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH V SLOVENIJI
Zaključno poročilo (CRP: V4-1631)

Ormož	158	148	161	-10	13	3
Gornja Radgona	154	120	121	-34	1	-33
Domžale	213	241	262	28	21	49
Šentjur pri Celju	189	177	210	-12	33	21
Trebnje	140	191	200	51	9	60
Radovljica	675	850	834	175	-16	159
Škofja Loka	557	678	715	121	37	158
Logatec	51	89	102	38	13	51
Kočevje	56	86	97	30	11	41
Jesenice	102	117	146	15	29	44
Trbovlje	33	34	34	1	0	1
Sevnica	55	214	218	159	4	163
Litija	144	196	204	52	8	60
Kranj	674	764	805	90	41	131
Tržič	176	160	166	-16	6	-10
Žalec	695	614	657	-81	43	-38
Metlika	127	74	88	-53	14	-39